

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANA BİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE YAŞ MEYVE-SEBZE TİCARETİ VE TOPTANCI HALLERİNİN
İŞLEYİŞİ (TRABZON TOPTANCI HALİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M.Nedim BAYUK

194384

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

TRABZON - 2000

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAŞ MEYVE-SEBZE TİCARETİ VE TOPTANCI HALLERİNİN
İŞLEYİŞİ (TRABZON TOPTANCI HALİ ÖRNEĞİ)

M.Nedim BAYUK

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce
Bilim Uzmanı (İşletme)
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 09.06.2000
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 14.07.2000

Tezin Danışmanı : Y.Doç.Dr.Abdullah ÖÇER

Jüri Üyesi : Y.Doç.Dr.Taner ACUNER

Jüri Üyesi : Öğr.Görv.Dr.H.Sabri KURTULDU

Enstitü Müdürü : Prof.Dr.A.Zafer GÖKÇAKAN

Mayıs - 2000
TRABZON

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

0. SUNUŞ

00.Önsöz

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında, Yüksek Lisans Tezi olarak yapılan bu çalışma “Türkiye’de Yaş Meyve-Sebze Ticareti ve Toptancı Hallerinin İşleyişi (Trabzon Toptancı Hali Örneği)” adını taşımaktadır.

Yaş meyve-sebze çeşitlerinin bol olduğu ve iklim yapısında çok uygun olduğu ülkemizde, bu ürünlerin, üretiminden, pazarlama faaliyetlerine kadar bir dizi sorunla karşılaşmakta ve bu ürünlerin yurt içi, yurt dışı ticari faaliyetlerde hakettikleri yeri yeterince alamadıkları görülmektedir.

Çalışmanın amacı bu sorunların tespiti ve getirilebilecek çözüm önerilerinin ortaya konulmasıdır.

Çalışma konusunun belirlenme safhasından itibaren beni yönlendiren ve yüksek lisans danışmanlığımı yürüten, değerli hocam Yrd.Doç.Dr.Abdullah ÖÇER’e teşekkürlerimi sunarım.

Trabzon, Mayıs 2000

M.Nedim BAYUK

01. İçindekiler

	Sayfa Nr.
0. SUNUŞ	II
00. Önsöz	II
01. İçindekiler	III
02. Özet	VII
03. Summary	VIII
04. Tablolar Listesi	IX
05. Şekiller Listesi	X
06. Grafikler Listesi	XI
07. Kısaltmalar Listesi	XII

GİRİŞ	1-2
-------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DE YAŞ MEYVE VE SEBZE ÜRETİMİ	3-19
10. Türkiye'de Yaş meyve Üretimi	3
100. Ülkemizde Yetişen Yaş Meyve Türleri	3
11. Türkiye'de Yaş Sebze Üretimi	6
110. Ülkemizde Yetiştirilen Yaş Sebze Türleri	6
12. Turfanda (Örtü Altı) Sebze Üretimi	10
13. Ürün Maliyetleri	11
14. Yaş Meyve ve Sebze İhracatı	12
140. Yaş Meyve ve Sebze İhracatında Taşımacılık	16

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE YAŞ MEYVE VE SEBZE PAZARLAMASI	20-53
20. Yaş Meyve ve Sebzelerin Pazarlama Durumu	20

21. Yaş Meyve ve sebze Pazarlama Safhaları	26
210. Ürünlerin Pazara Hazırlanması	26
211. Üretim Planlaması	27
212. Toplama	29
213. Tasnif, Ambalajlama ve Paketleme Evleri	29
2130. Paketleme Evleri	31
214. Standardizasyon ve Kontrol	32
215. Depolama	33
216. Taşıma	35
217. Pazarlama Kanalları ve Pazar Masrafları	38
218. Yaş Meyve ve Sebzelerin Satışı	41
219. Yaş Meyve ve Sebze Fiyatlandırma Faaliyetleri	43
220. Teşvik Tedbirleri-Kredi-İhracat Sigortası	47
221. Haberleşme ve Organizasyon	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TOPTANCI HALLERİ	54-72
30. Toptancı Hallerin Yasal Yapısı ve İşleyişi	54
300. Toptancı Halinin Kuruluşu	55
301. Satıcılar	56
302. Alıcılar	56
303. Serbest Rekabet Şartlarının Korunması	57
304. Malların Ambalaj ve Teşhirine İlişkin Esaslar	57
305. Kanuni Kesintiler	58
306. Komisyon Oranı	58
307. Belediye veya İşletme Payı	59
308. Gelir Vergisi Tevkifatı	59
309. Toptancı Hallerin Yönetimi	59
3090. Hal Müdürlüğü ve Personeli	59
3091. Hakem Kurulu	59

3092. Toptancı Hal Teşkilatı Birimlerinin Görevleri	60
30920. Tahsis, Tahakkuk ve Tahsilat Birimi	60
30921. Mal Tespit ve Kontrol Birimi	60
30922. Hal Denetim Birimi	60
30923. Hakem Kurulu Bürosu	61
30924. Yardımcı Hizmetler Birimi	61
310. Toptancı Hallerde İşyeri tahsisi ve İlkeleri	61
311. Toptancı Hale Mal Giriş İşlemleri	62
312. Toptancı Hallerde Satışa Yetkili Olanların Uyacakları Esaslar	63
313. Denetim ve Yasaklar	63
314. Toptancı Hallerde Tutulması Zorunlu Olan Defter	
Belge ve Kayıtlar	64
3140. Hal Müdürlüklerince Tutulacak defter ve Kayıtlar	64
3141. Satıcılar (Komisyoncular) Tarafından Tutulması	
Gereken Defterler	65
31. Toptancı Hallerinin Sınıflandırma ve Özellikleri	66
310. Sınıflandırma	66
3100. Gruplar	66
3101. Sınıflar	66
311. Özellikleri	66
3110. Grup Özellikleri	67
3111. Sınıf Özellikleri	68
32. Toptancı Hallerin Faaliyetleri	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TRABZON YAŞ MEYVE-SEBZE TOPTANCI HALİNİN İŞLEYİŞİNE	
YÖNELİK BİR ANKET UYGULAMASI	73-91
40. Araştırmanın (Uygulamanın) Amacı ve Sınırları	73
400. Araştırmanın Amacı	73
401. Araştırmanın Sınırı	73

41. Araştırmanın Yöntemi	76
410. Araştırma Ön Çalışmaları	76
411. Araştırmanın Metodolojisi	76
42. Uygulama Sonuçları ve Yorumu	76
420. Kapasite	76
421. Ticari Faaliyetler	79
422. Trabzon Toptancı Halindeki Yaş Meyve ve Sebze Ticari Faaliyetlerinin Değerlendirmesi	84
4220. İhracat Durumunun Değerlendirmesi	90
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	92-96
YARARLANILAN KAYNAKLAR	97-101
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

02. Özet

Yaş meyve sebze ürünleri, Türkiye gibi uygun iklim ve toprak koşullarına sahip bir ülke için hem yurtiçi hem de yurtdışı ticarete önemli bir ürün grubunu oluşturmaktadır.

Yılda yaklaşık 30.000.000 ton olarak gerçekleşen üretimin ancak 1.000.000 tonu ihraç edilebilmektedir. İç tüketimde ise üretici ürününe hak ettiği fiyatı alamamakta, tüketici de ancak yüksek fiyatları ödeyerek bu ürünleri satın alabilmektedir. Bu olumsuzluklar, yaş meyve ve sebzelerin üretiminden, pazarlamasına kadar bir takım noksanlıkların olduğunu göstermektedir.

Bu nedenle, ülkemizde bu ürünlerin üretiminin öncesinde, üretiminde, toplanmasında, depolanmasında ambalajlama ve taşımada, fiyatlandırma ve satışta ve ihracatlarında yerine getirilmesi gereken bir dizi alt yapı faaliyetine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Bunun yanında bu ürünlerin ticaretinde toptancı halleri ayrı bir önem taşımaktadır. Bu hallerin yasal yapısı, kuruluşları, faaliyetleri ve ülke içerisindeki dağılımları yaş meyve ve sebze ticaretinde önemli bir rol oynamaktadır.

Yaş meyve ve sebze ürünlerinin gerek ülke ekonomisi, gerekse üretici ve tüketiciler için hak ettikleri değeri almalarında, tüm bu faaliyetlerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

03. Summary

For a country like Turkey which has a proper climate and earth conditions, fresh fruits and vegetables generate an important product group in both domestic and foreign trade.

In Turkey while the annual agricultural product is approximately thirty millions tons, it can be exported only one million tons of that. In the domestic product, agricultural producers couldn't get the price deserved and customers have to pay higher. All these problems show that; there are some mismanagment from producing fresh fruit and vegetables to marketing.

Therefore, it is seen that, in our country it is needed to some infrastructure efforts pre-production, in production, in gathering, in storing, in wrapping, in transporting, in pricing, in selling and exporting.

Wholesaler market-places also has a serious importance in the trade of these products. Legal structures, establishment, activities and allocations in country of these wholesaler market-places play an important role in the trade of fresh fruit and vegetables.

All these activities shouldn't be neglected for giving the value which are deserved by producer, consumer and the economy.

04. Tablolar Listesi

Tablo Nr : **Tablo Adı** : **Sayfa Nr.**

1	Türkiye’de Yaş Meyve Üretimi	4
2	Türkiye’de Yaş Sebze Üretimi	7
3	Türkiye Meyve İhracatı	14
4	Türkiye Sebze İhracatı	14
5	Türkiye'nin Yaş Meyve-Sebze İşleme ve Paketleme Tesisleri	31
6	Yaş Meyve-Sebzelerin Toptancı Haldeki ve Perakendecideki Fiyat Karşılaştırması	46
7	Trabzon Toptancı Hali Gelirleri	75
8	Trabzon Toptancı Hali İşyeri Alanı	76
9	Komisyoncu Sayısının İhtiyaca Yeterliliği	77
10	Yükleme-Boşaltma Peronları ve Diğer Teknik Donanımlar	77
11	Depolama Olanakları	78
12	Üretim Bölgesi Halleri İle Haberleşme	79
13	Ürün Tedarik Yöntemleri	80
14	Satışlar	82
15	Vadeli Satış Süreleri	83
16	Trabzon Toptancı Haline Getirilen ürünler ve Üretim Bölgeleri	85

05. Şekiller Listesi

Sekil Nr. : Sekil Adı : Sayfa Nr.

1	Türkiye’de Taze Meyve ve Sebze Pazarlama Kanalları	23
2	Türk Bahçe Ürünlerinin Taşıma Metodları	37
3	2500 TL’lık Bir Elmadan Kim Ne Alıyor	40
4	Yaş Sebze ve Meyve Toptancı Hali Yerleştirme Şeması	69

06. Grafikler Listesi

Grafik Nr : Grafik Adı _____ : **Sayfa Nr.**

1	Türkiye'de Yaş Meyve Üretimi, 1999	5
2	Türkiye'de Yaş Sebze Üretimi, 1999	8

07. Kısaltmalar Listesi

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.T.S.O.	: Antalya Ticaret ve Sanayi Odası
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
D.P.T.	: Devlet Planlama Teşkilatı
G.A.P.	: Güneydoğu Anadolu Projesi
İ.G.E.M.E.	: İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi
K.D.V.	: Katma Değer Vergisi
K.H.K.	: Kanun Hükmünde Kararname
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.P.M.	: Milli Prodüktivite Merkezi
R.G.	: Resmi Gazete
T.E.F.E.	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
T.Z.O.B.	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
Y.M.S.	: Yaş Meyve ve Sebze

GİRİŞ

Ülkemiz gerek dünya üzerinde sahip olduğu çeşit zenginliği gerekse uygun iklim ve toprak özellikleri bakımından önemli bir yaş meyve-sebze üretimi potansiyeline sahip bulunmaktadır.

Bunun yanında, beslenme alışkanlığında yaş meyve ve sebze tüketimi günümüzde artarak devam etmektedir. Bu nedenle de mevcut potansiyeli kullanarak iç ve dış piyasalara kaliteli, ucuz, üretici ve tüketicileri optimal düzeyde tatmin edecek bir fiyata varmak için yaş meyve ve sebzelerin üretiminden, pazarlama faaliyetlerine kadar iyi organize edilmiş, gerekli eğitim, bilgi ve teknolojik yapı ile desteklenmiş bir sistemin gerçekleştirilmesi, büyük bir önem taşımaktadır.

Yaş sebze ve meyve ticaretinin odak noktasını oluşturan toptancı hallerinin yasal yapılarında, ülkemizde son yıllarda yapılan yeni düzenlemeler önemli bir aşamayı oluşturmakla birlikte, yaş sebze ve meyvelerin ticaretinde, bu düzenlemelerin yanında, ambalajlama, depolama, taşıma ve dağıtım kanalları satış ve fiyatlandırma faaliyetlerinde de reorganizasyona gitmek gerekmektedir.

Yapılan çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde üretimin fiyatlara olan doğrudan etkisinden dolayı, ülkemizin yaş sebze ve meyve üretimi ele alınmış, yetiştirilen türler, üretim miktarları ve ülkemizin yaş meyve-sebze ihracatı konuları anlatılmıştır.

İkinci bölümde yaş meyve ve sebzelerin pazarlaması ele alınmış, ürünlerin toplanması, tasnif edilmesi, paketleme evleri, ambalajlanmaları, taşıma şekilleri, depolama faaliyetleri, satış ve fiyatlandırma durumları anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde, yaş sebze ve meyve ticaretinde önemli bir role sahip olan toptancı halleri anlatılmış, bunların yasal çerçevesi, kuruluşları, özellik ve sınıflandırmaları, yönetim ve işleyişleri ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde ise Trabzon yaş meyve-sebze toptancı halinde araştırma ve uygulamalar anlatılmış, halin mevcut kapasitesi, ticari faaliyetleri, fiyat oluşumu ihracat durumu ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DE YAŞ MEYVE VE SEBZE ÜRETİMİ

10. Türkiye'de Yaş Meyve Üretimi

Türkiye sahip olduğu iklim ve ekolojik özellikler bakımından bazı tropik meyvelerin dışında, birçok meyvenin yetişmesine en elverişli ülkedir. Dünya üzerinde yetişen 138 meyve türünden 85'inin Türkiye'de yetişmesi bu çeşit zenginliğini daha iyi belirtmektedir (TÜRK, 1993, s.1).

Ülkemiz sahip olduğu bu elverişli iklim ve toprak özellikleri nedeniyle, hemen tüm tarım bölgelerinde farklı meyve türleri yetiştirilmesine uygundur.

100. Ülkemizde Yetişen Yaş Meyve Türleri

a) Yumuşak Çekirdekli Meyveler

Armut, ayva, elma, muşmula, yeni dünya.

b) Taş Çekirdekli Meyveler

Erik, kayısı, kıızılcık, iğde, kiraz, şeftali, vişne, zerdali.

c) Üzümsü Meyveler

Nar, dut, üzüm, incir, muz, çilek.

d) Turunçgiller

Limon, portakal, mandalina, altıntop.

e) Sert Kabuklu Meyveler

Antep fıstığı, badem, ceviz, kestane, fındık

Tablo : 1

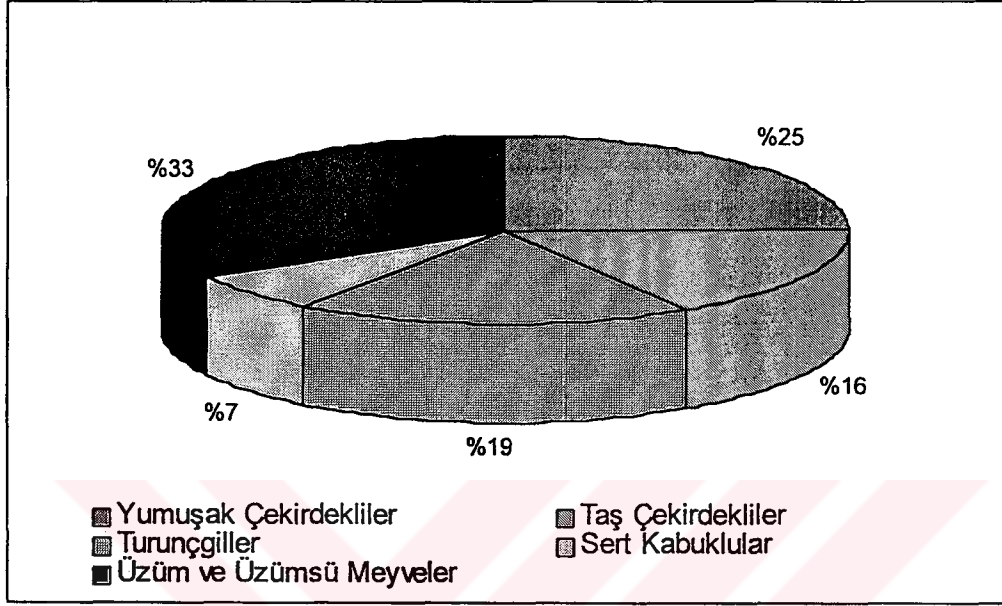
Türkiye'de Yaş Meyve Üretimi (1999)

ÜRÜNLER	ÜRETİM MİKTARI (TON)
MEYVELER	11.973.705
A) YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİLER	2.968.700
1. ARMUT	360.000
2. AYVA	92.000
3. ELMA	2.500.000
4. MUŞMULA	4.700
5. YENİDÜNYA	12.000
B) TAŞ ÇEKİRDEKLİLER	1.966.200
1. ERİK	195.000
2. İĞDE	5.400
3. KAYISI	335.000
4. KIZILCIK	12.800
5. KIRAZ	250.000
6. ŞEFTALİ	400.000
7. VIŞNE	125.000
8. ZERDALİ	43.000
9. ZEYTİN	600.000
C) TURUNÇGİLLER	2.263.400
1. GREYFURT	140.000
2. LİMON	520.000
3. MANDALİNA	500.000
4. PORTAKAL	1.100.000
5. TURUNÇ	3.400
D) SERT KABUKLULAR	786.000
1. ANTEP FISTIĞI	40.000
2. BADEM	43.000
3. CEVİZ	120.000
4. FINDIK	530.000
5. KESTANE	53.000
E) ÜZÜM VE ÜZÜMSÜ MEYVELER	3.989.405
1. ÇİLEK	129.000
2. DUT	65.000
3. İNCİR	275.000
4. KEÇİBOYNUZU	14.000
5. MUZ	34.000
6. NAR	58.000
7. TRABZON HURMASI	11.500
8. ÜZÜM	3.400.000
9. KİVİ	840
10. AVAKADO	285
11. AHUDUDU	1.780

Kaynak : DİE Verilerinden Derlenmiştir.

Grafik : 1

Türkiye'de Yaş Meyve Üretimi

Kaynak : Tablo 2'den Yararlanılarak Yapılmıştır.

Türkiye ekolojik bakımdan dokuz tarım bölgesine ayrılmıştır. Orta kuzey, Ege, Akdeniz, Kuzeydoğu, Güneydoğu, Karadeniz, Orta doğu ve Orta güney, İç bölgelerde ve Güneydoğuda tahıl ağırlıklı tarla tarımı yaygındır. Güneydoğu da 1990'lı yıllardan itibaren GAP'ın (Güneydoğu Anadolu projesinin) etkisi görülmeye başlanmış meyve ve özellikle de sebze üreticiliği hızla artmaya başlamıştır. Güneydoğu Anadolu Projesi tarım ulaştırma v.b. açılardan çok yönlü bir projedir. Bu bölgenin iklim özelliklerinden dolayı yılda 2-3 ürün alınmasına elverişli doğal üretim potansiyelinin projenin sulamayla yapacağı katkı ile birlikte sağlanacak olan tarımsal üretimde önemli artışlar elde edilecektir. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile birlikte yaş meyve ve sebze üretiminde de önemli artışlar olacaktır. Projenin tamamlanması ile tahmin edilen üretim artışı 1/3'tür. Nitekim, şu anda bile, projenin etkisi görülmeye başlanmıştır. Ş.Urfanın Karaali köyünde 48.000 m²'lik alana kurulmuş olan plastik sera, Türkiye'nin en büyük, Dünyanın ise 3. Büyük plastik serası konumundadır.

Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinde endüstri bitkileri, sebze ve meyve yetiştiriciliği ağırlık kazanmaktadır. Akdeniz ve Ege bölgelerinde ayrıca sera tarımı da yoğun olarak yapılmaktadır.

Meyve üretim değeri itibariyle, en önemli tarım bölgesi Ege bölgesidir. Meyve üretiminde Ege bölgesini sırasıyla, Akdeniz bölgesi, Karadeniz bölgesi ve Marmara bölgesi ile diğer bölgeler izlemektedir. 27.7 milyon hektarlık tarım alanına sahip olan Türkiye’de tarım alanlarının % 6.3’ünde meyvecilik, zeytincilik ve bağcılık yapılmaktadır.

11. Türkiye’de Yaş Sebze Üretimi

Türkiye’nin coğrafik konumu nedeni ile tarımsal bölgelerin iklim şartları ile toprakların fiziksel ve kimyasal yapıları farklı özellikler gösterebilmektedir. Bu bakımdan tarımsal bölgelerde çok değişik tür ve çeşitle sebze yetiştirilebilmektedir.

110. Ülkemizde Yetiştirilen Yaş Sebze Türleri

a) Yaprığı Yenen Sebzeler

Lahana, enginar, kereviz, marul, ıspanak, pırasa, pazı, semizotu.

b) Bakliyat Sebzeleri

Fasulye, bezelye, bakla, barbunya.

c) Meyvesi Yenen Sebzeler

Karpuz, kavun, balkabağı, kabak, hıyar, patlıcan, bamya, domates, biber (sivri-dolma).

d) Soğansız Yumru Kökler ve Sebzeler

Patates, soğan (taze-kuru) havuç, turp, yerelması, sarımsak.

e) Diğer Sebzeler

Karnıbahar, kuşkonmaz.

Tablo : 2

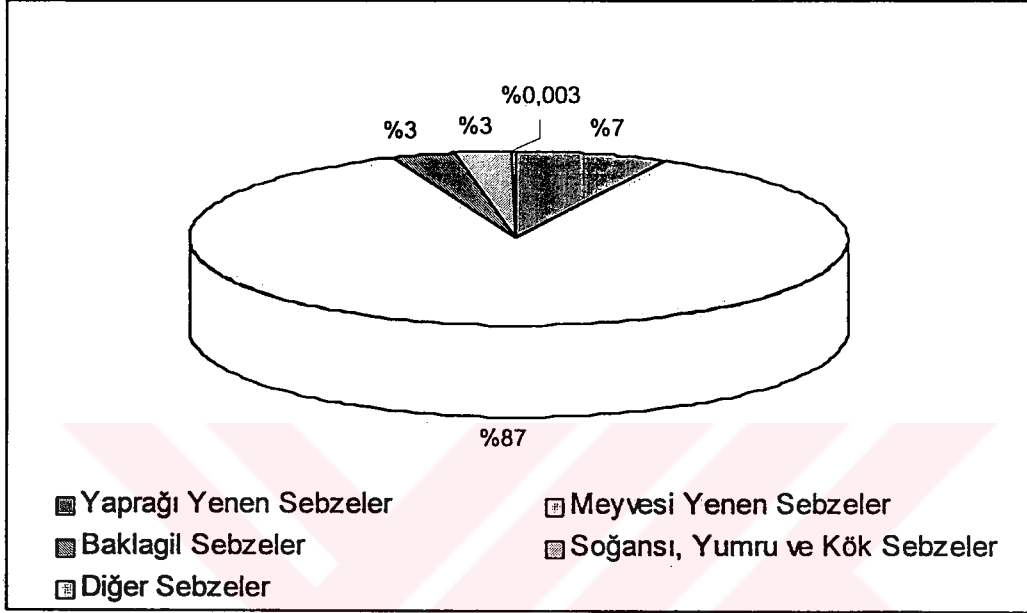
Türkiye'de Yaş Sebze Üretimi (1999)

ÜRÜNLER	ÜRETİM MİKTARI (TON)
SEBZELER	22.083.352
A) YAPRAĞI YENEN SEBZELER	1.633.680
1. LAHANA (BAŞ)	621.000
2. LAHANA (LAPRAK)	96.000
3. KEREVİZ	16.500
4. MARUL (KIVIRCIK)	110.000
5. MARUL (GÖBEKLİ)	197.000
6. İSPANAK	200.000
7. PIRASA	314.000
8. PAZI	7.650
9. SEMİZOTU	1.900
10. ENGİNAR	25.800
11. MAYDANOZ	35.500
12. ROKA	1.780
13. TERE	1.200
14. NANE	3.800
15. DEREOTU	1.550
B) MEYVESİ YENEN SEBZELER	19.122.500
1. BALKABAĞI	66.000
2. KABAK (SAKIZ)	263.000
3. HIYAR	1.650.000
4. PATLICAN	976.000
5. BAMYA	24.500
6. DOMATES	8.956.000
7. BİBER (KOLMALIK)	393.000
8. BİBER (SİVRİ)	1.069.000
9. KARPUZ	3.932.000
10. KAVUN	1.793.000
C) BAKLAGİL SEBZELER	622.000
1. FASULYE	471.000
2. BÖRÜLCE	11.000
3. BEZELYE	55.000
4. BAKLA	45.000
5. BARBUNYA	40.000
D) SOĞANSI, YUMRU, KÖK SEBZELER	628.660
1. SARMISAK (TAZE)	22.600
2. SOĞAN (TAZE)	218.000
3. HAVUÇ	239.000
4. TURP (BAYIR)	21.500
5. TURP (KIRMIZI)	126.000
6. YERELMASI	460
7. ŞALGAM	1.100
E) DİĞER SEBZELER	76.512
1. KARNABAHAAR	76.500
2. KUŞKONMAZ	12

Kaynak : DİE Verilerinden Derlenmiştir.

Grafik : 2

Türkiye’de Yaş Sebze Üretimi

Kaynak : Tablo 1’den Yararlanılarak Yapılmıştır.

27.7 milyon hektarlık tarım alanlarının % 1.2’sinde sebzeçilik faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Böylece ülkemizde 11 milyon ton meyve üretimi ve 22 milyon ton sebze üretimi olmak üzere yaş meyve ve sebze üretimi toplam 30 milyon ton civarında olmaktadır.

Türkiye’de yaş meyve ve sebzeler genellikle son derece küçük ve dağınık şartlarda üretilmektedir. Domates, kavun, karpuz, biber, patlıcan ve salatalığın bulunduğu meyvesi yenen sebzeler grubu üretim bakımından ilk sırada gelmektedir. Bu grup içinde en önemli ürün 8.9 milyon ton ile domatestir. Bunu 5 milyon ton ile kavun-karpuz, 1 milyon ton ile biber 1.5 milyon ton ile salatalık takip etmektedir. Patlıcan ve kabakta bu grubun diğer önemli ürünleridir (M.E.B., 1992, s.5).

Ülkemizde turunçgil üretimi portakal ağırlıklı olup, bunu sırasıyla limon, mandalina ve çok gerilerden de greyfurt izlemektedir (M.P.M., KARABAĞLI, 1990, s.17).

Türkiye’de turunçgil meyveleri üretiminin yoğun olarak Akdeniz ve Ege bölgelerinde yapıldığı ve Antalya ilinde toplam üretimin % 20’sinin gerçekleştirildiği Antbirlik yetkililerince bildirilmektedir. Türkiye’nin portakal üretiminin üçte biri Antalya’da gerçekleştirilmektedir (Zaman Gazetesi, 10.12.1993, s.4).

Adana ve Mersin illeri ülkemizdeki bahçe arazisinin % 5.37’sine sahip olarak, yaş meyve ve sebze üretiminde büyük önem taşımaktadırlar. Üretim miktarının % 10.7’si yine bu illerde gerçekleştirilmektedir. Mersin ilinde üreticiler, genel olarak ürünün kaliteli olmasına özen göstermekte, Adana ilinde ise üreticiler genellikle kaliteli üründen ziyade, daha çok üretim miktarını hedeflemektedirler (ÖZDOĞAN, 1997, s.9).

Yaş meyve ve sebze üretimi 30 milyon ton civarında olan ve mevcut potansiyel ile yetiştirme imkanları bakımından diğer ülkelerin çoğundan iyi olmasına rağmen ülkemizde yaş meyve ve sebze üretiminde çeşitli sorunlar mevcuttur; Yaş meyve ve sebze üretimi genellikle düşük sermayeli ve düşük kalitede üretim yapan çiftçiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Ürün fiyatlarının, girdi fiyatlarına oranla giderek düşmesi (üreticinin eline geçen miktar bakımından), satış ve fiyat garantisinin olmaması ve pazarlama sisteminin kaliteli üretimi özendirici bir işleyişe sahip bulunmaması gibi nedenlerle üreticiler üretimi artırma konusunda isteksizdirler. Ayrıca üreticilerin çoğu modern girdileri ve teknolojiyi gerekli düzeylerde uygulayabilmesini sağlayacak parasal olanaklardan yoksun bırakılmaktadır.

Üretimde kantitatif yön kadar, hatta belki ondan daha da fazla önemli olan diğer bir yön ise kalitatif (nitel) yöndür. Bu bakımdan kimyasal gübre tarımsal ilaç, makine-teçhizat ve uygulamalar yaygınlaştırılmalı, bunların gerektirdiği parasal destekler üreticiye sağlanmalıdır (DURA, 1987, s.86).

Genellikle çiftçiler kendi meslekleri ile ilgili teknik konularda ve özellikle piyasa bilgisinde yetersiz seviyede bulunmaktadır. Piyasa gelişmelerini, fiyat hareketlerini, verimlilik ve kaliteyi artırıcı gerekli bilgi ve görgüye çoğu kez sahip değillerdir (İZMİR Ticaret Borsası, 1973, s.147).

Ülkemizde dekar başına üretim miktarı gelişmiş ülkelerin üretim miktarlarının altındadır. Sulama, aşılama, gübreleme, toprağın tahlili gibi teknolojik yöntemlerin kullanılması sonucu gerek üretim miktarı ve gerekse kalite yükseltilebilecektir (COP, 1988, s.32).

Üretimin ve ürün kalitesinin artırılabilmesi için, üreticilerin ekonomik çıkarlarını gözetilen stratejilerin izlenmesi gereklidir. Bu bakımdan Türkiye’de yaş meyve ve sebze üreticilerinin güçlü pazarlama kooperatifleri kurarak örgütlenmelerinin, kooperatiflerin pazarlama ile ilgili yatırımlarının ve pazarlama faaliyetlerinin finansmanı, teknik yardım, eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanarak desteklenmesi yerinde olacaktır. Devlet kuruluşlarınca verilen kredi miktarları artırılarak, üreticilerin örgütlenmemiş kredi kaynaklarına olan bağımlılığı azaltılmalıdır. Üretim, hasat ve muhafaza teknikleri konularında üreticilere sürekli yayın hizmeti ile birlikte gerekli girdilerde sağlanarak, hizmetin etkinliği artırılmalı, yayım ve girdi konularında kooperatiflerden yararlanılmalıdır. Bölgelerin kendi koşullarına uygun çeşit standartları üretimi teşvik edilmeli, bu çeşitlerin üretimini doğrudan etkileyen kaliteli tohum zamanında, yeterli miktarda ve ucuz olarak sağlanmalıdır.

12. Turfanda (Örtü Altı) Sebze Üretimi

Türkiye turfanda sebzelerde önemli bir üretim potansiyeline sahiptir. Örtü altı sebze alanları 1993 yılı itibarı ile 258.840’dadır. Örtü altı sebze tarımı, sera ve alçak plastik tünel şeklindeki yapılarda yapılmaktadır. Örtü altı alanlarının yaklaşık 11.000 ha’lık sera üretimi Akdeniz iklim kuşağındadır. Örtü altında yetiştirilen belli başlı sebzeler; Domates, salatalık, biber, patlıcan ve fasulye’dir.

Ülkemiz örtü altı sebze alanlarında son 5 yılda % 10.7'lik bir artış görülürken, bu artışlar cam seralarında % 62.19, plastik seralarda ise % 22.86 kadar gerçekleşmiştir (A.Ü.Ziraat Fakültesi, 1994, s.26).

Örtü altı sebze alanlarında ülkemiz genelinde genellikle ısıtmasız seracılık yapılmaktadır. Bu nedenle de örtü altı sebze yetiştiriciliği genellikle iklimin uygun olduğu Akdeniz ve Ege bölgesindeki kıyı şeridinde bulunan mikroklima alanlarda yaygınlık kazanmakta, Akdeniz ve Ege bölgelerinde sera üretimi yoğun olarak yapılmaktadır. Belli başlı seracılık merkezleri, Antalya, İçel, İzmir, Muğla, Aydın, İstanbul ve Adana illeridir (A.Ü.Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü Bitirme Tezi, 1994, ss.1-17).

Antalya sera varlığı bakımından yurdumuzun en önemli ili durumundadır. Antalya'daki cam ve plastik sera alanı 51.194 dekar olup, bu tüm Türkiye'deki seraların önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Akdeniz Üniv. I. Tarım Kongresi, 1992, s.5).

Ülkemizde yaş meyve ve sebze üretiminin genelinde olduğu gibi, turfanda yaş meyve ve sebze üretiminde de girdiler pahalıdır. Örneğin seracılıkta kullanılan ilaçta, naylon örtüde % 100'lük artışlar mevcuttur. Bunlar turfanda sebzeçiliği kısıtlamaya neden olmaktadır.

13. Ürün Maliyetleri

Üretim maliyetlerinin belirlenmesinde her masraf kalemi ayrı ayrı etki etmekle birlikte, verim durumu ve o yılın yetiştirme şartları da etkili olmaktadır. Dekar başına verimin yüksek olması ve ürünün tamamının satılması maliyetin düşmesini büyük ölçüde sağlamaktadır. Ürün maliyetlerinin hesaplanmasının önemi şu noktalar da özetlenebilir;

1. Satış fiyatları maliyetin üstünde olmalıdır.

Üreticinin zarar etmemesi ve devamlı üretim faaliyetlerinde bulunabilmesi açısından bu nokta çok önemlidir.

2. Üreticinin kazancı ve refahı, maliyet ile satış fiyatı arasındaki farka paralel olarak artmaktadır.
3. Maliyeti oluşturan masraf unsurlarının düşürülmesi yolları üzerinde durulmalıdır.
4. Aynı yöreden, zor şartlarda çalışan üreticiler arasında maliyet karşılaştırmaları yapılarak etkin bir işletmeciliğin sağlanmasına gayret edilmelidir.
5. Üretim maliyetlerinin bilinmesi, pazarlama marjlarının aracılar tarafından hangi oranlarda paylaşıldığını anlamının ilk aşamasıdır. Pazarlama sisteminin etkin hale getirilmesi için, pazarlama durumu konusunda değinileceği gibi, pazar marjlarının analitik olarak incelenmesi gerekmektedir (T.Z.O.Birliği, 1992, ss.31-45).

14. Yaş Meyve ve Sebze İhracatı

Ülkemizde yılda yaklaşık 30 milyon ton yaş meyve ve sebze üretimine rağmen, ancak bunun yaklaşık 1 milyon tonu ihraç edilebilmektedir. Rekolteye bağlı olarak meyve üretiminin % 5'ine tekabül eden 400-450 tonluk kısmı ile, sebze üretiminin % 2'sini oluşturan 400-450 bin ton'luk kısmı ihracata konu olmaktadır.

Meyve sebze ihracatımızın % 60'a yakını narenciye ve elma, yaklaşık % 30'u ise patates, soğan ve domatesten oluşmaktadır. Y.M.S. (Yaş meyve ve sebze) ürünlerinin belli başlı ihraç pazarları Avrupa Birliği ve orta doğu ülkeleridir. Bu ülkelere yapılan ihracatın % 85'i karayolu ile gerçekleştirilmekte olup, bunu Y.M.S. (Yaş meyve ve sebze) taşıma kapasiteleri sınırlı olan Denizyolları % 13, Demiryolları ve hava yolları % 2 ile takip etmektedir (ATSO, Ocak 1999, s.18).

Yaş meyve ve sebzelerin ihracatında, taşımadaki sorunlara, konunun ilerleyen kısmında yer verilecektir. Ülkemiz genel ihracatı içerisinde yaş meyve ve sebze sektörünün çok büyük payı olmamasına rağmen geniş bir üretici kesimine hitap etmektedir. Yaş meyve ve sebzenin çabuk bozulabilir hassas ürünler olması ihracatında bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Ürünlerin ihracatında alt yapı eksiklikleri mevcuttur. Bu unsurlar ihracatımızı olumsuz etkilemekte, yeterli seviyede ihracat yapılması engellenmektedir. Bu eksiklikleri; etkin bir tarım politikasının uygulanamayışı, hasat sonrası sorunlar, üretici ve ihracatçının örgütlenmemesi, bilgi ve eğitim yetersizliği, finansman sıkıntısı ve nakliye sorunları olarak sıralamak mümkündür.

Yaş meyve ve sebze üretimi küçük ve dağınık birimlerde gerçekleştirilmekte, üretici finansman sıkıntısı içinde bulunduğundan üretim teknolojilerinden yeterince yararlanılamamakta, eğitim eksikliği, fiyat ve satış garantisi olmaması nedeniyle üretim ve kaliteyi artırıcı faaliyetler sınırlı kalmakta, ihracatçılar dış talepler doğrultusunda standarda uygun, istenilen cins ve miktarda ürün temin edememektedir. Bu durum üretimde kalite ve verimliliğin düşmesine, üretim maliyetlerinin ise çok yüksek seviyelerde oluşmasına neden olmaktadır. Bu ürünlerin ihracatında kullanılan ambalaj malzemesi ve şekli nihai tüketiciden ziyade toptancılara yönelik bir yapı arz etmektedir.

Gelişmiş ülkelerde ise ihracata yönelik ürünler nihai tüketicilere hitap edecek ambalajlar içerisinde tercih edilmektedir. Ürünler piyasaya arz edilmeden önce ayıklama, sınıflama, boylama ve ambalajlama işlemlerinin yanı sıra dayanıklılığın artırılabilmesi ve kalitenin muhafazasını teminen paketleme evlerinde ön soğutma, sarartma, ilaçlama, kurutma, mumlama ve soğuk muhafaza gibi işlemlerden geçmektedir. Bu işlemlerin eksikliği yada uygun koşullarda yapılmaması sonucu kalite ve ürün kayıpları ile karşı karşıya kalınmaktadır. Ülkemizde ürün kaybı % 25 ve bazen de üstüne çıkabilmektedir. Yaş meyve ve sebze ihracatımızın yaklaşık % 60'ı bu ürünlerde ortak piyasa düzeni uygulayan Avrupa Birliği ülkelerine yöneliktir. Topluluk, üye ülkelerini korumak amacıyla tarife dışı engeller uygulamakta olup bu durum sektörü en önemli pazarında rekabet açısından zorlamaktadır.

Tablo : 3

Türkiye Meyve İhracatı

TAZE MEYVE İHRACATIMIZ		MİKTAR FİYAT										DEĞER (000 \$)	
GTİP	MADDE ADI	1995			1996			1997			1996/1997		
		MİKTAR	DEĞER	ORT.BİR. İHR. FİY.	MİKTAR	DEĞER	ORT.BİR. İHR. FİY.	MİKTAR	DEĞER	ORT.BİR. İHR. FİY.	MİKTAR	DEĞER	
0805.10	PORTAKAL	50.142	31.290	347	84.084	29.071	346	51.410	19.765	346	39	-32	
0805.20	MANDARIN	115.444	20.216	236	26.136	33.126	41	109.595	37.605	421	13	-10	
0805.30	LİMON	140.752	85.894	454	110.492	59.670	540	62.321	24.420	540	44	-59	
0805.40	GREYFRT	45.785	15.743	344	44.970	15.881	355	46.427	16.872	355	3	6	
0805.90	DİĞER TURUNÇGİL	2.264	7.168	636	3.580	1.364	381	4.413	330	381	-88	-76	
0805	TOPLAM TURUNÇ	392.892	153.270	390	369.023	159.040	431	270.166	108.990	431	-27	-51	
0803.00.19	MUZ (TAZE)	4	4	1.000	16	15	938	360	139	938	2.150	827	
0804.10.00	HURMA (TAZE)	288	306	1.063	130	93	715	439	293	715	238	215	
0804.20.10	İNÇİR (TAZE)	5.048	5.267	1.043	5.338	6.446	1.208	5.454	6.842	1.208	2	6	
0806.10	UZUM (TAZE)	25.228	14.643	580	28.410	17.603	620	33.403	18.202	620	18	3	
0807.11	KARPUZ	26.013	6.688	257	26.823	5.853	218	17.392	3.120	218	-55	-47	
0807.19	KAVUN	12.033	3.898	324	6.980	2.331	334	8.297	2.123	334	19	-9	
0808.10	ELMA	27.824	12.081	434	56.445	34.189	606	47.581	27.231	606	-16	-20	
0808.20.10.31.51	ARMUT	7.944	3.891	490	7.494	3.855	514	8.087	4.065	514	8	5	
0808.20.90	AYVA	6.053	3.788	626	3.896	2.164	555	3.735	1.915	555	-4	-12	
0809.10	KAYISI	681	461	677	586	492	840	568	537	840	-3	9	
0809.20	KIRAZ VISNE	13.126	12.668	1.327	15.888	25.495	1.605	17.771	28.323	1.605	12	11	
0809.30	SEFTALİ	8.650	4.577	529	9.064	3.703	409	9.348	3.090	409	3	37	
0809.40	ERİK	3.683	2.763	750	2.144	2.160	1.007	3.067	2.180	1.007	43	1	
08.10	DİĞER MEYVE	2.541	1.705	670	2.887	2.070	717	3.333	2.820	717	13	36	
	TAZE MEYVE TOPLAMI	552.008	236.008	444	535.126	265.509	496	428.991	211.870	496	-20	-20	
	MEYVE (TURUNÇ HARIC)	139.116	82.738	595	166.103	106.469	641	158.825	102.880	641	-4	-3	
08.11	DÜNDÜRLÜMÜŞ MEY.	12.533	17.988	1.435	21.454	25.690	1.199	27.952	34.711	1.199	30	35	
08.12	GEÇ.KONS. EDİLMİŞ MEY.	2.983	4.342	1.455	3.177	4.614	1.241	5.825	6.146	1.241	57	33	
08.13	KURUTULMUŞ MEY. (*)	2.560	3.539	1.390	3.551	5.277	1.486	4.287	6.195	1.486	21	17	
	LİSTE TOPLAMI	550.086	261.897	476	563.828	301.090	534	467.055	258.922	534	-17	-14	
	TAZE MEYVE - SERBE	913.118	362.799	397	1.167.304	411.740	353	993.724	391.804	353	-15	-5	

Kaynak : ATSO, Ocak, 1999.

Tablo : 4

Türkiye Sebze İhracatı

TAZE SEBZE İHRACATIMIZ		MİKTAR FİYAT										DEĞER (000 \$)	
GTİP	MADDE ADI	1995			1996			1997			1996/1997		
		MİKTAR	DEĞER	ORT.BİR. İHR. FİY.	MİKTAR	DEĞER	ORT.BİR. İHR. FİY.	MİKTAR	DEĞER	ORT.BİR. İHR. FİY.	MİKTAR	DEĞER	
0701.90	PATATES	103.532	23.871	231	240.232	29.712	124	222.120	47.323	213	-8	59	
0702.00	DOMATES	98.527	37.511	381	110.730	38.930	352	132.010	55.551	421	19	43	
0703.10	SOĞAN, SALOT	111.526	20.806	187	195.311	24.235	124	115.737	19.577	169	-41	-19	
0703.20	SARINSAK	714	483	676	4.731	2.333	493	1.075	526	490	-	-	
0704.00	PIKASA	4.418	1.401	311	15.110	3.300	225	16.406	4.002	445	-27	20	
0704.10	KARNABAHLAR	92	28	304	205	68	332	381	114	299	80	66	
0704.90	LAHANA	2.469	806	331	2.645	853	316	5.965	1.665	279	126	99	
0705	MARUL, HİNDİBA	853	278	326	1.210	765	632	165	135	818	-86	-82	
0706	HAVUÇ, TURP	8.304	2.188	263	10.189	2.335	229	15.524	2.797	180	52	20	
0707	HIYAR, KORNİŞON	13.160	7.430	565	13.072	6.688	512	12.518	6.562	524	-4	-2	
0708.10	BEZELYE	134	75	560	58	46	793	24	23	958	-59	-50	
0708.20	FASULYE	570	416	730	928	817	880	609	537	803	-28	-34	
0708.90	DİĞER BAKLAGIL	413	288	697	456	385	844	612	612	1.000	34	59	
0709.30	PATLICAN	2.487	1.398	562	2.330	1.360	670	3.052	1.815	594	31	16	
0709.51	MANTAR	270	4.518	16.733	545	6.482	11.894	628	6.914	11.010	15	-	
0709.60	BİBER	30.150	33.276	772	29.633	22.969	776	37.987	26.132	741	28	22	
0709.70	İSPANAK	15	3	333	43	14	326	30	14	467	-50	0	
0709.90	DİĞER SEBZE	3.472	1.893	545	6.324	4.108	659	5.837	2.975	510	-8	-29	
	TAZE SEBZE TOPLAMI	381.110	126.791	333	632.178	146.231	231	564.733	170.934	319	-11	23	
07.10	DÜNDÜRLÜMÜŞ SEB.	25.741	19.998	777	39.070	22.557	577	35.223	22.003	624	-10	-2	
07.11	GEÇ. KONS. EDİLMİŞ SEB	5.173	8.249	1.604	7.160	12.526	1.749	8.894	14.448	1.624	24	13	
07.12	KURUTULMUŞ SEB.	4.420	24.376	5.560	9.294	29.228	3.145	3.925	19.064	4.858	-58	-35	
	LİSTE TOPLAMI	416.444	170.664	451	687.702	210.542	306	612.775	235.454	384	-11	12	
0704.10	KESME ÇİÇEK (*)	116.534	10.705	0.09	116.500	11.974	0.11	170.039	13.672	0.08	54	14	

Kaynak : ATSO, Ocak, 1999.

1997 yılı toplam yaş meyve ve sebze ihracatı bir önceki yıla göre değerinde % 5, miktarda ise % 15 oranında azalış göstermiştir. Aynı dönemde sebzelerde değerinde % 11 oranında meyvelerde ise % 20 oranında azalış kaydedilmiştir.

Sebzelerde havuç-turp, patlıcan, biber ve domateste, sırasıyla miktarda % 52, % 31, % 28 ve % 19 oranlarında artış görülmektedir. Meyvelerde de miktarda erik % 43, kavun % 19, taze üzüm % 18, kiraz ve vişnede % 12 oranında artış görülmektedir. Aynı dönem itibariyle turunçgil ihracatında değerinde % 31, miktarda % 27 oranında azalış görülmektedir.

Ülkemiz rakamsal olarak önemli bir üretici olmasına rağmen ihracatın üretime oranı % 3 civarındadır. Dünyada üretici ülkeler sınıflandırılması içerisinde yer alınabilmesi, ihracatın ne ölçüde başarıyla gerçekleştirildiğine bağlıdır. Bu anlamda da üretim miktarı, endüstri kalitesi, altyapı ve kullanılan girdiler, finans ve Pazar şartları olarak adlandırılan, dünyada kabul görmüş rekabet kriterleri doğrultusunda ülkemiz yaş meyve ve sebze sektörünün yapılandırılması gerekmektedir. Organizasyonluk ve bu nedenle dağıtım kanallarına giriş zorluğu, özellikle AB ülkelerince uygulanan tarife dışı engeller ve dünya ticaretine konu olan çeşitlerin Türkiye üretiminin çok düşük olması veya olmaması, sektörün ana sorunlarını oluşturmaktadır. Almanya, S.Arabistan, Romanya, Avusturya, İngiltere, Hollanda ve Belçika-Lüksemburg geleneksel pazarlarımızdır. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri ve özellikle Rusya Federasyonu ile Ukrayna Türkiye'nin yeni gelişen pazarları görünümündedir (<http://www.igeme.org.tr>).

Türkiye genelinde yaş meyve ve sebze ihracatındaki gerileme kalite, verimlilik ve maliyet unsurlarının yanısıra, Avrupa Birliğinin sektöre sağladığı teşvikler ve maliyetlerin düşüklüğü ile uygulanan sübvansiyonlar sonucu bu ülkelerle rekabet imkanımızın ortadan kalkması, Romanya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın son zamanlarda sözkonusu ürünler için gümrük vergisi oranlarını arttırmaları ve 1997 yılı Şubat-Mart aylarında akdeniz bölgesinde karşılaşılan don olaylarının üretim miktarını düşürerek, maliyetlerin artmasına neden olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Üretimde

Avrupa standartlarına uygun kaliteli ürün yetiştirilememesi hususunda yapılması gereken; yeni türler geliştirilmeli, çeşitlendirilmeli, geleneksel sera üretiminin dışına çıkılmalı üretim planlaması yapılmalı, lisanslı üretim uygulamasına geçilmeli, üretimde kalite ve çevre standartlarına uyumda dikkatli olunmalıdır.

Yaş meyve ve sebze ihracatımızın başarısını engelleyen en önemli faktörler olarak karşımıza çıkan ambalajlama, depolama, taşıma gibi pazarlama hizmetlerinin etkin bir pazarlama organizasyonu altında sağlık bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir (GÜNDÜZ, 1992, s.12).

Bahçe, sera narenciye ağaçları lisans ile dikilmeli lisanslı üreticinin ürün çeşitlendirme çalışmaları desteklenmelidir. İhraç maliyetlerinin yüksek olmasının dış pazarlarda rekabet gücünü azaltması hususunda; sektör ihracatı muhtelif yöntemlerle teşvik edilmelidir (ATSO, Ocak, 1999, s.20).

Dış talebi tespit etmek, Pazar ve Pazar koşullarını araştırmak üzere bord tipi örgütlenmelerin oluşturulması yarar sağlayacaktır. Nitekim birçok ülke tarafından model olarak alınan İsrail pazarlama bordu yurtiçi ve yurtdışı yaş meyve ve sebze pazarlamasında önemli bir rol oynamaktadır. Bord yurt dışında dağıtım, nakliye ve bilgi ağı üzerinde yoğunlaşmakta, temsilcilikler bulundurmakta, yurt içinde ise üretim araştırma, depolama, nakliye, pazarlama bilgisi gibi çeşitli pazarlama faaliyetlerini başarı ile yürütmektedir (DİE, İGEME, 1993, s.15).

Aşağıda ayrıntılı biçimde değinileceği gibi, taşıma filomuz frigofirik araç açısından yetersiz ve yaşlı araçlardan oluşmaktadır, bu konuda gereken önlemler alınmalıdır.

140. Yaş Meyve ve Sebze İhracatında Taşımacılık

Meyve ve sebzenin tamamı üretildikleri yerlerde tüketilmezler. Genellikle üretimleri dış koşullara bağlıdır. İstenilen zaman ve yerde, istenilen miktar ve kalitede

ürünün bulundurulması ve ürünlerin bozulmadan tüketicilere sunulması taşımacılık sayesinde olacaktır. İhracatta firmalar taşımacılıkta üç alternatif kullanırlar. Birincisi, firma kendi araçlarını kullanır. İkincisi, nakliye firması ile anlaşıp ürünlerini onun araçları ile taşır. Üçüncüsü, tarifeli olarak çalışan resmi veya özel firmaların araçlarından faydalanır. Ülkemiz şartlarında yaş meyve ve sebze ihracatında çok önemli ve çok güç hizmet nakliyedir. Çünkü dış piyasa koşullarına göre hazırlanmış, ambalajlanmış kaliteli ürünler düzensiz ve bilgisizce yapılan nakliye sonunda genellikle % 50 ile % 80 arasında fire veriyor ve değerini kaybederek, dış pazar tüketicileri tarafından alınmıyor, ihracatçılar maddi zarar, ülkemizde imaj zararı görüyor. Ülkemiz rakip ülkelere göre potansiyel, alternatif ve mevcut tüketici pazarlarına çok uzaktır. Bu uzaklık ihracatta, örgütlenme, nakliyede gerekli önlemler alınmadığından ihracatımızı olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkemizde yaş meyve ve sebze ihracatının % 90'a yakın bölümü karayolu ile yapılmaktadır.

Yaş meyve ve sebzeleri taşımak için TIR kamyonu ve frigofirik taşımaya elverişli araç sayısı yeterli değildir. TIR kamyonu sayısı 6200 ve bunun 4200 adedi çalışır vaziyettedir. Yaş meyve ve sebze taşımada tercih edilen frigofirik araç sayısı 900 olup, bunun ancak 700'ü çalışır durumdadır. Frigofirik araçların 400'ü transit taşımacılıkta 500'ü ise yaş meyve ve sebzenin taşımada kullanılmaktadır. Bu duruma göre araç sayısının yeterli olmadığı açıktır. Araç sayısı artırıldığında sorun çözülecektir. Karayolu taşımacılığındaki sorunlar; Yaş meyve ve sebze dış satımı yapan firmalar ihtiyaç duyduklarında frigofirik kamyon bulmakta güçlük çekmektedirler. Gümrük ve kredi kolaylıklarından yararlandırılırsa, amaçları dışında kullanılmazlarsa, yetersiz olan sayılarıyla da olsa ihtiyaca cevap verebilirler.

Frigofirik kamyonların miktar yetersizliği yaş meyve ve sebze dış satış dönemlerinde artan talep ile, taşıma ücretlerinin yükselmesine neden olmakta, bu da maliyetleri arttırmakta ve dış rekabet gücünü ve şansını azaltmaktadır. Taşıt sürücüleri, genellikle soğutma tekniği ile önemini iyi bilmemektedirler. Vize-pasaport-konsolosluk ilişkilerindeki gecikmeler, ürünlerin zamanında hedef pazarlara ulaşmasına engel

olmaktadır. Nakliyeciler firmaların çalışanları yeterli bilgi ve deneyimden yoksundur. Taşımacılıkta kullanılan araçlar çok yaşlı ve çok boş sefer yapmaktadırlar.

Nakliye firmaları yeterli sermayeye sahip değiller, kredi alsalar da, işlerinin bozukluğundan borçlarını ödeyemiyorlar ve araçları satılıyor.

Sektörün dünya navlun pazarından payını alabilmesi için rekabet yapacak düzeyde olması gerekiyor. Araçların soğutucularının bakımı, onarımı ve çalıştırılması konusunda sürücüler eğitilmelidir.

Denizyolu taşımacılığında, yaş meyve ve sebze için dış pazarlara nakledecek uygun nitelikteki Türk bandıralı gemileri bulmak çok zordur. Yükü nakledecek uygun gemi bulunmadığında ve uygun olmayan gemilerle nakledildiğinde kalite bozulması ve ürün kayıpları artmaktadır. Limanlarımızda uygun nitelikte ve yeterli miktarda ürünleri muhafaza edecek depolar bulunmamaktadır. Limanlardaki yükleme ve boşaltmaların bilinçsiz ve dikkatsizce yapılması ürün kayıplarını arttırmaktadır. Yaş meyve ve sebze taşımacılığında kullanılan Deniz ticaret filomuzun soğutmalı gemi sayısı çok düşüktür. Bu tür gemilerin sayısının artırılması gerekmektedir. Ro-Ro gemilerinin varış limanları çeşitlendirilmeli, teknolojileri yenilenmeli ve sayıları artırılmalıdır.

Havayolu taşımacılığında; uçaklarda veya seferlerde değişiklik olduğunda ürünün dış pazara ulaşması gecikmekte, hatta imkansız olmakta, bu da alıcı ve satıcı firmalarda ilişkilerin bozulmasına ve ürün kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle doğrudan taşımacılığa önem verilmelidir. Hava limanlarında otomatik yükleme ve boşaltma sistemleri bulunmadığından, indirme ve bindirme sırasında, ürünlerin ambalajı hasar görmekte, ürün kayıpları ortaya çıkmaktadır. Kargo uçakları miktar bakımından yetersiz olduğu gibi, kullanıma da elverişli değildir. Havayolu taşımacılığında ücretler çok yüksektir. Hava alanlarında yaş meyve ve sebze taşımacılığına özgü altyapının bulunması sorunu çözümlenebilecektir.

Çağımızda teknoloji hızla gelişmektedir. Bu da yatırımla olur. Demir yollarına büyük yatırımlar ve finans kaynakları aktarıldığında, demiryolları gelişen teknolojiye uyum sağlayabilecektir. Demiryolları, hız, konfor ve güvenlik açısından modernize edilerek yük taşımacılığı ve ülke ekonomisi açısından diğer ülkeler seviyesine getirilmelidir. Frigolu, vantilasyonlu ve buzla soğutulan vagonlar yaş meyve ve sebze ile diğer gıda maddelerinin taşımacılığı için geliştirilmeli ve ihracat firmalarının kullanımına sunulmalıdır (GÜMÜŞ, 1996, ss.18-20).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE YAŞ MEYVE VE SEBZE PAZARLAMASI

20. Yaş Meyve ve Sebzelerin Pazarlama Durumu

Yaş meyve ve sebzelerin üretim hacmi, pazarlama ve fiyatlandırma faaliyetlerini doğrudan etkilediğinden dolayı, üretim ve ihracat konusundaki açıklamalardan sonra esas konuyu teşkil eden yaş meyve ve sebze pazarlamasına değinmek gerekmektedir.

Pazarlama; kişisel yada örgütsel amaçlara ulaşmayı sağlayacak mübadeleleri gerçekleştirmek üzere, malların, hizmetlerin ve fikirlerin geliştirilmesi, fiyatlandırılması, tutundurulması ve dağıtılması sürecidir (MUCUK, 1998, s.250).

Toplamadan (hasat), gerek iç ve gerekse dış piyasadaki tüketiciye intikal edinceye kadar yaş meyve ve sebzelerin geçirdiği evreler **yaş meyve ve sebze pazarlaması faaliyetleri** adını almaktadır (BEDESTENCİ, 1990, s.22). Hayat standardının yükselmesi, özellikle büyük şehirlerde meyve ve sebze talebinin artmasına neden olmuş, dış talepler gözönüne alınarak yeni çeşitler üretime alınmış, ürün kalitesi iyileştirilmiş ve turfandacılık geliştirilmiştir. Genellikle üretim tahminleri ile ihracat arasındaki fark iç tüketim olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde bilinçli ve çağdaş tekniklerin gereği yerine getirilmeden yapılan üretimin amacına ulaşması kuşkuludur. Bu nedenle özellikle yaş meyve ve sebze konusu, üretimden pazarlamasına kadar tam bir bütünlük içinde yönlendirilmesi başarının önde gelen şartlarından biridir. Tarımsal ürünlerde tüketici pazarlarına varıncaya kadar el değiştirmenin fazlalığı ve dağıtımdaki düzensizlikler nedeni ile zayıf ve masrafların yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu, yaş meyve ve sebzelerin pazarlamasında daha da belirgindir. Bu alanda üretim miktarına bağlı olarak fiyat dalgalanmaları yüksek

olmakta, üretici gelir istikrarsızlığına düşmektedir. Tüketicinin ödediği paranın önemli bir kısmı pazarlama kanallarında, küçük bir bölümü ise üreticiye kalmaktadır.

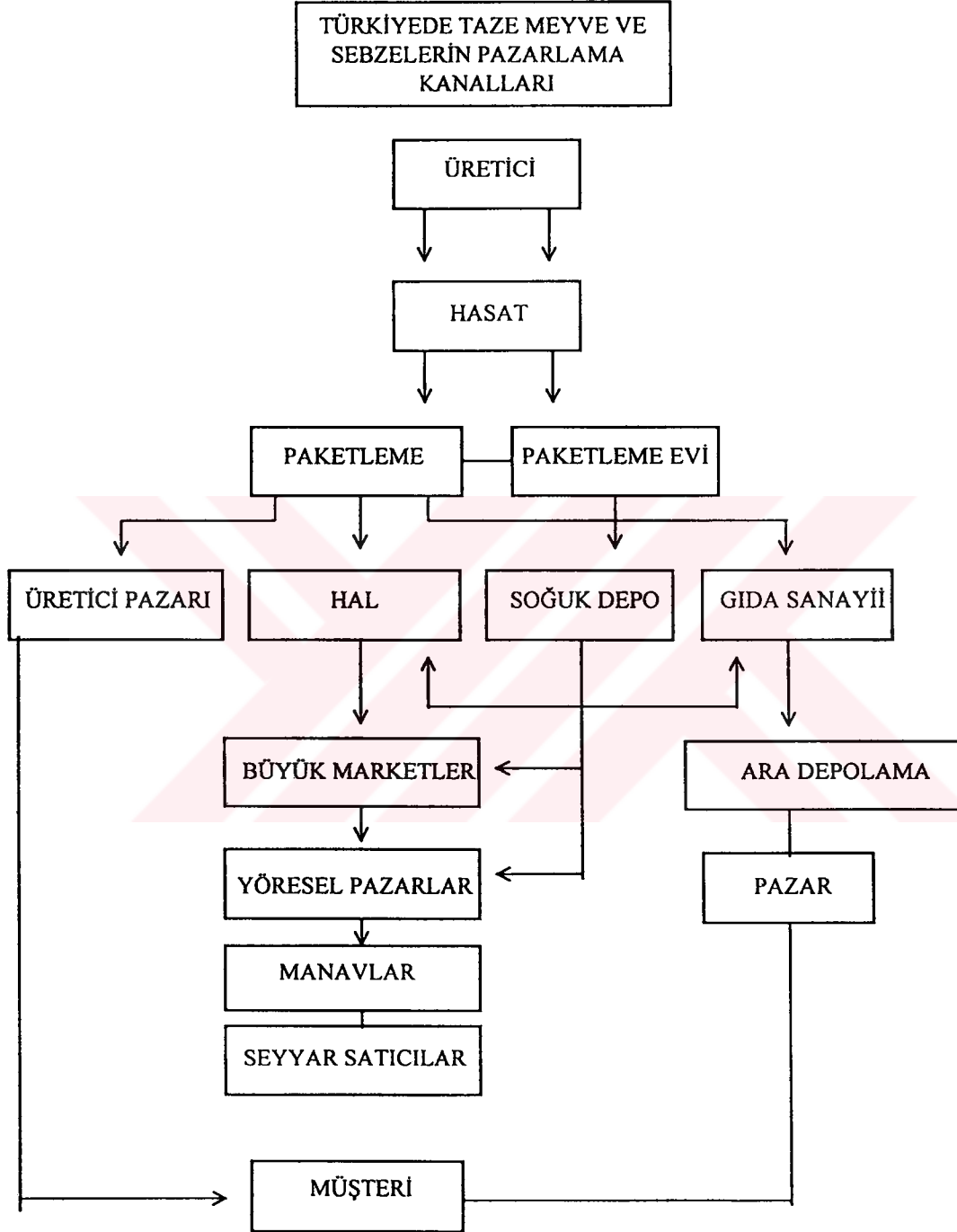
Yaş meyve ve sebzeler yetiştirildiğinde maliyetin yüksekliğinden çeşitli satış kanallarında paketleme ve ambalajlamada depolama ve taşımada, satış ve dağıtım yerlerinde çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Yaş meyve ve sebzeler pazarlama yönünden en hassas olan ve dağıtım kanallarının en çok olduğu tarımsal ürünlerdir. Üreticiden ürünü nakliyeciyi, toptancı veya komisyoncu satın almakta, en iyi fiyatı bulacağına inandığı hal merkezine götürmekte, buradan perakendeciler vasıtasıyla tüketiciye veya doğrudan tüketim merkezlerindeki pazarlarda satılmaktadır. Bu uygulamada çok defa tüccar, nakliyeciyi, toptancı veya komisyoncu bir miktar avans veya peşin ödeme ile çok önceden tarlada veya ağaçta ürünü götürü usulde satın almakta; riski büyük, karı çok olmaktadır.

Son yıllarda büyük hacimli bazı ürünler (kavun-karpuz, soğan, patates, elma, üzüm, şeftali vb.) üretim alanları yakınında şehirler arası yolların kavşak yerlerinde tahsis edilen alanlara kamyon veya traktör ile getirilmekte, buradan toptancı veya perakendeci tarafından alınan ürün tüketici pazarlarında, manavlarda veya gezici araçlarda tüketiciye sunulmaktadır. Diğer bir şekilde az miktardaki ürün doğrudan üretici tarafından tüketici pazarlarında satılmaktadır (MPM, 1995, yayın no.547).

Yaş meyve ve sebze pazarlamasında 6 tür kanal belirlenmiştir. Bu pazarlama kanallarındaki araçlar şematik olarak şöyle verilmektedir;

1. Üretici → Pazarcı → Toptancı
2. Üretici → İlk toplayıcı → Perakendeci → Tüketici
3. Üretici → $\begin{matrix} \text{Üretim} \\ \text{Merkezi} \\ \text{Komisyon.} \end{matrix}$ → $\begin{matrix} \text{Tüketim} \\ \text{Merkezi} \\ \text{Komisyon.} \end{matrix}$ → Perakendeci → Tüketici
4. Üretici → Toplayıcı → Tüccar → $\begin{matrix} \text{Tük.} \\ \text{Merkezi} \\ \text{Komisyon.} \end{matrix}$ → Perakendeci → Tüketici
5. Üretici → $\begin{matrix} \text{Tüketim} \\ \text{Merkezi} \\ \text{Komisyon.} \end{matrix}$ → Perakendeci → Tüketici

Türkiye'de yaş meyve ve sebzelerin pazarlama kanalları şematik olarak şöyle verilmiştir.

Kaynak : TÜRK, 1993, s.XIX.

Şekil : 1

Türkiye'de Taze Meyve ve Sebzelerin Pazarlama Kanalları

Yaş meyve ve sebzeler çabuk bozulabilir nitelikte olduklarından diğer tarımsal ürünlere göre daha çok bilgi, dikkat ve teknik gerektirir.

Türkiye'de, tarımsal pazarlamanın teknik fonksiyonlarının henüz yeterli ve bilinçli bir şekilde yerine getirildiği söylenemez. Şöyleki; Ürünün hasat ve toplanmasında, derecelendirme ve ambalajında, taşınmasında, depolanmasında ve muhafazasında, dağıtımında bir çok noksanlıklar olduğu gibi haberleşme olanakları da sınırlı ve yetersiz bulunmaktadır. Bunların sonucu olarak üreticiler, genellikle Pazar ve fiyat hareketlerinden habersiz, ekonomik olmayan veya kişisel tercihlerle üretim kararları vermekte ve böylece de bazı ürünler yeteri kadar üretilemezken, bazılarında üretim fazlalığı ortaya çıkmakta, bu durum ise fiyat dalgalanmalarına yol açmaktadır (ARPACI, 1982, s.64).

Ülkemizde yerinde, zamanında, planlı, kaliteli ve pazar isteklerine uygun yeterli yaş meyve ve sebze üretilmediği gibi, iyi işleyen bir pazarlama sistemi de geliştirilememiştir. Özellikle yaş meyve-sebze pazarlamasında konunun çeşitli yönlerinin incelenmesi için faaliyetler arasındaki ilişkilerin doğru bir şekilde ortaya konması gerekir. Bu ilişkilerin başlıcaları;

1. Üretimin pazarlama ile olan ilişkisi (Pazarın tanınması, ürün çeşidinin seçimi, üretim aşamasında ürünün bakım ve denetimi).
2. Meyve ve sebzelerin pazara hazırlanması (Hasat, ayıklama ve temizleme, meyve ve sebzelerde boylama).

4. Meyve ve sebzelelerin taşınması, taşımanın meyve ve sebze pazarlamasındaki önemi maliyet üzerinde de büyük etkisi olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de ve dünyada son yıllarda frigofirik taşımacılık büyük bir hızla gelişmektedir. Bu, uluslararası ticaretin geliştirilmesi bakımından önem arz etmektedir.
5. Depolama ve istiflemesidir.
6. Ürün ambalaj ve standardizasyonudur.

Pazarlama masraflarını azaltmak ve üreticinin eline geçecek miktarı arttırmak için üretici-tüketici arasındaki pazarlama zincirini kısaltmakta büyük yarar vardır. Çünkü, yaş meyve ve sebze pazarlama zincirinde uzama arttıkça, yani aracı sayısı arttıkça, gerek üreticinin eline geçen ücret miktarında önemli kayıp olmakta ve gerekse nihai tüketicinin eline geçinceye kadar herkes kendi kâr oranını ve diğer nakliyat, işçilik, vergi gibi masraflarını da ilave ettiği için, fiyatlar çok yüksek olmaktadır.

Yaş meyve ve sebzede iç ve dış pazarlama isteklerini karşılayacak şekilde düzenli bir pazarlama için, belirli çeşitlere yönelmek ve bu çeşitlerin üretimini arttırmak gerekmektedir. Ülkemizde meyve ve sebzelerde çeşit bolluğu yaşanmaktadır. Bu husus, yetiştirme tekniklerinin tanıtılması, üretici gelirlerinin artırılması ve üretimin mevsimlik olarak planlanması yönlerinden önem taşımaktadır. Zengin sebze çeşitlerinin, çeşitli yetiştirme şekillerinde tohum ekimi ve fide dikimi tarihleri dikkatlice seçilmelidir. Hasat dönemleri pazar canlılığı yaratmakta ve fiyat değişmelerini etkilemektedir. Yaş meyve ve sebzelerin pazarlama kanallarından çeşitli dönemlerde geçiş miktarları, ürün türünün özelliği, ürünün çıkışına, depolama ömrü ve olanaklarına bağlı olarak değişmektedir. Örneğin; her dönem pazarda limon ürününün görülmesinin nedeni, bu ürünün depolamaya uygun olması ve Nevşehir, Ürgüp yöresinde geniş ölçüde depolama olanaklarının yeterince bulunmasıdır. Portakalın Mayıs-Haziran aylarına kadar, dalda kalabilmesi, arzının devamlılığına etki etmektedir. Üzümün soğuk depolarda iyi bir şekilde muhafazası ile arz üretim döneminden oldukça uzak diğer aylara ulaşmaktadır (T.Z.O.Birliği, 1992, ss.31-45).

21. Yaş Meyve ve Sebze Pazarlama Safhaları

210. Ürünlerin Pazara Hazırlanması

Hasat; pazara sunulmak üzere ürünün bitkiden veya topraktan ayrılması işlemidir (ECEVİT, 1986, s.186).

Yaş meyve ve sebze ürünlerinin pazarlama hizmetleri hasat ve toplama ile başlamaktadır. Ancak hasat öncesi işlemlerin, bu ürünlerin pazarlama verimliliğini önemli ölçüde etkilediği unutulmamalıdır.

Ürünlerin hasadında gözönüne alınacak hususların başında, işlemin günün serin bir saatinde ve belli bir olgunluk derecesinde yapılması gelmektedir. Bunların ihmali ürünlerde ağırlık kaybına, kalite düşmesine ve depolama süresinin azalmasına neden olmaktadır. Ülkemizde pazara hazırlama ve toplama işlemi genellikle elle yapılmakta ve makine kullanılmamaktadır. Gerek iç ve gerekse dış pazara gönderilen yaş meyve-sebzelerde hasat ve pazara hazırlama işleminin tekniğine uygun yapılmayışı % 10-15 oranında kayıplara neden olmaktadır (TİMUR, 1985, s.53).

Yaş meyve ve sebzelerin yaralanmadan ve ezilmeden en az kayıpla taşımaya ve depolamaya uygun gelecek şekilde hasatlarının yapılması gerekmektedir. Hasattan sonra ürünler iç ve dış piyasaya gönderilirken, bir dizi işleme tabi tutulmaktadırlar. Bazı ürünler hasat edildikten sonra, daha bahçede iken, doğrudan pazara arz edilecek şekilde hazırlanmaktadırlar. Bunların miktarları genel olarak azdır. Ürünlerin büyük kısmı, tüketici taleplerine uygun şekilde arzı sağlayacak olanakların bulunduğu merkezi bir yere taşınıp orada pazara hazırlanmaktadır. Meyve ve sebzelerin üretim mahallinde pazara hazırlanması işlemleri ya bizzat üretici tarafından ya da ürünü bahçede satın alan mahalli toplayıcı (ilk toplayıcı), aracı, komisyoncu, dışsatımcı tarafından yapılmaktadır. Örneğin üzüm ve çilek gibi yumuşak yapılı meyveler hasat yerinde ambalajlanarak pazara sunulmaktadır. Diğer ürünler hasattan sonra bahçede ayıklanmakta, komisyoncu yada toptancı tarafından sağlanan ambalaj kaplarına yerleştirilmektedirler. Ancak özellikle

tarla sebzeçiliğinde ürünün yığın halinde hasat edildiği dönemlerde, biber, salatalık ve patlıcan gibi ürünler sandıklara konmadan dökme olarak Adana ve Mersin hallerine gelmektedir.

Bu bölgede ürünlere genellikle ayıklama uygulanırken sınıflandırma işlemine önem verilmemektedir. Örtü altı sebzeleri de iriliklerine ve kalitelerine göre tasnif edilmeden gelmektedir. Bu durum ürünün kalitesini bozmakta ve fiyatını düşürmektedir. Sebzeçilikte işgücünün % 40'a yaklaşan kısmı hasat işlemlerinde kullanılmaktadır. Bu işgücünün teknik bilgiyle donatılarak, verimli şekilde kullanılması rantabiliteye olumlu etkide bulunacaktır.

Meyve ve sebzelerin pazara hazırlanmasında, ayıklama işlemini, temizleme, yıkama, sınıflandırma, standardizasyon ve ambalaj faaliyetleri izlemektedir.

Türkiye genelinde sebze üretiminin % 40'ının bahçe ve tarlalarda tasnif edilerek, paketlenildiği tahmin edilmektedir. Hasat yerinden, toptan satış yerine gönderilen ürünler her zaman sandıklara konulmamaktadır. Bahçelerdeki sandıklar genellikle ürünün zedelenmesini önleyecek şekilde düz ve pürüzsüz değildirler. Genellikle küfeler ile gönderilen ürünler bozulmaktadır. Ürünü alivire usulde satan üreticiler, genelde hasat dahil, hiçbir pazarlama işlemi ile uğraşmamaktadırlar. Tüm işlemler pazarlayıcılar tarafından yapılmaktadır (T.Z.O., a.g.e., ss.31-45).

211. Üretim Planlaması

Her ne kadar üretim planlaması bazı kaynaklarda pazarlama hizmeti veya safhaları dışında ve pazarlamaya hazırlık safhası olarak yer almakta ve bazı kaynaklarda pazarlama safhalarında arka sıralarda numara almakta ise de; aslında pazarlama faaliyetlerinin ilk kademesini oluşturur.

Tarımsal pazarlama, üretim planlaması safhasından tüketiciye ulaşıncaya kadar uzanan faaliyetleri kapsadığından yaş meyve ve sebzenin üretim planlaması yapılırken; Üretim ve sektörlerdeki artış tahminleri ile beraber iç piyasadaki gelişme tahminleri, artan nüfus, hayat standardındaki yükselme, satın alma gücündeki artışlar, kentleşme ve endüstrileşmenin etkileri, kişi başına tüketim tahminleri ve diğer ülkelerle mukayeseli optimum bir düzey tahminleri yapılmalıdır.

Yaş meyve ve sebzelerde fiyatı belirleyen temel faktör arz olmaktadır. Arz fazlalığı durumunda bazen ürün, giderlerini dahi karşılamadığı için bazı yıllar domates ve patatesten olduğu gibi tarlada bırakılmaktadır. Bu da dengeli bir üretim planlamasının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Meyve ve sebzelerde ürünün çeşidi, kalitesi ve tüketici istekleri çok önemlidir. Piyasaya alışılmış ürünlerin dışında yeni çeşitlerin sürülmesi uzun zaman ve büyük masrafları gerektireceği için bunun yerine mevcut pazarlardaki çeşitleri etüt etmek, bunların fiyatlarını tespit etmek, yerli üretim sezonlarını piyasa boşluklarını ve bunlardan en iyi yararlanma yollarını aramak gerekir. Sofralık çeşitlerin üretim planlamasında sevk mahallinin uzaklığı depolama ve taşıma olanakları ve her çeşidin pazar değerinin bilinmesi zorunludur. Ayrıca her çeşidin en uygun ekolojik bölgelerinin seçilmesi devamlı ihracatla birlikte iç piyasanın da gereğidir. Aynı tür ve çeşit için bir kaç üretim bölgesinin seçilmesi, değişik olgunluk zamanları, dolayısıyla o çeşidin pazarlama sezonunu uzatmaya yardımcı olur. Çeşitlerden periyodisite olanlar yerine her yıl ürün verenler tercih edilmelidir. En önemli unsurlardan biride kaliteli üretimin artırılarak, maliyetlerin düşürülmesidir.

Üretim planı ekolojik şartlara ve pazarlama durumlarına göre belirli ürünler için pilot bölgeler seçilerek devlet kuruluşları tarafından hazırlanır. Üretim planlaması safhasında hangi ürünün ne kadar, hangi fiyattan, nereye satılacağı ve eline ne kadar para geçeceği önceden planlanmalıdır. Üretici en azından hal yetkililerinden, teknik yayım teşkilatı veya toptancılardan edindiği bir önceki yılın ürün hareketlerine göre gelecek yıl ekeceği ürün ve miktarı hakkında bir karar verebilir. Meyve için bu daha zordur; Çünkü

dikilen ağacın meyve vereceği dönemde piyasa durumu hakkında sağlıklı bilgi edinmek mümkün olmadığı gibi tutarlı tahminler yapılması da zordur. Pazar durumu hakkında bilgiler toplanması ve tahminler yapılması yanında mutlaka uygun depolama tesislerinin önceden düşünülmesinde yarar vardır (MPM, Yayın no.547, 1995, s.30).

212. Toplama

Meyve ve sebzelerin toplanması tüm ürünler içinde en hassas olan işlemdir. Bir ürünün yanlış dikkatsiz ve zamansız toplanması ürünün kalitesini düşürür, hatta değerini kaybettirir. Meyve ve sebzelerin toplama zamanlarının tayininde; Piyasa istekleri, piyasaya olan mesafesi, kullanılacak nakil aracı ve satış şartları gözönünde bulundurulur. Bahçede tüccara satılmayan ürünler, üretici tarafından hal'e getirilmekte sandık esasına göre satılmaktadır. Alıcı kabzımallar kilo ile bu ürünleri sattığından üretici bir kere daha zarar görmektedir.

Meyve ve sebzelerin toplama ve tedariki işleminde komisyoncular, tüccarlar, kooperatifler, nakliyeciler, üreticiler, simsarlar ve diğer araçlar görev almaktadır. Toplam ürünlerin kalite özelliklerine ve tüketici tercihlerine göre dereceleme ve boylama işlemin bahçede çok kaba hatlarıyla ve büyük çapta yapılmaktadır. Toptancı hallerinde bahçede yapılan göz kararı sınıflandırma dışında bir işlem yapılmadığından iç piyasalara standart ürünler sürülmesine imkan verilmemektedir.

213. Tasnif, Ambalajlama ve Paketleme Evleri

Ambalajlama; malı koruyan, içeren, taşıyan, tüketiciye tanıtan ve en önemlisi malı sessizce satan bir unsurdur. Yaş meyve ve sebze ambalajlaması, sınai ürünlerde olduğundan daha büyük önem taşır. Zira yaş meyve ve sebze her şeyden önce canlı bir madde olup, ambalaj içinde de yaşamaya devam etmektedir. Bu sebeple, ısı, ışık, havalandırma, nem ve basınç gibi faktörlerden kolaylıkla etkilenmektedir (ÖZDOĞAN, a.g.e., s.57).

Ambalajlama kolay ve gelişigüzel bir olay değildir. Özellikle yaş meyve ve sebze ambalajlamasının önemi hasat anında başlar, tüketiciye sunuluşa kadar devam eder. Çünkü, diğer bir çok üründe olduğu gibi yaş meyve ve sebzede de, ürünler dış görünüşleriyle alıcının dikkatini çeker ve alış kararını doğrudan etkiler.

Böylece, meyve sebzelerin ambalajlanması ülkemiz için hayati bir önemi haiz sorundur. Ambalajlama, pazarlanan ürünlerin nakliye sırasında bozulmaması için gerekli olması yanında tüketicinin gözüne hitap etmeye ve zevklerini tahrik etmeye yönelik bir teknik olarak değerlendirilmelidir. Ambalajın taşıma ve depolama sırasında ürünleri koruyacak nitelikte, insan sağlığına zarar vermeyecek nitelikte malzemedan ve uygun bir yapıda olması zorunludur. Ambalajlamanın en önemli unsuru, ambalaj kaplarıdır.

Ambalaj kaplarında aranan özellikler; içine konan mala uygun olması, havalanmaya müsait olması, nakliye ve manipülasyona elverişli olması, içine konan mallara en az zarar verecek bir malzemedan yapılmış olması ve maliyetinin oldukça düşük olması v.b. özelliklerdir (MPM, a.g.e., 1995, ss.45-63).

Ambalajlamada en önemli unsurlar; kötü ambalajlamanın sebep olacağı zarar, malın gideceği yere vardığı zamanki görünüşü ve ambalajlamanın işçilik maliyetleridir. Meyve ve sebzelerde ambalaj yapılırken mümkün olduğu kadar ayrı ayrı kağıtlara sarılarak dizilmeli, böylece kağıdın yastık görevi yapması sağlanmalıdır. Sıra halinde yerleştirileceklerde sıralar arasına levhalar koyarak ürünlerin birbirine değmesi önlenmelidir. Ambalajlama masrafları çeşitli ürünlere göre değişmekle beraber dikkat, temizlik ve görünüş ambalajlamanın nihai maliyeti üzerine etki eder. Maliyeti en ucuz ve kullanışlı ambalaj kaplarının kullanılması en az işçilik gerektiren ve ürünü en iyi koruyan ambalajlama tekniğinin uygulanması, ambalajlama yapılan yerin üretim sahasına yakın olması ilk toplama yerinin tercih edilmesi gereklidir.

Ülkemizde, iç pazara sunulacak yaş meyve ve sebzeler bahçede ambalajlandığı gibi bazende ön hazırlıktan sonra tüketici pazarlarına veya meyve sebze hallerine gönderilmektedir. Bazı ürünler daha bahçede iken doğrudan pazara gönderilecek şekilde

toplanıp hazırlanır, diğer bir kısmı piyasaya sevk edilmeden önce iyi bir şekilde standardize edileceği paketlenme evlerine taşınır. Tasnif ve ambalajlama ile ilgili işlemler; Ayıklama, yıkama, sınıflama, boylama, ambalaj kaplarının hazırlanması ve ambalajlamadır. Modern paketlenme evlerinde, sarartma, ilaçlama, kurutma, mumlama ve muhafaza işlemleride yapılmaktadır. Meyve ve sebzelerin pazara sunulmak üzere işlenmesi belirli merkezlerdeki paketlenme evlerinde yapılmaktadır.

2130. Paketlenme Evleri

Günümüzde yaş meyve ve sebzelerin pazara sunulmak üzere işlenmesinde paketlenme evleri önemli yer tutmaktadır. Bir çok ülkede, başta narenciyeler, elma, armut, şeftali, muz gibi meyveler, patates, soğan, domates, havuç gibi sebzelerin hemen tamamı paketlenme evlerinde iç ve dış pazara hazırlanmaktadır. Bu arada söz konusu ürünlerin standardizasyonu da sağlanmaktadır. Ülkemizde yaş meyve ve sebze işleminin yapıldığı paketlenme evlerinin sayısı 50'dir ve bunların toplam kapasitesinin 580 ton/saat'den ibaret olduğu Tablo 5'te görülmektedir (MPM, Yayın no.388, 1989, s.84).

Tablo : 5

Türkiye'nin Yaş Meyve-Sebze İşleme ve Paketlenme Tesisleri

İLLER	TESİS SAYISI	TOPLAM KAPASİTE (TON/SAAT)
İzmir	15	135
Mersin	12	170
Antalya	11	105
İstanbul	2	20
Adana	2	30
Bursa	1	10
Hatay	1	10
Sakarya	1	50
Isparta	1	10
Kocaeli	1	10
Muğla	1	10
Çanakkale	1	20
TOPLAM	50	580

Kaynak : MPM, 1989, s.84

Yaş meyve ve sebzelerin paketlenme evlerinde tabii olduğu işlemler; ayıklama, yıkama, sınıflama, boylama, ambalaj kaplarının hazırlanması ve ambalajlanmasıdır. Bu ana işlemlere ek olarak modern paketlenme evlerinde ilaçlama ve mumlama işlemleri de yapılmaktadır.

Bu işlemlerin yapılmasındaki birinci amaç, ürünün görünüşünün daha mükemmel temini, ikincisi de ürünlerin piyasaya, zarar görmeden taşınmasını sağlamaktır. Paketlenme evlerinde yapılan ana işlemler kısaca şu şekilde açıklanabilir:

Ayıklama : Toplanan ürünlerin ezik, çürük, yaralı, böcek yenikli ve şekil bozukluğu olanlarının ayıklanması ve temizlenmesidir.

Yıkama : ürünlerin üzerlerinde görünen kir, çamur ve ilaç artıklarını gidermek için yapılır. Temiz ürünler kirlilerine nazaran daha cezbedicidirler ve daha yüksek fiyatla satılırlar.

Sınıflandırma : Hemen hemen bütün ürünler piyasaya hazırlanırken birden fazla kalite sınıfına ayrılmaktadır. Bu sınıflandırma; ürünlerin renk, şekil, fiziki durum ve kusur derecelerine ait özelliklerine dayanmaktadır.

Boylama : Meyvelerin çoğu ve bir çok sebzeler piyasada boylarına göre satılmakta ve bu da beher ambalaj kabındaki meyve adedi ile ifade edilmektedir. Boylama; ürünün ağırlığına, çapına ve çevre ölçüsüne göre yapılmaktadır. Bazı piyasalar iri boy ürünleri, bir kısmı ise ufaklarını tercih etmektedir. Boylama, tüketici tercihlerine uygun olarak arza imkan vermektedir (TÜRK, 1993, s.13).

214. Standardizasyon ve Kontrol

Yaş meyve ve sebzelerin üretiminde son yıllarda büyük gelişmeler görülmektedir. Pazarlamadaki bütün olumsuz şartlara rağmen yıllara göre üretimde görülen artışlar,

ülkemizde üretimde gerçekten teknik bir sorun bulunmadığını kanıtlamaktadır. Ancak dış ticarete kalite standartları, diğer ülkelerin piyasa isteklerine uymamaktadır, bu da ihracatımızı etkilemektedir. Standartlaşma alıcı ve satıcı arasındaki beklentileri gerçekleştirmek açısından yararlıdır. Çünkü alıcı, ucuz fiyatla ve seçme ürün almak isterken, satıcı bozuk ürünleri de iyileri arasında satmak ister. Halbuki standartlaşma gerçekleşirse taze olarak tüketilemeyecek ürünler işlenerek değerlendirilir. Standartların uygulanması ve kontrolü bakımından kurum ve kuruluşlar arasında görev ve yetkilerin sınırlarının iyice belirlenmiş olması, standartlar konusunda önemli bir güçlük olmaktadır.

215. Depolama

Depolama, ürünlerin istenilen zamanda ve istenilen yerde kalitesinin bozulmadan tüketicinin hizmetine sunulmasını; belirli bir zamanda talebin üzerinde mal sürülerek fiyatların üretici aleyhine çok düşmesini önlemeyi, üretim ve hasadı kısa bir zaman süresine bağlı olan ve diğer zamanlarda piyasada boşluk bulunan ve tüketici aleyhine aşırı fiyat yükselmelerini önlemeyi, ürünlerin muayyen şartlarda saklanarak piyasa boşluklarının kapatılmasını ve arzı geniş bir zaman dilimi içerisinde yaymayı, üretim zamanında piyasada bol olan ürünlerin muhafazası ile bozulma ve çürümeleri önleme ve bu fazlalıkları ürünlerin yetişmediği bölgelere sevk etmeyi, ürünlerin kalite ve standartlarını muhafazayı sağlar. Üretimin başlangıcından, tüketici sofrasına kadar uzayan ve kopukluk istemeyen bir faaliyet zinciridir. Ayrıca depolama sırasında bazı ürünlerde olgunlaşma ve kalitede yükselme sağlanır. Yaş meyve ve sebzelerin hasadından sonra biyolojik faaliyetlerinin uzun süre devam etmesi bunların muhafaza sürelerini sınırlamaktadır. Bu yüzden de meyve ve sebzelerin iyi muhafazası, yaşam faktörlerinin etkisini minimum düzeye indirecek depolama ortamının oluşturulması ile mümkün olur.

Depolama faaliyetleriyle, çabuk bozulabilir özellikteki ürünlerin korunmasına; bu suretle üreticinin eline değer parasının geçmesine ve tüketicinin de temiz ve sağlam gıda temin etmesine yardımcı olur. Yaş meyve ve sebzeler için muhafaza ve değerlendirme,

genellikle soğuk tekniği ile direkt ilgilidir. Mumlama ve kurutma dışındaki muhafaza şekilleri ancak soğuk teknik ile mümkün olabilir.

Meyve ve sebzeler, birkaç günden azami 11 aya kadar soğuk hava depolarında muhafaza edilebilirler. Depolama tesislerinin paketleme evleri ile entegre olması, paketleme evinin çalışma süresini uzatması ve ön soğutma tesis masraflarını ortadan kaldırması bakımından büyük bir avantajdır.

Ürünlerin kalitelerini muhafaza edebilmek için, depolama hemen hasattan sonra yapılmalıdır. Ürünler toplama yerine götürülünceye kadar, hasat mahallinde güneşe ve soğuğa karşı basit tedbirler alınabilir. Buradan nakil sırasında da hasara karşı dikkatli olunmalıdır. Dağıtım noktalarındaki depolama, önceki safhalardan, daha önemlidir. Çünkü bu safhada bozulma hızlanmaya başlamıştır.

Depolamada ısı ve rutubet ayarlaması, kimyasal maddelerle muamele, ürünler depoya alınmadan dezenfektan ile ilaçlama, her ürünün ayrı ayrı ve uygun kapasiteleri aşmadan, kendine has ambalajında, mümkün olduğu kadar aynı olgunluk ve standartta ürünlerin aynı bölmelere konması, depoya alınmadan önce bir ön soğutma yapılması, depo tahliyesinin mümkünse rutubetli havalarda yapılmaması, koku veren maddelerin zaman zaman havalandırma suretiyle tahliyesi, kontrol cihazlarının fazla yükseğe konmaması, depo içindeki çeşitli sistemlerin senkronize halde çalışmasının sağlanması konularına özellikle uyulmalıdır (MPM, a.g.e., 1995).

Ürünlerin bozulmadan muhafazasını sağlayan ve ihtiyaç halinde iç ve dış pazarlara sürülme imkânı veren depolama hizmeti ülkemizde yeterince gelişmemiştir. Ülkemizde belediyelerin, Et-balık kombinalarının, TESK, kooperatifler özel sektör ve diğer kamu kuruluşlarına ait olmak üzere 806 adet depo mevcuttur. Bunların depolama hacmi 2 milyon m³'tür. Yapay soğutmalı tesislerin yanısıra, Türkiye'de doğal soğutmalı depolardan da yararlanılmaktadır. Nevşehir ve Niğde illerinde yoğunlaşan bu tür doğal soğuk depoların kapasitesi 474 bin ton olup, bunlar elma, patates, soğan ve turunçgil meyvelerinin depolanmasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak doğal depolarda

depolamanın teknik koşullarının yeterince sağlanamadığı ve depolanan ürünlerde kayıp oranının yüksek olduğu çoğu zaman görülmektedir (MPM, a.g.e., 1989, s.67). Ülkemizde soğuk depo faaliyeti; elma, peynir ve et korunmasında yoğunlaşmaktadır. Depolanan tüm ürünlerin % 39'unu elma oluşturmaktadır. Meyvelerden ikinci sırayı narenciye ve özellikle limon almaktadır. Depoların bölgelere göre dengeli artırılması gerekmektedir. Özellikle de yaş meyve ve sebze muhafazası için, soğuk depolara önemli gereksinim vardır. Adana, İçel, Antalya gibi üretime esas teşkil eden illerde, bu noksanlığın önemi çok daha artmaktadır (MPM, yayın no.265, 1982).

216. Taşıma

Taşıma, ürünün üretim sahasından işleme ve tüketim merkezine ulaştırılmasıdır. Yaş meyve ve sebzelerin üretildiği yerden, işleneceği veya tüketileceği yere kadar taze ve kayıpsız olarak taşınması zorunluluğu vardır. Eşit, yeterli ve elverişli bir taşıma sisteminin üretim ve tüketim bölgeleri arasında kurulması modern taşımacılığın ve modern pazarlama faaliyetinin temelini teşkil etmektedir (a.g.e., 1997, s.52).

Ülkemizde nakliyede kullanılan kamyonlar üstü açık ve uzun mesafelere tarımsal ürünleri taşımaya uygun olmayan araçlardır. Buna rağmen çabuk ve kolay bozulan bir çok ürün bu üstü açık kamyonlarla taşınmakta, bazı ürünlerde de 20-24 saat arası süren nakliye süreleri ile ürün toplandığı zamanki ağırlığının % 20'sini aşan miktarda bir kısmını pazara ulaşmadan kaybetmektedir. Bu durum ise dağıtım kanalında çalışanlara zarar açmakta, bunun sonucu olarakta tüketiciye izahı zor olan kar marjları uygulanmaktadır.

Modern taşımacılığın üç ana prensibi;

1. Çabuk taşıma
2. Taşıma süresi boyunca ısı ve rutubeti kontrol
3. Ürünlerin zedelenmeden götürülmesidir (MPM, a.g.e., 1995, ss.45-63).

Özellikle çabuk bozulabilen yaş meyve ve sebzelerin bir yerden diğer bir yere taşınmasında ulaşım araçlarının özellikleri, taşıma şirketlerinin emniyet verici taşıma sistemleri sayesinde üreticilerin ve bu suretle yaş meyve ve sebzelerin en iyi şekilde değerlendirilmesi sağlanmış olur. İyi bir taşıma sisteminin varlığı hem iç, hemde dış satımda yaş meyve ve sebzelerin pazarlama potansiyelini önemli derecede artırır.

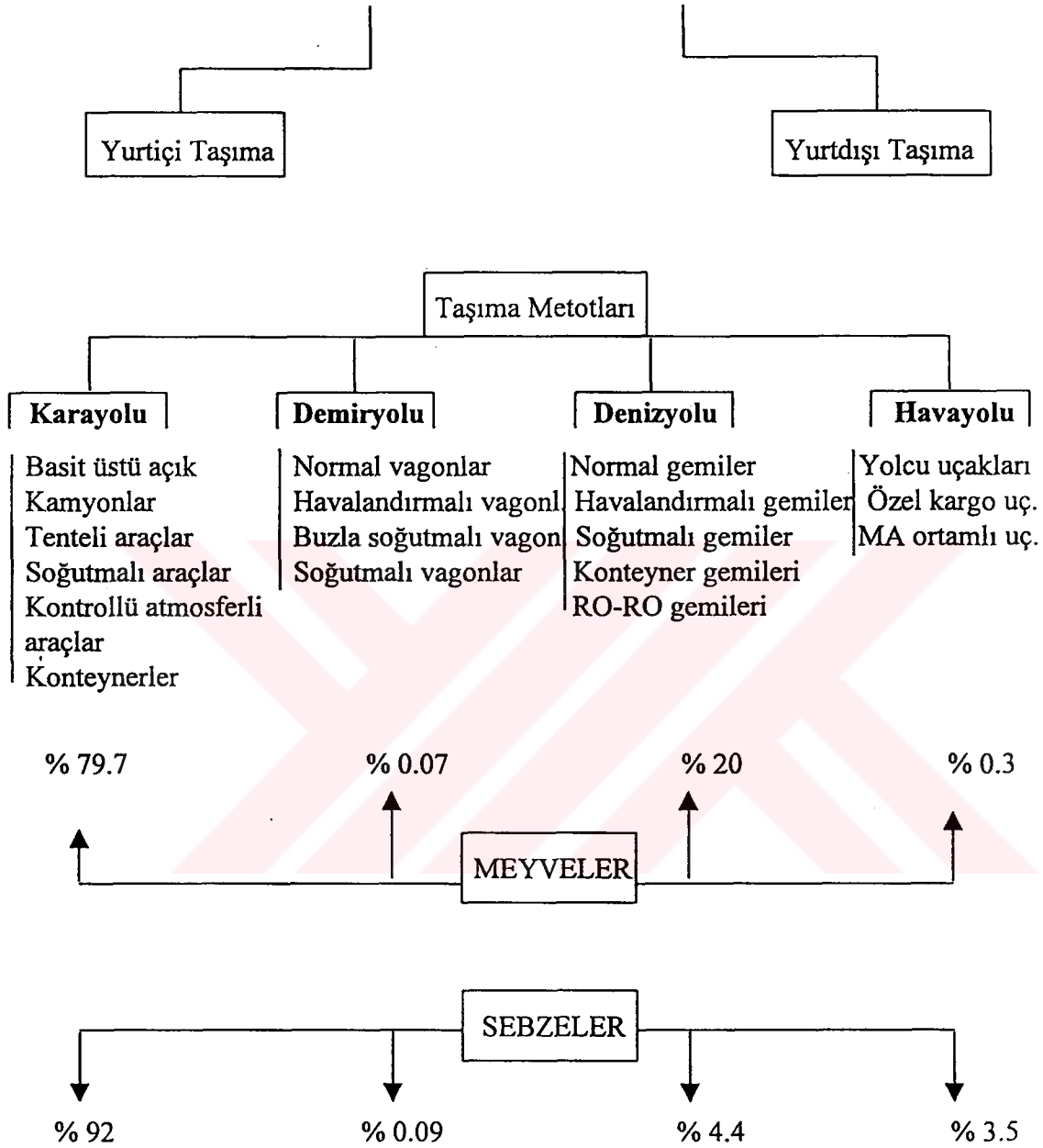
Ülkemizin koşulları bakımından yaş meyve ve sebze ihracatında en önemli ve aynı oranda en güç olan hizmet taşıma sektöründe görülmektedir. Ülkemiz rakip ülkelere göre, büyük tüketici pazarlarından oldukça uzaktır ve bu uzaklık problemi ise ihracat faaliyetlerimizde gerekli teşkilatlanma ve diğer tedbirler yerine getirilinceye kadar kendisini hissettirmeye devam edecektir (DİNÇER, 1981, s.46).

Bugünün modern taşımacılığında karayolu, deniz yolu ve hava yolundan yararlanılmakta; mevsim durumuna, pazarın yakın veya uzak oluşuna ve ürünün özelliğine göre; adi, ventilasyonlu veya frigofirik gibi her türlü taşıma araçlarından yararlanılmaktadır.

Yaş meyve ve sebzelerin nakliyesinde ortak olan prensipler şöyle özetlenebilir;

1. Yaş meyve ve sebzelerin nakli mümkün olduğu kadar süratli yapılmalıdır.
2. Ürünler mümkün olduğu kadar az elden geçmeli ve az sarsılmalıdır.
3. Ürünler mümkün olduğu kadar sıcaktan ve kurutucu ortamdan korunmalıdır.
4. Yükleme ve boşaltmada zedelememe konusuna özen gösterilmelidir.

Taşıma Metodları

Şekil : 2

Türk Bahçe Ürünlerinin Taşıma Metodları

Kaynak : TÜRK, 1993, s.XIV.

Ürünlerin hasattan sonra en kısa zamanda tüketiciye taşınması özel nakliyeciler tarafından kamyonlarla yapılır. Ülkemizde yaş meyve ve sebzelerin taşınmasının % 80'den fazlası karayolu ile gerçekleştirilmektedir. Ürünün, üretim bölgesi toptancı hallerinden tüketim bölgesi toptancı hallerine taşınmasında ücretin mesafe esasına göre yapılmaması sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca kışın yapılan taşımalarda gerekli tedbirlerin alınmaması yüzünden ürünlerde zayıflar görülmektedir. Ürünün zedelenme ve bozulma oranı, sevkiyat sırasında dikkatsizlik ve sarsıntularla ilgilidir. Ambalajlamanın iyi olması nakliye sırasında meydana gelecek fazla zayıfatı önlemede yararlı olacaktır (MPM, a.g.e., 1995, ss.45-63).

217. Pazarlama Kanalları ve Pazar Masrafları

Ürünlerin ve hizmetlerin üreticiden nihai kullanıcıya veya tüketiciye akışında katkısı olan firmalar veya bireylerin oluşturdukları diziye pazarlama kanalları veya Dağıtım Kanalları denir (OLUÇ, 1989, s.3).

Ülkemizde yaş meyve ve sebze üretiminde önemli bir paya sahip olan Akdeniz bölgesinde yaş meyve ve sebzelerin başlıca pazarlama kanalları şunlardır:

a. Üretici İlk toplayıcı Perakendeci Tüketici

b. Üretici Üretim Merkezi Tüketim Merkezi Perakendeci Tüketici
Komisyon. Komisyon.

c. Üretici Toplayıcı Sevkiyatçı Tüketici
Merkezi Perakendeci Tüketici
Komisyon.

d. Üretici Tüketici
Merkezi Perakendeci Tüketici (Kooperatiflerde yer alır).
Komisyon.

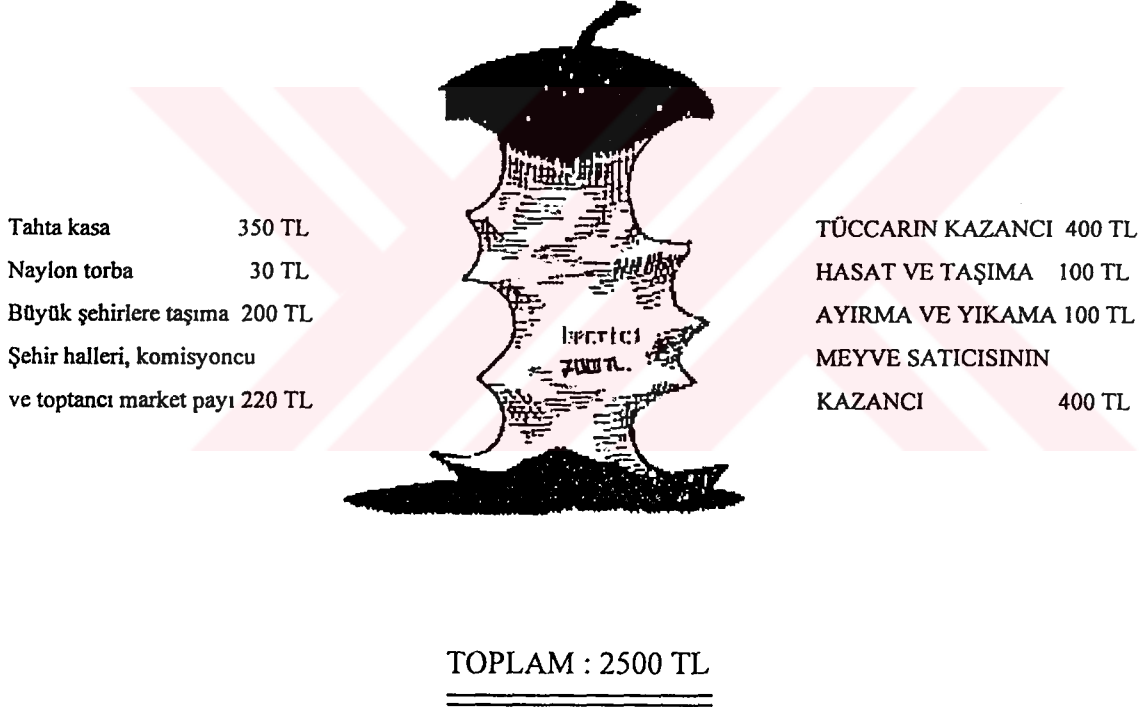
Bunlardan en yaygın olanı (b) ve (c) pazarlama kanallarıdır. Bu kanallar arasında gerektiğinde, taşıma, depolama, tasnif ve ambalajlama gibi pazarlama hizmetleride yerine getirilmiş olmaktadır. Pazarlama kanallarında en büyük rolü haberleşme, taşıma, ambalajlama, mal temini, fiyatlandırma gibi hizmetleri üstlenen toptancı hal komisyoncuları, sevkiyatçı tüccarlar ile semt pazarlarını besleyen ilk toplayıcılar oynamaktadır. Toptancı aşamasında, toplayıcılar (mahalli alıcılar), toptan dağıtımıcılar, işleyiciler (boylayıcılar, paketleyici ve depolayıcılar), tüccar komisyoncular (aracı tüccarlar) ve komisyoncular başlıca aracı tipleridir. Bu aşamada pazarlama şirketleri ve kooperatiflerde, ürünün; tasnif, işleme, paketlenme ve depolama tesislerine sahip olup işleyici olarak bulunurlar. Adana ve içel illerinde pazara sunulan yaş meyve ve sebzelerin % 17.29'u aracı ve üretici yoluyla toptancı hale uğrayarak satılmakta, % 19.89'u yörede tüketilmekte ve dağıtılmakta, % 62.82'si toptancı hale uğramadan pazarlanmaktadır. Pazarlama hizmeti sırasında komisyoncu, sevkiyatçı tüccar ve üreticinin genellikle halden kaçma eğilimi vardır. Adana ve içel illerinden dış ülkelere yapılan yaş meyve ve sebze sevkiyatının % 38'i toptancı halinden geçmekte, % 62'si toptancı hale uğramadan sevkedilmektedir (T.Z.O. Birliği, a.g.e., 1992, ss.31-45).

Türkiye genelinde portakal ürününün dağıtım kanalında direkt tüketici toplam pazarlamanın % 5'ini, işleme sanayi % 5'ini, dış satımcı % 10'unu, tüccar % 55'ini komisyoncu % 20'sini, kooperatifler ise % 5'ini pazarlamaktadır. Şeftali, erik ve çilekte bu oranlar sırası ile % 10, % 8, % 2, % 61 ve % 19'dur. Domateste ise pazarlama kanalına pazarcılarda girmekte ve oranlar, % 2 direkt tüketici, % 15 işleme sanayi, % 2 dış satımcı, % 10 pazarcı, % 50 tüccar, % 20 komisyoncu ve % 1 kooperatif olarak belirlenmektedir (T.Z.O. Birliği, a.g.e., 1992, ss.31-45).

Pazarlama giderleri meyve ve sebzenin türüne, üretim yerinin pazara yakınlığına ve diğer Pazar koşullarına göre değişir. Böylece tüketicinin ürüne ödediği fiyat içerisinde, üreticinin eline geçen miktar da değişmektedir (GÜMÜŞ, 1995, s.29).

Pazarlama kanallarının uzaması, üreticinin gelirini % 10-20 arasında azaltmaktadır. Bunun yanında kooperatifin pazarlama kanalında bir defa yer almasında,

kooperatif olmayan kanala göre, üreticinin geliri % 60'a çıkabilmektedir. Çoğu zaman üreticinin eline geçen net fiyat, satış maliyetinin altında kalmaktadır. Bu ürünlerin pazarlama kanalında 20 tip aracının yer aldığı tespit edilmiştir. Bu da ülkemizde yaş meyve ve sebze pazarlamasında aracı sayısının ne kadar çok olduğunu ve zincirin nasıl uzandığını göstermektedir. Nitekim, şekil (3)'de 2500 TL'lık bir elmadan kimlerin nasıl bir pay aldığını görmek açısından örnek olarak, yarar sağlayacaktır.

Şekil : 3

2500 TL'lık Bir Elmadan Kim Ne Para Alıyor?

Kaynak : TÜRK, 1993, s.EKXX.

218. Yaş Meyve ve Sebzelerin Satışı

Satış hizmeti yaş meyve ve sebzelerin son safhasıdır. Satışın toptancı halinde yapılması esastır. Toptancı halinde dereceleme, muhafaza, kalite kontrolü ve dengeli fiyat oluşumu sağlanmalıdır. Meyve-sebze satışları genellikle toptancı hallerindeki kabzımallar tarafından yapılmaktadır (M.P.M., a.g.e., 1995, s.43).

Yaş meyve ve sebzelerin bir kısmı direkt tüketiciye, bahçede, yol kenarında yada üretici pazarlarında sunulmaktadır. Ürünlerin komisyoncu ya da tüccara satışında; bahçede, ürünün tümü belirli bir değer karşılığında, toptan (götürü) satılması şekli de yaygındır. Ürün tartılması sözkonusu değildir. Zararla karşılaşma riskine karşılık ürün çoğu zaman maliyetinin altında satılmaktadır. Çiftçinin ürünü bu şekilde olgunlaşmadan, satmaya zorlayan sisteme karşı korunabilmesi için nakit (finansman) sıkıntısını çözecek zamanında ve yeterli kredilenmesi sistemi geliştirilmelidir. Diğer bir satım şekli, üreticinin iş gücünü kendi sağlayarak bahçede ya da pazarda tüccara yada kooperatife satması şeklindedir. Bu durumda üretici daha iyi fiyat kazanmaktadır. Yaş meyve sebze ürünleri genellikle üreticiler tarafından toplanarak hal komisyoncusuna konsinye pazarlanmaktadır.

Konsinye ; Mallar satıldıktan sonra parasının ödenmesi ve satılmayanların da geri iadesi, zilyetliğin devridir (TEK, 1991, s.303).

Konsinye satışlarda fiyat tespiti yada çabuk bozulan ürünün kalitesinin beğenileceğine dair bir garanti yoktur. Dolayısıyla üretici büyük bir risk altına girmektedir. Buna göre üreticinin ürünü kendi adına yada kendisinin de içinde bulunduğu bir pazarlama kuruluşunca satabileceği bir pazarlama sisteminin geliştirilmesine ihtiyaç vardır (T.Z.O. Birliği, a.g.e., 1992, ss.31-48).

Diğer ülkelerde olduğu gibi, yaş meyve ve sebze pazarlamasının odak noktasını toptancı halleri oluşturmaktadır. Toptan satışlar için, daimi satış yerleridirler. Bununla birlikte toptancı halleri, ürünlerin rahatlıkla indirileceği, yükleneceği yerler ile depolama,

sınıflandırma gibi pazarlama kolaylıklarına sahip olmalıdırlar. Belediyelerin bütün illerde toptancı hallerini kurması ve geliştirmesi gerekmektedir. Toptancı hallerde soğuğa karşı tedbir alma ve haberleşme sağlanmalıdır. Üretici bölgesi hallerinde yer alan başlıca araçlar; simsarlar, komisyoncular, tüccarlar, tüccar komisyoncular, sevkiyatçı tüccarlar, üreticiler ve kooperatiflerdir. Üretici bölgesinde komisyoncular ürünün toplanmasında ve daha ileri pazarlara ulaşmasında etkilidirler. Komisyoncu bu faaliyetleri ile üreticiyi finanse etmekte, bu riskin karşılığı ise ucuz ürün alınarak karşılmaktadır.

Üretim bölgesinde ürün dağıtımını yapan sevkiyatçı tüccarların bağlantılı oldukları belirli iller bulunmaktadır. Sevkiyatçı tüccarlar belirli bölgeye ve il'e mal göndermede kısmi bir monopol yaratmışlardır. Ancak yazın ve kışın ülkenin meyve ve sebze ihtiyacının karşılanmasında en önemli rolü oynamaktadırlar. Ürünlerin bozulmaması için zamanla yarışmaktadırlar. Ayrıca bir kısmı, büyük illerde toptancı hal komisyoncuları ile ortak ticari faaliyette bulunmaktadır. Üretim bölgesindeki hallerde tarımsal kooperatifler ise yok denecek kadar azdır. Halbuki girdi ve ürün değerlendirme gibi konularda yetersiz güç ve bilgiye sahip küçük üreticilere ancak bu alanda kurulacak kooperatifler faydalı olacaktır. Bunun yanında unutmamak gerekir ki, gelişmiş ülkelerin bir çoğunda görüldüğü gibi, tarımda yeniliklerin benimsetilmesi veya yayılmasında tarımsal kooperatifler önemli birer araçtır (ÜRPER, 1985, s.24).

Kooperatif üyesi üreticilerin kendi kooperatiflerine ürününü satmadıkları durumlarla da karşılaşmaktadır. Tüketim bölgesindeki semt pazarlarına ürün gönderen grupların pazarlama hizmetleri ve kontrolleri yapılamamakta, bunun sonucu ilin çeşitli yerlerinde farklı fiyatlar ortaya çıkmaktadır.

Toptancı hallerde üreticinin yeterince temsil edilmesi, ürünün kalite ve derecesine göre haklı fiyatını alabileceği fiyatlandırma şeklinin yaratılması gerekmektedir. Standartlar açık olarak belirlenmeli ve kalite-fiyat ilişkisi yerleşmelidir. Büyük şehirlere toplayıcıların gönderdiği ürünler, üreticilerden daha düşük fiyatla alınmasına rağmen, toptancı halin günlük fiyatlarına göre satışlar yapıldığı için semt pazarlarının manav yada süper marketlerden farkı kalmamaktadır.

Meyve ve sebze pazarlamasındaki kuruluşlardan biri MEPASAN'dır. Bu pazarlama kuruluşu T.C. Ziraat Bankasının % 30, T.kredi kooperatifleri merkez birliğinin % 10 katkısı ile, Antalya, İzmir, Bursa ve Mersin'de üretici ve dış satımcıların iştiraki ile kurulmuştur. Devlet desteğinde özel şirket statüsündeki bu kuruluş dış satım için ürün işleme, ambalajlama ve kalite kontrolleri yapma ve dış satımla görevlidir. Ancak haber ve bilgi toplayıcı merkezinin oluşmaması ve işletme sermayesi yetersizliği, üretici ve pazarlayıcının işbirliğinin sağlanamaması sonucu görevlerini yerine getirememiştir (T.Z.O.Birliği, a.g.e., 1992, ss.31-45).

İhracat amacıyla yapılan satışlar, ürünün bahçede satın alınıp ambalajlanması ve sevke hazırlanması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu, ihracatçıya sezon içindeki teknik konularla ilgilenme zorunluluğu getirdiği için yüksek kalitede ürün temin edilebilecektir. Diğer bir pazarlama şekli olan sözleşmeli üretimde fabrikalar ekimden önce kalite, fiyat, miktar gibi unsurları kapsayacak şekilde üreticilerle sözleşme yaparlar.

219. Yaş Meyve ve Sebze Fiyatlandırma Faaliyetleri

Yaş meyve ve sebzeler diğer tarım ürünleri içinde en fazla fiyat dalgalanmasına maruz kalan ürün grubudur. Bu dalgalanmalar, pazarlama sisteminden, ürünün kendi özelliklerinden, ürünün arz ve talebinden kaynaklanan bir dizi faktör sonucu ortaya çıkmaktadır. Üretim kararının bir önceki yılın fiyatlarına göre verilmesi üretimde ve dolayısıyla arzda önemli dalgalanmalara neden olmaktadır.

Yaş meyve ve sebze fiyatları toptancı hallerinin işleyişindeki etkinlik derecesine göre arz ve talebe bağlı olarak teşekkül etmektedir. Ancak dağıtım kanallarındaki firma ve komisyoncuların piyasada etkinlikleri dolayısıyla üretim ve tüketim merkezleri arasında fiyat farklılıkları önemli boyutlara ulaşmaktadır. Fiyat değişmelerinin bir kısmı üretim ve talep ile ilişkili iken bir kısmı da taşıma ve dağıtım sisteminden kaynaklanmaktadır.

Yaş meyve ve sebzeler çok çabuk bozulan ürünlerdir. Bundan dolayı da üretildikleri yıllar, yetiştirildikleri mevsimler ve değişik türleri için çok farklı maliyetleri olmaktadır. Maliyetlere etki eden bazı faktörleri şöyle sıralamak mümkündür; Toprağın durumu, verimi, girdi fiyatları doğa şartları, makine kullanımı, ambalaj, taşıma v.b. gibi faktörlerdir.

Yaş meyve sebzenin fiyatlarını belirlerken tüketim merkezleri, toptancı halleri ve mevsimin önemi büyüktür ancak yaş sebze ve meyve fiyatını belirlemede en önemli etken arzıdır. Meyve arzının çok olduğu dönemlerde fiyatlar düşük, az olduğu dönemlerde ise fiyatlar yüksektir. Yine turfanda yaş meyve ve sebze fiyatları da yüksektir. Yaş meyve ve sebze üretimi yılın bazı mevsimlerinde yapılır. Tüketimi ise yılın her mevsiminde olmaktadır. Mevsime bağımlılık nedeni ile üretimin fazla olduğu aylarda piyasa talebinin üzerinde, diğer aylarda ise talebin altındaki ürün varlığı pazarda dalgalanmalara neden olmaktadır. Bu nedenle bu gibi tarımsal ürünlerin uygun koşullarda depolanarak dayanımının uzatılması büyük faydalar sağlar.

Ülkemizde diğer ürünlerde olduğu gibi, yaş meyve ve sebzelerde de çiftçinin (üreticinin) eline geçen fiyat çok düşüktür. Hatta pazarlama zincirinin uzunluğundan dolayı, bu ürünlerde bu oran daha da düşebilmektedir (DİE, Haber Bülteni, Ocak-2000, ss.3-8).

Yaş meyve ve sebze arzının fazla olduğu dönemlerde fiyatlar düşük olduğundan dolayı üreticiler açısından kazanç kayıpları olmaktadır. Bu kaybı önlemek için arzın düzenli hale getirilmesi gerekir. Bunun içinde üretim planlamasının yapılması, soğuk hava depolarının ve nakliyenin geliştirilmesi gibi uzun dönemli çalışmalar gerekmektedir. Ayrıca yaş meyve ve sebze pazarlama kanalının uzunluğunda üreticinin pazarda az pay almasına neden olmaktadır. Şöyleki; üretici-üretim merkezi komisyoncusu-tüketim merkezi komisyoncusu-perakendeci-tüketici şeklindeki pazarlama kanalı aracı sayısını artırmaktadır. Bu tip dağıtım kanalı mümkün olduğunca kısaltıldığından üretici açısından büyük yarar sağlayacaktır (ÖZDOĞAN, a.g.e., 1997, s.41).

Yaş meyve ve sebze hallerinde toptancı fiyatı ile çalışan komisyoncular üreticinin ürününü bütün masraflar üreticiye ait olmak üzere onun namına satmak fonksiyonunu icra ederler. Bu durumda üretici, farklı şehirlerin hallerindeki komisyonculardan aldığı fiyat tahminlerine dayanarak ürünü belli bir komisyoncuya satışı yapması için göndermektedir. Ürünün satış fiyatı toptancı hallerince tespit edilmekte olup, arzın yüksek olduğu dönemlerde fiyatlar düşmekte, arzın düşük olduğu dönemlerde ise yükselmektedir. Böylece yaş meyve ve sebze fiyatları serbest piyasa koşullarında oluşmaktadır. Ancak bu oluşumda toptancı hallerin işleyiş ve organizasyon tarzı büyük ölçüde etkili bulunmaktadır. Serbest piyasa koşullarının tam olarak sağlanabilmesi için hal fiyatlarının üreticiler tarafından zamanında bilinmesi gereklidir. Ürünlerin üretim maliyetleri, nakliye ve dağıtım masrafları da (Taşıma, hamaliye, % 7-8 komisyon ücreti, % 3 belediye rüsumu) hal fiyatının oluşumunda ayrıca rol oynamaktadır. Hatta fiyatın son seviyesi, belirtilen bu masrafların üstünde, aradaki dalgalanmaları, iyi değerlendiren spekülâtif davranışlar ile belirlemektedir. Ürün fiyatlarını yüksek tutmak ve piyasadaki mevcut arzı kısmak için, ürünlerin denize döküldüğü, çöplere atıldığı birçok kez tespit edilmiştir.

Fiyat değişimleri günlük, haftalık yada mevsimlik olarak ortaya çıkabilmektedir. Fiyat dalgalanmaları, üreticilerin pazarlamada etkili organizasyonlara sahip olması ile önlenecektir. İhracatta ise, ihracatın devamlı bir sisteme bağlı olarak yapılması üretici açısından fiyatların maliyetin altına düşmesini engelleyecektir.

Toptancı hal satış fiyatlarıyla perakendeci fiyatları arasındaki önemli farkı Tablo 6'dan görmek mümkündür. Bu oranın bazen % 50'nin üzerinde değiştiği de görülmektedir. Bunun sonucunda üretici ve tüketici olumsuz olarak etkilenmektedir.

Tablo : 6

**Yaş Meyve ve Sebzelerin Toptancı Haldeki ve Perakendecideki
Fiyat Karşılaştırmaları**

Yaş Meyve Sebze Türü	Toptancı Hal Fiyatı (Fiyat / Kg) TL	Perakendeci Fiyatı (Fiyat / Kg) TL	Fark
Domates	270.000	400.000	130.000
Salatalık	260.000	400.000	140.000
Sivri Biber	600.000	900.000	300.000
Dolmalık Biber	500.000	750.000	250.000
Kabak	180.000	300.000	120.000
Çarliston Biber	370.000	500.000	130.000
Bakla	150.000	300.000	150.000
Taze Fasülye	850.000	1.200.000	350.000
Taze Soğan	150.000	300.000	150.000
Maydanoz (Adet)	50.000	150.000	100.000
Mandalina	200.000	350.000	150.000
Ayva	200.000	400.000	200.000
Portakal	180.000	300.000	120.000
Havuç	140.000	300.000	160.000
Turp	120.000	200.000	80.000
Bal Kabağı	100.000	150.000	50.000
Kara Lahana	150.000	250.000	100.000
Pırasa	100.000	200.000	100.000
Marul (Adet)	150.000	300.000	150.000
Limon	250.000	350.000	100.000
Çilek	900.000	1.400.000	500.000
Elma	140.000-220.000	350.000	210-130.000
Patlıcan	370.000	500.000	130.000

Kaynak : 14 Nisan 2000 Cuma, STAR Gazetesi, s.7.

Üretici, pazarlamacı ve işleyicilerin, devletin temsilcisinin de aralarında bulunduğu bir yaş meyve ve sebze pazarlama kuruluşunda birleşerek hem üretimi ve hemde pazarlama kanallarından akacak ürününü kontrol altında tutmaları ve fiyat dalgalanmalarını önlemeleri gereklidir. Sonuçta kazanan önce üretici, daha sonra tüketici olacaktır.

Tüketicinin ödediği paranın üreticinin eline geçen oranının artırılmasında, ya kooperatifler bir defa bu kanalda yer almalı, ya da ürünler ilk aracı, nakliyecisi, ve perakendeciden oluşan üç aşamada tüketiciye ulaşmalıdır. Son aşamada ise ürünün toptancı hallere uğrayarak yasal yolu izlemesi, bunun için haldeki ilk aracı, nakliyecisi ve perakendeci yolu ile tüketiciye ulaştırılması sağlanmalıdır.

220. Teşvik Tedbirleri - Kredi - İhracat Sigortası

Ülkemizde ihracatın teşvik edilmesi büyük bir zorunluluktur. Ülkemizde yaş meyve ve sebze üretimindeki büyük bir potansiyelin kullanılması, milli gelirin artmasına, artan nüfusun dengeli beslenmesinin sağlanmasına yeni istihdam alanlarının açılmasına, yan sanayi dallarının gelişmesine büyük katkıda bulunacaktır. İhracat kredi sigortası dünyada 50'ye yakın ülkede uygulanmaktadır.

Ülkemizde yaş meyve ve sebze üretiminde, pazarlanmasında üretici gerek iç satım gerekse dış satımda yeterince kredi ve teşviklerden yararlandırılmamaktadır. Üreticilerin çeşitli kuruluşlardan aldıkları destek kaliteli ürün elde edilmesi içinde yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, üreticilere pazarlama kredisi olanağı tanınmalı ve gerçek üreticilere bu kredilerin tahsisi sağlanmalıdır. Çünkü çoğu kez krediler belirli gruplarda toplanabilmektedir.

Meyve ve sebze pazarlamanın finansmanı konusunda toptancı halindeki komisyoncular önemli rol oynarlar, ticari bankalardan aldıkları krediyi üreticiye avans olarak vermekte veya ürün satın almada kullanılmaktadırlar. Tüccar komisyoncular ise ileri pazarlama kanallarında tüccara ürünü veresiye vermek suretiyle mal alıcıyı da finanse etmektedirler. Tarımsal üretim ve pazarlama konusunda krediler yetersizdir. Üreticiler için üretim ve pazarlama kredileri, tarımsal ürünlerin ticareti ve gıda imalatı ile uğraşanlar için ticari kredi gereklidir. Çeşitli kredi kaynaklarının varlığından bahsedilmekle beraber uygulamada tarımsal kredinin temini son derece zordur. Genellikle kredi maddi girdilerin satın alınmasına verilmekte, bu ise üretim ve yaşam masraflarını karşılamaya yetmemektedir. Pazarlama kredisi fikri ise

benimsenmemektedir. Bu konular ve resmi kredi temini için gerekli bürokratik işlemler ve engeller üreticiyi büyük çapta gayri resmi kredi kaynaklarına yöneltmektedir (MPM, a.g.e., 1995, s.36).

Üreticilerin desteklenmesinde gözönünde bulundurulması gereken bazı spesifik amaçlar şunlardır :

- a) Yapılan desteklemelerin tam olarak üreticiye ulaşmasını sağlamak.
- b) Tarımsal gelirlerin dağılımında bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmak için verilen desteklerin bölgelere göre farklılık göstermesini sağlamak.
- c) Yeni ve verim artırıcı teknolojilere uygun işletmecilik yöntemlerinin yaygınlaştırılmasına destek sağlamak.
- d) Ürünlerin özel sektör ve üretici kuruluşlar tarafından işlenmesi, depolanması ve pazarlanmasını desteklemek.
- e) Ürün borsacılığının ve borsalarını geliştirilmesine katkıda bulunmak, bu şekilde aynı zamanda kayıt dışı işlemlerin kayıt içine alınmasına yardımcı olmak.
- f) Ürün fiyatlarının serbest piyasa koşullarında oluşmasını sağlamak (İTO, 1999, s.63).

221. Haberleşme ve Organizasyon

Yaş meyve ve sebze pazarlamasında teşkilatlanma ve finansman, pazarlama ile ilgili teknik ve ekonomik sorunların başlangıç noktasıdır. Üreticilerin teşkilatlanmasından maksat özellikle pazarlama ve satış amaçlı kooperatifleşmedir. Üretimden başlayarak tüketiciye kadar, toplama, tasnif, ambalaj, kontrol, muhafaza, taşıma, finansman, iç ve dış pazarlarda değerlendirme gibi çeşitli faaliyetleri ve pek çok sayıda şahısları ve işlemleri kapsayan yaş meyve ve sebze pazarlamasında bir organizasyonun kurulması zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Yaş sebze ve meyve organizasyonunu üretici, özel sektör ve kamu sektörü açısından ele almak gereklidir. Pazarlamada maliyetin düşürülmesi ve hizmetlerin düzenlenmesinde

pazarlama kuruluşlarına büyük iş düşmektedir. Meyve ve sebze pazarlamasında; Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği ve üretici ile dış satımcıların iştirakiyle kurulan özel şirket statüsündeki MEPESAN şirketler topluluğu en önemli kuruluştur. Bu kuruluş dış satım için ürün işleme, ambalajlama, kalite kontrol ve dış satımla görevlidir. DPT Beş yıllık kalkınma planında; meyve ve sebze pazarlamasında faaliyet gösteren üreticilerin kooperatifler, pazarlama değerlendirme ve ihracat düzeyinde kooperatif üst örgütleri veya bord'lar şeklinde organize olmaları, bu teşekküllerin üreticiden tüketiciye kadar olan bütün pazarlama faaliyetlerinden sorumlu veya yetkili bir merkezi örgütte birleşmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Çeşitli kaynaklarda yaş meyve ve sebze pazarlamasının düzenlenmesinde ve üretim, derim, ambalajlama, depolama, taşıma ve iç ve dış satışına kadar tüm hizmetlerin koordinasyonunu kapsayan bir pazarlama bord'u kurulması gereği belirtilmektedir (MPM, a.g.e., 1995, s.38).

İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi (İGEME), dış Pazar haberlerinin sağlanması ve yayılması konusunda çalışan bir kamu kuruluşudur. Bu kuruluş Uluslar arası Ticaret Merkezi (ITC)'den aldığı dış piyasa fiyatlarını, uluslar arası ihaleleri dış firmaların ithal ve ihraç taleplerini kullanıcıların bilgisine haftalık sunarak faaliyet göstermektedir. Ancak ihracatçı firmaların büyük çoğunluğu İGEME'nin ve İhracatçı Birliklerinin kendilerine piyasa haberlerini vermekte geciktiklerini; bu konudaki bilgileri kendi olanaklarıyla topladıklarını ifade etmişlerdir (MPM, a.g.e., s.58).

İç ve dış piyasaların günü gününe izlenmesi son derece önemlidir. Seri ve doğru haberleşme için şu anda en etkili araç artık faksında ötesinde, daha çok bilgisayar yolu ile olmaktadır. Ülkemizde yaş meyve ve sebzelerin pazar ve fiyat durumları hakkında seri ve düzenli bilgi veren bir enformasyon sisteminin bulunmaması büyük bir eksikliktir. Böyle bir sistemin kurulması ile iç ve dış piyasa haberlerinin seri şekilde ilgililere duyurulması mümkün olacaktır. Nitekim bugün dünyada internet ile pazarlama ve haberleşmenin önemli oranda kitlelere ulaşmada sağladığı zaman ve harcama tasarrufu gözardı edilemeyecek bir gerçektir.

Ülkemizde hem iç pazar tüketimi ve hem ihracat için çok önemli bir ürün olan ve halkın beslenme alışkanlıklarında büyük değişiklikler yaparak üretimi ve tüketimi devamlı artış gösteren yaş meyve ve sebze pazarlama faaliyetleri anlatıldıktan sonra konuyu özetlemek gerekirse;

1. Ürünler üretim bölgesinden tüketim bölgelerine akarken büyük ölçüde zayıfla karşılaşmaktadır.
2. Elden ele geçme sonucu yüksek masraflar söz konusu olmakta, tüketicinin ödediği paranın önemli bir bölümü pazarlama kanalında kalmakta üreticiye bunun küçük bir bölümü dönmektedir.
3. Üreticiler ile pazarlamacılar arasında üretim miktarı, kalitesi ve üretim-talep ilişkisinin yönlendirilmesi sınırlıdır.
4. Üreticilerin Pazar bilgilerinin yetersizliği ve depolama olanaklarının olmaması nedeniyle, ürünü hasat ettikleri gün hal'e gönderme zorunluluğu, halde oluşan fiyatı kabullenme durumunda kalmalarına neden olmaktadır.
5. Pazarda ürünlerin yeter miktarda devamlılıklarının sağlanması, uygun olgunluk zamanında toplanması ve fiyat dalgalanmalarının önlenmesinde piyasaya çıkış dönemlerinin düzenli bir şekilde ayarlanması gerekmektedir. Yaş meyve ve sebzelerin toplanması teknik esaslara göre yürütülmemektedir.
6. Bir kısım meyve sebze hasattan sonra bahçede, bir kısımda merkezi bir yerde tüketici taleplerine uygun şekilde pazarlanmaktadır.
7. Yaş meyve ve sebzelerin pazarlanmasında, yurtiçi dağıtımında ve fiyat oluşumunda toptancı hallerinin önemli etkisi ve rolü olmaktadır.

8. Toptancı haline gelen yaş meyve ve sebzeler için azami fiyatlar tespit edilmekte, alım satım fiyatları bunun altında, arz ve talebe göre oluşmaktadır.
9. Hallerde yapılan denetim daha çok vergi kontrolüne yönelik olmakta, kar marjının düzeyine ilişkin denetim eksikliği önemli bir sorun oluşturmaktadır.
- 10.Haller sağlık kontrolleri ve depolama tesisleri yönünden yeterli imkanlara sahip bulunmamaktadır.
- 11.Hallerde ürünün pazarlanmasında görev alan aracılar, simsarlar, komisyoncular, tüccarlar, tüccar komisyoncular sevkiyatçı tüccarlar üreticiler ve kooperatiflerdir.
- 12.Hallerde ürünlerin boylanması, standartlara ayrılması paketlenmesi soğuk hava depolarında saklanması ve kalite kontrolü hizmetleri yapılamamaktadır.
- 13.Semt pazarcıları ile manavların fiyatları arasında büyük farklar vardır.
- 14.Üreticiler etkili bir pazarlama kooperatifi içinde bulunmaktan yakınmakla beraber etkili çalışan bir pazarlama kooperatifi kurmak için gayret göstermemektedirler.
- 15.Ürünlerin iç ve dış pazarlarda devamlılığın sağlanması için piyasa bilgilerinin bir merkezde toplanıp değerlendirilmesine gerek vardır (MPM, Yayın no. 547, 1995, ss.45-63).

Yaş meyve ve sebze pazarlamasının düzenlenmesinde aşağıdaki önlemlerin alınması gereklidir :

1. Yurtiçi ve yurtdışı pazar ihtiyaçları (talebi) belirlenerek üretim planlaması yapılmalıdır. Hesaplanacak olan talebin uygun tarım ve tarımsal pazarlama

politikalarıyla yönlendirilmesi gerekmektedir. Sözleşmeli çiftçiliğin geliştirilmesi için tedbir alınmalıdır.

2. Tarım ürünlerinin standardizasyon ve paketleme tesisleri yeterli düzeye çıkarılmalıdır. Çeşit standardının olmaması sanayi kuruluşlarını olumsuz etkilemektedir.
3. Gıda sanayi desteklenerek mamul madde üretimi özendirilmelidir. Böylece tam kaliteli ürün yetiştirilmesi sağlanacak ayrıca tarımın katma değeri yükselecektir.
4. Taşımacılıkta uygun araçların kullanılması teşvik edilmeli, taşımacılık kayıpları önlenmelidir. Aslında yurt içinde taşımacılıkta en ucuz ve güvenli yol demiryolu ile ulaşımdır. Bugün kısa vadede taşımacılık kooperatiflerinin sorunları ile ilgilenilmeli ve sigortalama konusu teşvik edilmelidir.
5. Pazarlama masraflarının azaltılması için aracı sayısı azaltılmalı, kurumlaşma ve örgütlenme teşvik edilmelidir. Pazarlama kooperatiflerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Toptancı hallerde kooperatiflere daha uygun şartlarla çalışma imkanı sağlanmalıdır.
6. Toptancı haller diğer kurumlarla işbirliği halinde pazarlamada etkinliklerini arttırmalıdır. Toptancı hallerin alt yapısı elverişli hale getirilmelidir.
7. Yaş meyve ve sebze dış satımcıları (özel kişiler, firmalar, kooperatifler v.b.) organizasyona gitmelidirler. Bugünkü yanlış rekabet anlayışı önlenmelidir. Kısa dönemde hukuki ve resmi birleşme olmadan, protokol esasında anlaşma sağlanmalıdır.
8. Toptancı hallerine ürün gelmesi için, destekleme alımı yaratacak fiyat garantisi getirilmeli, satış fiyatlarının ortalama üretim maliyetlerinin üstünde saptanması

gerekmektedir. Bu fiyat kaliteyle orantılı olarak çeşitli üretici aracı ve kamu kuruluşları tarafından hesaplanmalıdır. Böylece üretici ucuza elinden ürününü çıkarmak zorunda kalmayacak kaliteli üretime yönelecektir. Devlet ortalama maliyetlerin altında gerçekleşen satışlarda aradaki farkı, fark giderici fiyat olarak üreticiye ödemelidir. Kooperatif ve üretici birlikleri bu destekten öncelikli olarak yararlandırılmalıdır (T.Z.O. Birliği, a.g.e., 1992, ss.31-45).

9. Türkiye’de yaş meyve ve sebzelerin piyasaya sunulmadan önce modern paketleme evlerinde çeşitli işlemlerden geçirilmesi, hasar görmemesi için kaliteli ambalaj malzemeleriyle ambalajlanması ihraç ürünlerine özgü bir ayrıcalık olmaktadır. Halbuki bu anlayışın değişmesi gerekmektedir. İç tüketime de bu ayrıcalığın sağlanması, hem ürünün hakettiği fiyatı yakalamasında, hem de tüketicilerin kaliteye kavuşmasında önemli bir etken olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TOPTANCI HALLERİ

30. Toptancı Hallerinin Yasal Yapısı ve İşleyişi

Yaş meyve ve sebze ticaretinin odak noktasını oluşturan, toptancı hallerin işleyişi ve yasal yapılarından önce, toptancı hali ve bununla ilgili diğer kavramları tanımlamakta yarar vardır;

Toptancı Hali : Belediyeler ve diğer gerçek ve tüzel kişiler tarafından birlikte yada ayrı ayrı projesine uygun olarak kurulmuş bulunan, yaş sebze ve meyvelerin toptan alım ve satımının yapıldığı yerlerdir (İçişleri Bakanlığı, 1999, s.16).

Komisyoncu : Toptancı halde yaş sebze ve meyvelerin toptan satışı amacıyla kendi adına, müvekkili hesabına komisyon esaslı üzerinden çalışan, kendilerine işyeri tahsis edilen meslek mensuplarına denir.

Kabzımal : Üreticinin yaş meyve ve sebzelerini üretici nam ve hesabına satan karşılığında üreticiden hizmetinin karşılığı olarak satış değeri üzerinden ücret alan kimselerdir (OLUÇ, 1989, s.3).

Yaş sebze ve meyve ticareti ile toptancı hallerinin işleyişi, 552 sayılı kanun hükmünde kararname ile düzenlenmiştir (Yaş meyve ve sebze ticaretinin düzenlenmesi ve Toptancı halleri hakkında K.H.K, T.C.Resmi Gazete, 24.6.1995/552).

Yaş sebze ve meyve ticareti ile toptancı hallerini düzenleyen, ilgili yönetmeliğin amacı; Yaş sebze ve meyve ticaretinin kalite, standart ve sağlık kurallarına uygun olarak serbest rekabet sistemi içerisinde yapılmasını sağlamak, üretici ve tüketiciler ile yaş sebze ve meyve ticaretini meslek edinenlerin çıkarlarını dengeli ve eşit şekilde korumak ve toptancı hallerini modern ve çağdaş bir altyapı sistemine kavuşturmadır.

300. Toptancı Halinin Kuruluşu

Toptancı Halleri ; büyükşehir belediyesi, büyük şehir belediye teşkilatı bulunmayan şehirlerde belediyeler ve/veya gerçek ve tüzel kişiler tarafından, müzayede, depolama, tasnifleme, ambalajlama, standart ve kalite denetim laboratuvarı bölümlerini içeren tip projeler çerçevesinde, işleri bakanlığının görüşü üzerine, sanayi ve ticaret bakanlığının izni ile kurulur (YMS. Ticaretinin düzenlenmesi ve Toptancı hallerinin işleyiş yönetmeliği, T.C.Resmi Gazete, 28.12.1997/23214). Bakanlık, toptancı hallerin kurulmasına izin verirken fiyatların serbest rekabet esaslarına göre oluşması, tüketicinin ve üreticinin korunması, toptancı hal sayısı, tüketici piyasasının büyüklüğü, ulaşım imkânları ve o yerin coğrafik konumu gibi hususları gözönünde bulundurur.

Belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde malların toptan alım ve satımı toptancı hallerde yapılır. Malların (Yaş meyve ve sebzenin) belediye sınırları ve mücavir alanlar içerisinde perakende olarak satışını yapanlar, bu yaş meyve ve sebzelerin, o yerdeki toptancı halden satın alındığını belgelemek zorundadırlar. Yaş meyve ve sebzenin belediye sınırları içerisinde toptancı hal dışında, perakende satışa sunulduğunun tespit edilmesi halinde; bu durumlara aykırı faaliyeti tespit edilenlerin her türlü vasıtaları alı konularak, toptancı hal müdürlüklerince 7, Hakem kurulu kararıyla 15 gün süre ile parka çekilmek suretiyle faaliyetten men edilirler. Bu araçlarda bulunan yaş meyve ve sebzenin, toptancı hale girişi sağlanarak açık arttırma usulü ile satışı yapılır ve belediye veya işletme payı % 25 olarak uygulanır.

Ancak, Ziraat odaları ve Ziraat odaları birliği kanunu uyarınca kurulmuş, ziraat odalarına kayıtlı üreticilerle kurulan en az 50 ortaklı kooperatifler ve üst kuruluşları “Üretici Birlikleri” olarak adlandırılır ve yaş meyve ve sebzenin bu üretici birliklerinden satın alınarak perakende satışa sunulduğunun tespiti halinde belirtilen hükümler uygulanmaz. Bunun yanında, üretici birliklerinin hal dışındaki bu tür satışlarının gerçek usulde vergi mükellefleri olan perakendecilere yapılmış olması zorunlu kılınmıştır. İhracata konu mallar (ürünler) bahsedilen toptancı hal dışında, toptan satış yapamama hükmüne tabii tutulmamışlardır. Bölgenin ihracat potansiyelinin ve sebze meyve piyasasına ilişkin arz ve talep derinliği ile fiyatlarının sağlıklı olarak belirlenmesi için

ilgili ihracatçı birliği ile hal müdürlükleri arasında bilgi alış verişı ve iletişim sağlanması konusunda gerekli işbirliği yapılır. Ayrıca, toptancı hali içerisinde yaş meyve ve sebzenin perakende satışı yapılamaz.

301. Satıcılar

Toptancı hallerde satışlar, üreticiler, üretici birlikleri, komisyoncular ile kendi nam ve hesaplarına olmak üzere yaş sebze ve meyve toptan ticareti ile iştiğal eden gerçek ve tüzel kişilerce yapılır. Bu satıcıların yaptıkları satışlarda fatura düzenlememeleri veya eksik fatura düzenlemeleri halinde mal bedelinin % 25'i oranında belediye payı tahsil edilir. Eylemin tekrarı halinde yapılmış bulunan işyeri tahsisi belediye encümenince iptal edilir. Ayrıca bunların kendi aralarında mal almaları, satmaları ve devretmeleri yasaklanmıştır. Tüm satışların hal dışına yapılması esas alınmıştır.

302. Alıcılar

Hiçbir ayırım yapılmaksızın bütün gerçek ve tüzel kişiler en az sandık, kasa ve çuval gibi o, mala ait asgari toptan satış birimini talep etmek kaydıyla toptancı hallerden mal satın alabilirler. Komisyoncular, kendilerine satılmak üzere getirilen veya gönderilen malları mücbir sebepler dışında teslim almaktan kaçınamazlar. Komisyoncular teslim aldıkları malları cins ve doğal özelliklerine göre özenle korumak, üreticinin ve kendisinin çıkarlarını eşit şekilde gözeterek yaş sebze ve meyveyi satışa sunmak ve kanuni kesintileri satış bedelinden düştükten sonra mal bedelini satış tarihinden itibaren 5 iş günü içerisinde üreticiye ödemek zorundadır. Toptancı hallerde mal satan üretici birlikleri komisyonculuk yapamayacakları gibi, komisyoncularda malların mülkiyetine sahip olmak üzere ticari işlem yapamazlar.

303. Serbest Rekabet Şartlarının Korunması

Toptancı hallerde fiyatların, malların arz ve talebine bağlı olarak serbest rekabet şartlarına göre oluşması esastır. Toptancı hallerde malların pazarlık usulü ile satışı esas olmakla birlikte açık arttırma yoluyla da satış yapılması mümkündür. Üretici ve

tüketicilerin haklarının korunması ve yaş sebze ve meyve piyasasında açıklığın sağlanması amacıyla toptancı hallerde alım satıma konu olan malların cins, miktar ve fiyatları hal müdürlüğüne kayda alınarak, uygun araçlarla ilan edilir.

Toptancı hallerde yaş sebze ve meyve piyasasında darlık yaratmak, fiyatların yükselmesine sebebiyet vermek veya fiyatların düşmesine engel olmak için malların belli ellerde toplanması, satışından kaçınılması, stok edilmesi, yok edilmesi, bu amaçla propaganda yapılması ve benzeri davranışlarda bulunmak suretiyle serbest rekabetin engellenmesi yasaklanmıştır (Toptancı hallerin işleyişi hakkında yönetmelik, Resmi Gazete, 28.12.1997/23214, madde.14). Bu hususların hal hakem kurulunca tespit edilmesi halinde sözkonusu kurulun önerisiyle, ilgililer hakkında 1.600.000.000 TL. para cezasına ve süresiz olarak hal dahilinde faaliyetten men'e karar verilir.

Satıcılar serbest rekabeti engellemek amacıyla kendi aralarında veya üreticiler ile ticari anlaşmalar yapamaz, ortak hareketle bulunamaz ve hakim durumlarını kötüye kullanamazlar. Serbest rekabetin kaldırılmasına, engellenmesine ve bozulmasına yönelik eylemleri önlemek için gereken tedbirleri almak ve düzenlemeleri yapmak ile hal müdürlükleri görevlidirler.

304. Malların Ambalaj ve Teşhirine İlişkin Esaslar

Satıcıların kendilerine ayrılan yerlerin dışına mal koymaları, teşhir etmeleri ve her ne şekilde olursa olsun hal düzenini bozacak şekilde yerleştirmeleri yasaklanmıştır. Zorunlu sebep ve zaruret hallerinde işgal bedeli peşin ödenme koşuluyla hal müdürlüklerinden izin alınması bu hükmün dışında bırakılmıştır.

Satışa sunulan her malın alt ve üst kısımlarının aynı standartta olması gerekir. Dökme satışlarda da standarda uygunluk esastır. Aynı kap içerisine, değişik kalitede ve/veya üzerinde yazılı miktardan az mal konulması yine yasaklanmıştır. Satışa sunulan malın kabı üzerine, markanın, kap darasının, malın miktar, cins ve çeşidinin doğru ve okunaklı olarak yazılması zorunludur. Bundan dolayı satıcılar ve üreticiler ortak sorumludurlar.

Malların tip ve sınıflandırılmasını gösteren belgelerde bilerek değişiklik yapılması ve bu belgelerin kullanılması yasaktır. Küfe ve çuvallar ile yapılan satışlarda malların özelliklerine ilişkin olarak hakem kurullarınca verilmiş olan kararlar hal müdürlüklerince uygulanır. Ambalaj ve kap içerisinde hale getirilen malların hal müdürlüğünün izni alınmaksızın hal satış yerlerine dökülerek satışı yasaktır.

Kapların içindeki mal 100 kg.dan fazla olamaz. İzin verilmesi halinde turfanda sebze ve meyveler bu kısıtlamaya tabi tutulmayabilir. Satışı yapılan mallar hal yönetimince belirlenen usule göre bir araca yüklenir, miktar, cins ve fiyatı ile alıcı ve satıcısına ilişkin bilgiler hal kayıtlarına yansıtılır. Hal kontrol görevlilerince denetlenir ve faturalarına çıkış damgası vurularak hal dışına çıkarılır. Toptancı halde yaş meyve ve sebze satışında komisyoncuların düzenlemek zorunda oldukları fatura örneği aşağıda verilmektedir.

KURT TİCARET

Hamdi Ali Kurt

Tel. : 0462/224 05 79 Fax : 229 88 82
Cep : 0532/421 54 56 Ev : 223 14 93
Hızırbey V.D. 595 009 6100

YENİ SEBZE HALİ NO. 41

TRABZON

İl Kodu 61

Fatura

Seri A № 500619

1. SURET

Tarih : 01.03.1998

İrs. Tarihi : / / 1998

İrs. No. :

Sayın : Ali Dış Ticaretle İşleri Genel Müdürlüğü

TRABZON

Müşteri V. D. : Beyaz Hesap No. : 00100000000000000000

ADET	M. SAHİBİ MARKA	CINSİ	MİKTARI		FİYATI	TUTARI	
			DARALI	SAFI		VERESİYE	PEŞİN
10		Patlot		146	140.000	20.440.000	
1		Kere		15	310.000	5.250.000	
2		Morfi		20	110.000	2.200.000	
8		Muzdur		50	31.000	1.280.000	
2		Soloto		17	181.000	3.147.000	
10		Donof		101	131.000	14.171.000	
		Soloto		1	9100.000	9100.000	

B. Yeri Sakarya Matbaacılık M. Sakarya Kız. V.D. 740 001 4147
Anl. Tarihi : 20 2. 1986-3 B. Yılı : 1998 Tel : 321 72 32 Trabzon

TOPLAM

K.D.V. %

G. TOPLAM

56.460.000
564.600
57.024.600

Yalnız : 57.024.600 TL dir.

305. Kanuni Kesintiler

Toptancı hallerde satışa sunulmak üzere komisyonculara teslim edilen malların satış bedelinden kanuni kesintiler dışında başka bir kesinti yapılmaması esastır.

306. Komisyon Oranı

Toptancı hallerde faaliyet gösteren komisyoncuların satış bedeli üzerinden alacakları komisyon oranı taraflarca serbestçe belirlenir.

Bununla birlikte bu oran uygulamada genellikle satış bedeli üzerinden % 7-8 arasında olmaktadır.

307. Belediye ve İşletme Payı

Toptancı hallerde satılan malların toptan satış bedelinin % 2'sini geçmemek şartıyla belediye meclisince düzenlenecek tarifeye göre belediye payı (Rüsum) tahsil edilir. Bu şekilde tahsil edilen paylardan en az % 10'u izleyen yıl belediye bütçesine, toptancı hal ihtiyaçları için harcanmak üzere ödenek olarak konur ve yalnız bu amaçla harcanır.

308. Gelir Vergisi Tevkifatı

Üretici birliklerine veya toptancı hallerinde satılan yaş meyve ve sebzelerin bedelleri üzerinden 193 sayılı G.V.K'nun 94'cü maddesinin ilgili bendi uyarınca yapılacak vergi tevkifatı oranı, ticaret borsalarında tescil ettirilerek, satın alınan ürün bedelleri üzerinden tevkifat (kesinti) oranı olarak uygulanır.

309. Toptancı Hallerin Yönetimi**3090. Hal Müdürlüğü ve Personeli**

Toptancı haller, hal müdürü ve yeterli sayıda personelden oluşan hal müdürlüğü tarafından yönetilir. Belediyelerce münhasıran toptancı hal veya bu çerçevedeki denetim

hizmetlerinin yerine getirilmesinde istihdam edilmek üzere toptancı hal müdürüne bağlı toptancı hal zabıtası görevlendirilir.

3091. Hakem Kurulu

Toptancı hallerde ilgili kanun ile kendisine verilmiş bulunan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak; üreticiler, üretici birlikleri, komisyoncular, kendi nam ve hesaplarına yaş sebze ve meyve ticareti ile iştigal eden gerçek ve tüzel kişiler, halden mal satın alanlar ile hal müdürlükleri arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözümlmek ve kendisine intikal eden konularda görüş bildirmek üzere bir hakem kurulu oluşturulur. Bu kurul biri başkan olmak üzere 6 kişiden oluşur.

3092. Toptancı Hal Teşkilatı Birimlerinin Görevleri

30920. Tahsis, Tahakkuk ve Tahsilat Birimi

Tahsis sahiplerinin işyeri tahsis işlemlerini yürütmek, tahsis ücret ve teminatlarını alıp belediye veznesine yatırmak, tahsis sahiplerinin satış işlemlerinden alınan belediye veya işletme payı (rüsüm) gelirlerini hesap ederek tahakkuk belgesi düzenlemek, pay gelirlerini tahsil etmek.

30921. Mal Tespit, Kontrol ve İstatistik Birimi

Hale giren malların tartı ve sayım işlemlerini yapmak, giren malların cins, miktar ve çeşidi ile göndericisi, nakliyecisi ve alıcısına ilişkin bilgileri kayda geçirmek, halden çıkan malların bordro ve faturalarda yazılı fiyatları, cins, miktar ve çeşidi ile satıcısı ve alıcısına ilişkin bilgileri kaydetmek, gerçeğe uygun bilgi verilen ve fatura düzenlenen mallara (ürünlere) çıkış izni vermek, mal giriş-çıkış miktar ve çeşitlerine ve çıkış fiyatlarına ilişkin bilgileri her gün hal müdürüne iletmek, tespit, kontrol ve istatistik ile ilgili diğer görevleri yapmak.

30922. Hal Denetim Birimi

Satıcılar, alıcılar, nakliyeciler ile taşıyıcılar ve diğer tarafların hal düzen ve yasaklarına riayet etmelerini sağlamak için denetim yapmak, denetleme sırasında görülen yanlışların düzeltilmesini istemek, gerektiğinde ceza tutanağı düzenleyerek ilgili merciye göndermek, sonuçlarını izlemek ve cezaları uygulamak, gerektiğinde kolluk kuvvetlerine de haber vererek hal düzenini korumak, fiyat panoları ve bilgisayar sisteminin işleyişini denetlemek ve gerekli işbirliğini sağlamak laboratuvar hizmetlerinin yürütülmesinde yardımcı olmak ve hal hakem kurulları kararlarının sonuçlarını izlemek ve denetlemek.

30923. Hakem Kurulu Bürosu**30924. Yardımcı Hizmetler Birimi****310. Toptancı Hallerde İşyeri Tahsisi ve İlkeleri**

Toptancı hallerde işyeri tahsisi üretici birliklerine öncelik verilerek yapılır. Kamu emlakından sayılan toptancı hallerde işyeri tahsisi ilgili belediyece yapılır ve Belediye kanununun 70'inci maddesinin ilgili bendine göre ücret tahsil edilir. Bu yerler kiraya verilemez (Toptancı halleri hakkında K.H.K., Resmi Gazete 24.5.1995/552). Belediyelerce tahsisi yapılan işyeri tahsis ücretleri her yıl belediye meclisince tespit edilir. Daha sonra yapılacak artışlar ise en fazla T.E.F.E. oranında yapılır.

Toptancı hallerde ticari güvenin sağlanması ve tarafların haklarının korunması amacıyla toptancı halde kendilerine yer tahsis edilenlerden, belediye meclislerince belirlenen miktarda, nakit, banka mektubu, veya devlet tahvili "Teminat" olarak alınır.

Yer tahsis ücretlerindeki artışlar, ikinci bir meclis kararına gerek kalmaksızın teminat miktarına yansıtılır, mevcut teminat miktarı, yeni miktara tamamlanır. Gerçek ve tüzel kişilerce işletilen hallerde, işyeri kira bedeli ve 4 aylık işyeri kira bedelinden az olmamak kaydıyla teminat miktarı hal işletmecisince belirlenir.

- İlan zorunluluğu ve Kura çekimi; Açık işyerleri tahsis tarihinden en az 15 gün önce belediyece ilan edilerek ilgililere duyurulur. Tahsisin başkasına devredilmesi halinde teminat miktarı belediyeye irat edilebilir. Tahsisle ilgili başvuruların, iş yeri sayısından fazla olması halinde, belediyece kura çekimi yapılır. Tahsise hak kazananların tahsise ilişkin teminatlarını teslim etmeleri gereklidir.
- Tahsisin İptaline İlişkin İlkeler;

Aşağıdaki hallerde belediyelerce yapılan işyeri tahsisi Belediye encümeni kararı ile iptal edilir.

- a) Tahsis sahiplerinin gerekli nitelikleri taşımadıklarının sonradan anlaşılması,
- b) Bu niteliklerden herhangi birini kaybetmesi,
- c) Yönetmelikte belirtilen hal yasaklarına uymamayı alışkanlık haline getirdiklerinin hakem kurulu kararı ile tespit edilmesi,
- d) Asgari mal satış miktarından daha az satış yapıldığının tespit edilmesi,
- e) Toptancı haldeki satış yerlerinin makul zorunlu bir sebep olmaksızın 15 günden fazla kapatıldığının belirlenmesi.

İlgililer kararın tebliğinden itibaren, haldeki yerlerini 30 gün içerisinde tahliye etmeye mecburdurlar. Bu süre içerisinde tahliye edilmeyen yerler, belediye zabıtasınca tahliye edilir (Toptancı haller hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, 28.12.1997/23124, mad.28).

311. Toptancı Hale Mal Giriş İşlemleri

Belediye sınırları ve mücavir alanlar içerisinde yaş sebze ve meyvenin toptan alım satımı toptancı halinde yapılır. Hal yönetim ve işleyişi hakkındaki yönetmeliğin 12. Maddesinde belirtilen toptan satış birimlerinden aşağı olmamak üzere ve belediye meclislerince belirlenen miktarları da aşmamak şartıyla, üretici pazarlarında, üreticilerin

kendi ürettikleri ve satışını yaptıkları mallar, bu hükmün dışında bırakılmıştır. Üreticilerin satışını yapabilecekleri asgari mal miktarı ve ölçüleri her cins mal için ayrı ayrı uygulanır.

Toptan satış, yaş sebze ve meyve; tartılarak veya sayılarak toptancı hale fiili girişinin yapılması, malı gönderen ve nakleden kişilerle, malın cins, miktar, ve ambalaj şekli ile ilgili bilgilerin toptancı hal kayıtlarına geçirilmesi ve malların boşaltılarak yada hakem kurulunca belirlenecek zorunlu durumlarda araç üzerinde mala ilişkin tüm bilgilerin satıcı kayıtlarına intikal ettirilmesinden sonra yapılabilir. Malların toptancı hal dışında toptan alım ve satımı yapılamaz.

Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde, toptancı hal dışında malların toptan veya her ne şekilde olursa olsun toptancı halden geçirilmeden perakende satışa sunulduğunun tespiti halinde, perakende satışa sunulan malların toptancı hale giriş ve satışının yapılması ile ilgili işlemler, hal hakem kurulunun belirlediği esaslara göre yapılır (Toptancı Hallerin Yönetim ve İşleyiş Yönetmeliği, Resmi Gazete, 26.8.1998/23445, değişik 5. Maddesi).

312. Toptancı Hallerde Satışa Yetkili Olanların Uyacakları Esaslar

Toptancı hallerde satışlar; üreticiler, üretici birlikleri, komisyoncular ve kendi nam ve hesaplarına olmak üzere yaş sebze ve meyve toptan ticaretini yapan gerçek ve tüzel kişiler tarafından ve toptan satış birimi esas alınarak hal dışından gelen alıcılara yapılır. Hal dahilinde perakende satış yapılamaz.

Satıcıların hal içerisinde, kendi aralarında mal almaları, satmaları ve devretmeleri yasaklanmıştır. Satışın yapıldığı anda malın cinsi, miktar, kalitesi ve fiyatına ait bilgilerle, satıcı ünvanına ait bilgilerin hal müdürlüğü bilgisayarına bildirilmesinden satıcılar sorumludur.

Toptan Satış Birimi; kilo ile yapılan satışlarda 100 kg. , tane ile yapılan satışlarda 150 adet, bağ ile yapılan satışlarda 50 bağ miktarındaki yaş sebze ve meyve ve bu

miktarları içine alabilen dolu çuval, sandık, kasa v.b. kap veya kaplar toptan satış birimi sayılmaktadır. Adet ile yapılan satışlarda yöresel ticari teamüle uyularak gerektiğinde kg. Birimi de uygulanabilir. Satış birimi ve kaplara ilişkin konularda verilen hal hakem kurulu kararları hal müdürlüklerince uygulanır.

313. Denetim ve Yasaklar

Belediyeler 552 sayılı kanun hükmünde kararname hükümleri çerçevesinde gerekli denetim ve uygulamaları yapmakla görevli ve yetkilidirler. Yaş sebze ve meyve ticaretinde;

- Malın miktar veya satış değerinin, üreticiye gerçeğe aykırı olarak intikal ettirilmesi,
- Malların tip ve sınırlandırılmasını gösteren belgelerde bilerek değişiklik yapılması ve bu belgelerin kullanılması,
- Aynı kap içine değişik kalitede veya üzerinde yazılı olan miktardan az mal konulması,
- Yaş sebze ve meyve piyasasında darlık yaratmak, fiyatların yükselmesine sebebiyet vermek veya fiyatların düşmesine engel olmak için malların belli ellerde toplanması, satışından kaçınılması, stok edilmesi, yok edilmesi,

bu amaçla propaganda yapılması veya benzeri davranışlarda bulunulması suretiyle serbest rekabetin engellenmesi yasaktır. Belediyeler bu kuralların denetimini yerine getirirler.

314. Toptancı Hallerde Tutulması Zorunlu Olan Defter, Belge ve Kayıtlar

3140. Hal Müdürlüklerince tutulacak Defter ve Kayıtlar

Hal müdürlükleri aşağıdaki belirtilen defterleri tutmak zorundadırlar.

- a) Gelen ve Çıkan Mal Defteri; bir sayfasına toptancı haline satılmak üzere gönderilen malların geliş tarihine, cinsine, miktarına, göndericisine, taşıyıcı firması ve araç plaka numaraları ile satıcısını, diğer sayfasına toptancı halde satılan malların satış tarihine, cins, miktar, satıcı ve alıcısına ait kayıtların yapıldığı defterlerdir.
- b) Tahakkuk ve Tahsilat Defteri; toptancı halden satın alınan malların bedeli üzerinden alınan belediye veya işletme payının tahakkukuna ve bu payların tahsilatına ilişkin bilgilerin üzerine kaydedildiği defterdir. Bu deftere, üzerinden belediye veya işletme payı tahakkuk ettirilen malın cinsi, miktarı, bedeli, bordro numarası ile tahakkuk ettirilen belediye veya işletme payı miktarı ve tarihi kaydedilir. Aynı bir sütuna bu tahakkukların sonucu satıcıdan tahsil edilen belediye veya işletme payı tahsilat miktarı ve tahsilat tarihi yazılır.

3141. Satıcılar (Komisyoncular) Tarafından Tutulması Gereken Defterler

Komisyoncular, 213 V.U.K'na göre tutmak zorunda oldukları kanuni defterler dışında hal müdürlüklerince örnekleri belirlenen ve onaylanan Ambar Defteri ve Cari Hesap Defterlerini tutmak zorundadır.

- a) Ambar Defteri; toptancı halde bulunan komisyoncu ve üretici birliği satış yerine gelen yaş meyve ve sebzenin giriş tarihine göre cins, miktar ve adedinin, araçla yapılan taşımalarda araç plakasının, göndericisini adı ve soyadı ile açık adresinin günü gününe kaydedildiği defterdir.
- b) Cari Hesap Defteri; komisyoncuların kendilerine satılmak üzere mal gönderen her üretici için ayrı sayfa açtıkları, mal giriş ve satış miktarları ile satış bedellerinin kaydedildiği defterdir.
- c) Satış Bordrosu ; Satış sırasında satıcı tarafından iki örnek olarak düzenlenen, satılan malın cinsini, miktarını, kalitesini, fiyat ve kap markası ile satıcının

ünvanını belirten kopyalı ve zımbalı çizelgedir. Satış bordrosunun bir örneğinin satıcı tarafından imzalanarak her akşam hal müdürlüğüne bildirilmesi zorunludur (Toptan hallerin yönetim ve işleyişi yönetmeliği, R.G., 26.8.1998/23445).

31. Toptancı Hallerinin Sınıflandırma ve Özellikleri

Yaş sebze ve meyve toptancı Halleri büyüklüklerine göre gruplara, hizmet amaçlarına göre sınıflara ayrılırlar.

310. Sınıflandırma

3100. Gruplar

Yaş sebze ve meyve toptancı halleri büyüklüklerine göre “büyük” , “Orta” ve “Küçük” olmak üzere üç gruba ayrılır.

3101. Sınıflar

Yaş sebze ve meyve toptancı halleri, hizmet amaçlarına göre;

- Merkez tüketim toptancı halleri,
- Transit toptancı halleri,
- Ortak amaçlı toptancı halleri olmak üzere üç sınıfa ayrılır.

311. Özellikler

Yaş sebze ve meyve toptancı halleri;

- Şehrin trafiği yoğun merkez ve kavşaklarından uzakta olmalıdır.
- Şehire giren ve şehirden çıkan bir ana karayolu ve su yolu kenarında, yahut demiryolu güzergahında kurulmalıdır.

- I. ve II. Sınıf tarım arazileri dışında kalan ya da tarım dışı faaliyetlere tahsisi için Tarım ve Köy İşleri bakanlığı Köy Hizmetleri genel müdürlüğünce izin verilen tarım arazilerindeki kuru ve iyi drene edilmiş bir alana tesis edilmiş olmalı, akarsulardan veya yağışlardan meydana gelebilecek su baskınlarına maruz kalmamalı, alt yapı tesisleri tamamlanmış olmalıdır.

- Pis koku veya duman saçan sanayi bölgelerinden, yoğun yerleşim merkezlerinden, şehirlerin kanalizasyon sularını boşaltan akar sulardan, çöp yığınak alanlarından veya tozlu yerlerden uzakta bulunmalıdır.

- Bol ve temiz su ve yeterince enerji sağlanabilecek ana dağıtım merkezlerine yakın olmalı veya bu merkezlerden bağlantı boru ve hatları ile su ve yeterince enerji sağlanmalıdır.

- Hal tesisleri, ürün getiren ve götüren araçların kolay yanaşıp, yükleme ve boşaltma yapabilecekleri ve görevli kimselerin rahat çalışabilecekleri biçimde yerleştirilmelidir.

- Adi depolar ve soğuk hava depoları, içlerine yerleştirilecek yaş sebze ve meyve dolu ambalajların rahat ve kolay yerleştirilip çıkarılabileceği şekilde yapılmalıdır.

- Hallerde, hale giren ve çıkan araçların kolaylıkla manevra yapabilecekleri boş alanlar ve yeteri kadar park yerleri bulunmalıdır.

3110. Grup Özellikleri

a) Büyük Yaş Sebze ve Meyve Toptancı Halleri : Bu gruba büyüklüğü 20 dönümden fazla olan toptancı haller girer. Tahsis edilen satış yerleri sayısı 150'den az olamaz. Bu haller nüfusu 500 binden çok olan yerleşim yerlerinde kurulur.

b) Orta Yaş Sebze ve Meyve Toptancı Halleri : Bu gruba alan büyüklüğü 10 dönümden -20 dönüme kadar olan toptancı halleri girer. Tahsis edilen satış yerleri sayısı 100'den az olamaz. Nüfusu 50 bin ile 500 bin arasında olan yerleşim birimlerinde kurulur.

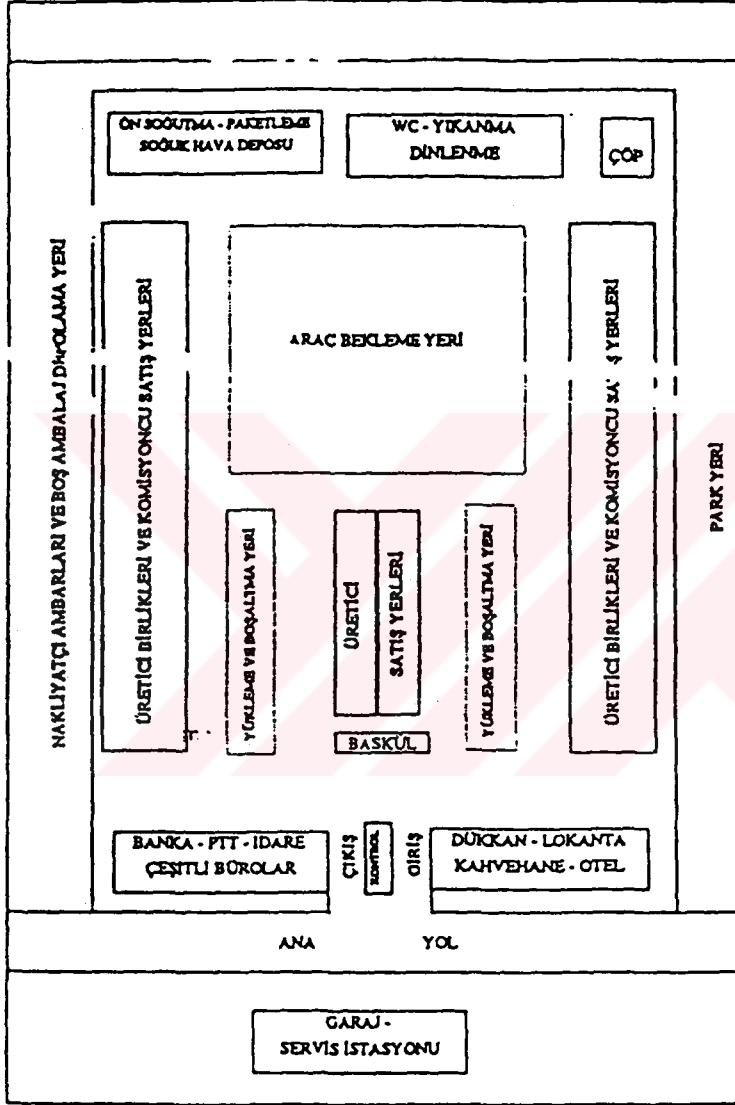
c) Küçük Yaş Sebze ve Meyve Toptancı Halleri : Bu gruba alan büyüklüğü 10 dönüme kadar olan toptancı halleri girer. Tahsis edilen satış yerleri sayısı 20'den az olamaz. Nüfusu 50 binden az olan yerleşim birimlerinde kurulur.

3111. Sınıf Özellikleri

a) Merkez Tüketim Toptancı Halleri : Bu sınıfa, büyük tüketim merkezlerindeki haller girer, genel fonksiyonları, üretim merkezlerinden gelen yaş, sebze ve meyvelerin şehir halkının tüketimine arz edilmek üzere toptan satışlarını yapmaktır. Bunun yanında çevrede bulunan üreticilerin mallarını da satma olanaklarını sağlamak için, üretici satış yerleri bulunmalıdır. Bu hallerde özel ve ortak hizmet tesisleri olmalıdır.

b) Transit Toptancı Halleri : Bu sınıfa büyük üretim merkezlerindeki haller girmektedir. Genel fonksiyonları, üretim alanlarından gelen yaş sebze ve meyvelerin tüketim merkezlerine sevk edilmek üzere, toptan satışlarının yapılmasıdır. Yukarıda belirtilen özel ve ortak hizmet tesisleri bu hallerde de bulunmalıdır. Bunlara ilaveten, bir ön soğutma merkezi ile Paketleme evi de inşa edilmelidir.

c) Ortak Amaçlı Toptancı Halleri : Bu sınıfa, iklim ve coğrafi yerleşim bakımından, hem üretici ve hem de tüketici durumunda bulunan ve tükettikleri yaş sebze ve meyvelerin bir kısmını diğer üretim bölgelerinden sağlayan şehirlerdeki haller girmektedir. Genel fonksiyonları hem kendi üretim alanlarından gelen ürünleri diğer tüketim merkezlerine göndermek, hem başka üretim merkezlerine göndermek, hem de başka üretim merkezlerinden gelen ürünleri tüketiciye arz etmek üzere toptan satışlarını yapmaktır. Özel ve ortak hizmet tesisleri bu hallerde de olmalıdır.

Şekil : 4

Yaş Sebze Ve Meyve Toptancı Hali Yerleşirme Şeması

Kaynak : Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, 1998, s.40.

32. Toptancı Hallerinin Faaliyetleri

Ülkemizde türlere göre değişmekle birlikte meyve ve sebze pazarlamasında toptancı hallerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Çünkü yaş sebze ve meyve ticaretinin odak noktasını toptancı halleri oluşturmaktadır. Bu sistemde satıcılar, çoğunlukla komisyoncular, çok az da üretici birlikleri ve kooperatiflerdir. Alıcılar ise genellikle perakendeciler ve toplu tüketime yönelik kişi ve kuruluşlardır.

Ülkemizde yapılan araştırmalarda, işletmelerde üretilen toplam meyve ve sebze miktarının % 13-42'si toptancı hallerinde komisyoncular aracılığı ile pazarlandığı tespit edilmiştir. Yaş sebze ve meyvelerin çabuk bozulabilmesi hal organizasyonunun önemini arttırmaktadır. Toptancı haller belediyelerin gözetiminde ve denetiminde belediye meclislerince çıkarılan yönetmeliklerle sevk ve idare edilmektedir. Hallerde üreticilerden yapılan kesinti oranlarının yüksekliği üreticileri olumsuz etkilemektedir.

Bugün kesinti oranı % 2 belediye rüsumu, % 4'ü stopaj, % 8'i komisyon olmak üzere, toplam % 14'tür. Bu oran navlundaki % 5 ve % 5'lik ambalaj kesintisi ile % 24'e ulaşmaktadır. Kesinti miktarındaki bu yükseklik yanında, mevcut hal sisteminde yapının yetersiz olması, depolama faaliyetinde soğuk depolar belirli bir kaç üründe hizmetler yerine getirilirken, diğer ürünlerde yeterli depolama imkanının bulunmaması en büyük eksikliklerdir. Bu durum ürün kayıplarını arttırdığı gibi, kalite kaybı nedeniyle ürün değerleri de düşmektedir.

Hallerde yer verilen kooperatifler beklenen gelişmeyi gösterememiştir. Bu durum zaman içinde üretici aleyhine sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Üretici pazardaki gücünü kaybetmiştir. Hallerdeki faaliyetlerde kesimlerin eşit olarak yer almaması üreticinin aleyhine olan uygulamalara neden olmuştur. Bunun yanında, hal dışı satışlar kontrol altına alınamamış, yeterli kamu disiplini kurulamamıştır. Bunun sonucunda hal dışındaki, kayıt dışı yaş sebze ve meyve satışı önemli ölçülere varmıştır. Hal yasası ile büyük şehirlere gelen meyve ve sebzenin resmi hallerden geçmesi zorunluluğu getirilmiştir. Ancak bu kural uygulanamamaktadır ve kaçak hallerin önüne geçilememektedir.

Özellikle İstanbul ve diğer büyük illerde bu tür hallere çok sık rastlanmaktadır. Kaçak kamyonlarla giren meyve ve sebze sadece kaçak hallerde değil aynı zamanda köşe başlarında kamyonlarda da satılmaktadır. Vergi kaçağının önlenmesi ve kayıt dışına son verilmesi için yoğun bir denetim ve önlemler zinciri gerekmektedir. Bu tür kaçak hallerin İstanbul ilindeki günlük satışlarının 6 bin tonu bulunduğu belirtilmektedir (Star Gazetesi, 9 Nisan 2000, s.7). Vergi ödemedi alım-satım yapan bu kaçak haller haksız rekabete yol açmakta ve kamu ekonomisinin uğradığı zararın yanında, yasal hallerde faaliyette bulunan toptancı ve komisyoncuları da önemli ölçüde etkilemektedir. Ayrıca, yine yapılan bir araştırmaya göre ülkemizde tüketicinin yaş sebze ve meyve için ödediği paradan üreticinin eline geçen miktarın % 30-11'e kadar düştüğü ortaya konulmuştur. Bunun yanında üretici ucuza mal satarken, tüketici yüksek fiyatlar ödemek zorunda kalmıştır. Bu durum pazarlama yapısı içinde üretici organizasyonlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir (T.Z.O. Birliği, 1992, ss.4-7).

Türkiye'de yaş meyve ve sebze toptancı hallerinin mevcut durumu incelendiğinde, 1998 yılı itibariyle, ülkemizde bulunan yaş meyve ve sebze toptancı hal sayısı il ve ilçelerdekiler dahil olmak üzere 155 adettir. Bununla birlikte, 17 il merkezinde ise toptancı hali bulunmamaktadır. Soğuk hava depolarının yetersiz olduğu görülmektedir. Yaş meyve ve sebze toptancı hallerinde hızlı ve sürekli iletişimi sağlayacak olan, bilgisayar sistemi oluşturulamamıştır. Yine fiyat panosu v.b. donanımlara gereken önem verilmemektedir. Antalya, Mersin, Adana, İzmir, Bursa gibi illerdeki haller hem ihracata yönelik işlemlerde, aynı zamanda Ankara, İstanbul, Erzurum, Samsun gibi tüketici hallere de mal göndermektedirler. Diğer küçük illerdeki hallerde toptancılar aynı zamanda perakendeci gibi hareket ederler. Türkiye'de hallerde komisyoncular hakimdir. Bir mal Ankara haline geçinceye kadar iki defa halden geçer. Buna göre iki defa belediye rüsumu, komisyon, nakliye, üretici halinde yeniden ambalajlama ve hallerde indirme-bindirme tabir edilen, kamyonların yüklenmesi ve boşaltılması gibi işlemlerden geçer ve perakendeciye (manav ve marketlere) ulaşır. Bu nedenle satış fiyatı tüketim bölgesinde artar. Dolayısı ile üretim bölgesi fiyatları ile tüketim bölgesi fiyatları arasında büyük farklar görülür (BEDESTENCİ, 1990, s.23).

Hal yasında, halde yapılacak hizmetler arasında ürünlerin boylanması, standartlara ayrılması ve paketlenmesi, soğuk hava depolarında saklanması, yer almasına rağmen; ürünlerin kalitelere ayrılması dışında diğer işlemler hallerde uygulanmamaktadır. Toptancı hallerde, bahçede yapılan göz kararı sınıflandırma dışında bir işlem yapılmadığından iç piyasalara standart ürünlerin sürülmesine de imkân verilmemektedir.

Ülkemizde, Mersin hali ülke seviyesinde fiyatın teşekkülünde önemli rol oynamaktadır. Mersinin geniş üretim alanına sahip bulunması, Doğu ve G.Doğu Anadolu'ya ve Ortadoğu ülkelerine ürün akışı kanalı üzerinde olması, halin merkezi toptan satış pazarı özelliğini kuvvetlendirmektedir (T.Z.O.Birliği, a.g.e., 1992, ss.31-45).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TRABZON YAŞ MEYVE-SEBZE TOPTANCI HALİNİN İŞLEYİŞİNE YÖNELİK BİR ANKET UYGULAMASI

40. Araştırmanın (Uygulamanın) Amacı ve Sınırları

400. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın Konusu; Trabzon ilindeki Belediye Yaş Meyve ve Sebze toptancı halinin kapasitesinin ve ticari faaliyetlerinin incelenmesi, sorunların tespiti ve bu sorunlara getirilebilecek çözüm önerilerinin belirlenmesidir.

Ülkemiz yaş meyve ve sebze toptan ticaretinin odak noktasını oluşturan toptancı hallerinin faaliyetleri, tüketiciye kadar uzanan önemli bir etkileşim zincirini oluşturmaktadır. Bu nedenle bir toptancı halindeki, mevcut kapasite ve donanımlar ile ticari faaliyetlerinin belirlenmesi, yetersizlik ve sorunların saptanması, gerek tüketici, gerek ise bu ürünlerin ticareti ile uğraşan komisyoncu, kabzımal ve toptancılar için önem arz etmektedir. Bununla birlikte hal faaliyetleri ve yaş meyve ve sebzelerin ihracatının gerçekleşme oranı ilin ekonomik gelişiminde de büyük bir değer taşımaktadır.

Yaş meyve ve sebzelerde en önemli sorunların başında gelen, pazarlama sorunu, ülkemiz genelinde olduğu gibi, bu ilde de görülmektedir. Yapılan anket çalışmasıyla bu sorun detaylarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

401. Araştırmanın Sınırı

Araştırmada Trabzon ili belediye yaş meyve ve sebze toptancı halinin ticari faaliyetleri, kapasitesi (Komisyoncu sayısı, yıllık hal gelirleri, satış miktarları), teknik donanım olanakları, yaş meyve ve sebzeleri tedarik ettikleri başlıca iller, alıcı (müşteri)

grupları, depolama, taşıma, ambalajlama işlevleri, bunların maliyet ve fiyatlara yansımaları ile ihracat durumu ve il içerisindeki korsan (kaçak) satışlar araştırılmakta dolayısı ile Trabzon ili sınır olarak belirlenmiştir.

Trabzon ili yaş meyve ve sebze toptancı haline ilişkin veriler şöyle özetlenebilir.

İl Profili : Trabzon ili, yüksek dağlık kesimler, denize dik vadiler, ormanlarla kaplı gür bitki örtüsü ve iklim yapısı ile Karadeniz bölgesinin tipik niteliklerini taşımaktadır. Türkiye'nin en çok yağış alan ve yılın çok az kısmı güneşli (2 ayın altında) geçen, ılıman bir iklime sahiptir. Sahil kesimlerinde tarıma elverişli küçük düzlükler mevcuttur.

Gerek coğrafik ve gerekse iklim yönünden yaş meyve ve sebze üretimi sınırlı miktarlarda yapılabilen ve bu sınırlı üretimin bir kısmı üreticilerce, kendi tüketimleri için, çok az miktardaki diğer kısmı ise üreticiler tarafından yaş meyve ve sebze toptancı haline götürülmeden, doğrudan üretici (kadınlar) pazarında perakende olarak satılmaktadır. Yine, ilin Akçaabat ilçesinde karalahana, pırasa, marul, ıspanak gibi sebzeler sınırlı miktarlarda üretilmektedir.

Bölgede meyve üretimi ekonomik değeri olmaktan uzak olup, teknik yöntemlerden de yoksundur. Bu neden ile toplam meyve-sebze üretimi talebi karşılamakta çok yetersiz kalmaktadır.

Bunlardan dolayı, yüksek miktardaki arz yetersizliği, bölge dışından, güney illerinden satın alınan ürünlerle karşılanmaktadır. 1989 itibari ile, patates üretimi 127.315, elma 6.745, armut 4.067 turunçgil ise 612 kg. dolayında üretim yapıldığı belirtilmektedir (KARGİD, 1996, ss.15-17).

Ayrıca ilde seracılık çok az sayıda da olsa, yapılmakta olup, salatalık, domates üretilmekte ve güneşli gün sayısı az olduğundan, elektrik ışığı yolu ile sarartma işlemi seracılıkta yapılmaktadır.

Trabzon Toptancı Hali : Trabzon yaş meyve-sebze toptancı halinde 68 işyeri (Komisyoncu) mevcut olup, bu işyerlerinden 60 adedi 72 m², 8 adedi ise 120 m² kapalı alana sahiptir. Toptancı halinin toplam kapalı alanı ise 5280 m²'dir.

Yaklaşma, yükleme ve boşaltma peronları, park yerleri dahil 30.000 m² açık, asfaltlanmış alana sahiptir. Ayrıca yaş meyve-sebze komisyoncuları derneği lokali bulunmaktadır. Toptancı halinin dışındaki kamyon otoparkı da yaklaşık 20 000 m²'dir. Hale gelen ve halden çıkan meyve ve sebzenin tartımının yapıldığı 60 tonluk elektronik kantar da bulunmaktadır.

Toptancı hal idare binası (Hal müdürlüğü), cami ve soğuk hava deposu (mülkiyeti belediyeye ait olup, işletmesi 1994 yılında özelleştirildi) hal bitişiğinde yer almaktadır. Trabzon yaş meyve ve sebze toptancı halinin büyüklük ve iş hacmi bakımından Doğu Karadeniz bölgesinin en gelişmiş tesisi olduğu belirtilmektedir (Trabzon Yıllığı, 1997, ss.145-146).

Hal gelirlerini düzenleyen mevzuatta yapılan değişiklik ile, belediye rüsum oranı 15 temmuz 1994 tarihinde % 3'ten % 2'ye indirilmiştir.

Tablo : 7

Trabzon Toptancı Hali Gelirleri

YILLAR	HAL GELİRLERİ (TL)
1996	18.895.295.000
1995	12.286.640.000
1994	7.248.300.941
1993	4.508.765.425
1992	3.518.125.810
1991	2.535.971.231

Kaynak : Trabzon Yıllığı, 1997, s.145.

41. Araştırmanın Yöntemi

410. Araştırma Ön Çalışmaları

Araştırılacak olan toptancı ve komisyoncular ile halin ticari faaliyetleri konusunda ön çalışmalar yapmak üzere hal müdürlüğü ile görüşmeler yapılmış ve Trabzon ihracatçılar birliğinden bilgi ve veriler alınmış, alınan bilgiler doğrultusunda araştırmanın çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır.

411. Araştırmanın Metodolojisi

Toptancı halde uygulanan anket 49 sorudan oluşturulmuş ve birebir anket metodu hedeflenmiştir. Toptancı haldeki ticari faaliyetlerin araştırması yapılırken birincil unsur olarak, haldeki mevcut kapasite ve teknik donanım olanakları üzerinde yoğunlaşmaya çalışılmıştır. Anketin ikincil unsurunu, toptancı halin yaş meyve ve sebze ticaretine ilişkin sorular oluşturmuştur.

42. Uygulama Sonuçları ve Yorumu

420. Kapasite

Tablo : 8
İş Yeri Alanı

İş Yeri Alanı	70 m ²	120 m ²	Toplam
Komisyoncu			
Komisyoncu Sayısı	60	8	68

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

Trabzon toptancı halinde 68 adet komisyoncu bulunmaktadır. Bunlardan 60 adedinin işyeri alanı 70 m²'dir. 8 adedinin işyeri alanı ise 120 m²'dir. Toptancı halindeki 68 komisyoncu işyerinin bulunması, her ne kadar 2010 yılı düşünülerek tesis edildiği belirtilmekte ise de, bu sayı diğer bir çok ildekine göre oransal olarak yüksektir. Çünkü,

nüfusu 300 bin civarında olan bu ilde 68 komisyoncunun mevcudiyetine karşılık, 15 milyon nüfuslu metropol olan İstanbul ilinde 418 adet komisyoncu bulunmakta, yine büyük şehir belediyesi olan Samsun ilinde ise bu sayı 55'tir.

Tablo : 9

Komisyoncu Sayısının İhtiyaca Yeterliliği

Yeterlilik	Yeterlidir	Yetersizdir	Toplam
Komisyoncu			
Komisyoncu Sayısı	60	8	68
Nisbi Frekans	% 55	% 45	100

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

Yapılan ankette, komisyoncu sayısının ihtiyaç duyulan yaş meyve ve sebze ürünlerini sunmada % 55'ine göre yeterli görüldüğü, % 45'ine göre ise yetersiz görüldüğü belirlenmiştir.

Araştırmada, komisyoncu sayısının, ihtiyaç duyulan ürünleri karşılamaları hususunda herhangi bir olumsuzluk olmadığı, il'e her çeşit yaş meyve ve sebzenin yeterince getirilmekte olduğu belirlenmiştir.

Tablo : 10

Yükleme-Boşaltma Peronları ve Diğer

Teknik Donanımlar (Fiyat Panosu v.b.)

Yükleme-Boşaltma Peronları	Yeterlidir	Yetersizdir	Toplam
Komisyoncu			
Komisyoncu Sayısı	34	34	68
Nisbi Frekans	% 50	% 50	% 100

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

Tablo 10'dan da görüldüğü gibi ankette işyeri sahiplerine haldeki yükleme ve boşaltma peronlarının ihtiyaçları karşılaması sorulmuş, bunlardan % 50'si yeterli cevabını verirken, % 50'si de yetersizdir yanıtını vermiştir. Haldeki diğer teknik donanımların (forklift, fiyat panosu v.b.) olmadığı, yükleme ve boşaltmaların insan gücü ile gerçekleştirildiği, dolayısı ile hem maliyet unsuru hem de zaman kaybı açısından önemli bir noksanlığın olduğu saptanmıştır.

Bunun yanında ihracatçı toptancıların, yükleme işlemlerini hal içerisinde gerçekleştirdikleri, bu işlemin uzun süreyi ve geniş bir alanı kapsamamasından dolayı, hal alanında diğer faaliyetlere engel oluşturulduğu ve alanın daraltıldığı saptanmıştır.

Tablo : 11

Depolama Olanakları

Depolama	Yeterlidir	Yetersizdir	Toplam
Komisyoncu			
Komisyoncu Sayısı	7	61	68
Nisbi Frekans	% 9	% 91	% 100

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

Trabzon ilinde ve toptancı halde yaş meyve ve sebzelerin muhafazasını sağlayacak, bu ürünler için tesis edilmiş depolar yoktur. Yapılan ankette işyeri sahiplerine depolama olanaklarının yeterliliği sorulmuştur. Tablo 11'de de görüldüğü gibi, komisyoncuların % 91'i depolama olanaklarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Yaş meyve ve sebzelerin muhafazası için, ancak kendi dükkanları içindeki boş alanlardan yararlandıkları, dolayısı ile bozulma ve çürümelere engel olunmasının güç olduğu tespit edilmiştir.

Komisyoncular bu depolama yetersizliğinden mümkün olduğunca az etkilenmek için, ya daha uzun süreli dayanan ürünleri kendi işyerlerinde muhafaza etmekte, ya da bozulma riski yüksek olan ürünleri daha az getirme yoluna gitmektedirler.

Bunların kendi olanakları ile mağaza içerisinde depoladıkları ürünler, bozulmaya karşı daha uzun süreli dayanıklı olan; sarımsak, soğan, patates, limon ve diğer turunçgillerdir.

Tablo : 12

Üretim Bölgesi Halleri İle Haberleşme

Komisyoncu Haberleşme Yöntemleri	Komisyoncu Sayısı	Nisbi Frekans
Telefon	68	% 100
Faks	68	% 100
Kurye yada Direkt Görüşme	10	% 14

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

Toptancı ve komisyonculara, üretim bölgelerindeki haller ile haberleşmelerinde (alış, satış, sipariş v.b.) kullandıkları yöntemler sorulduğunda, hepsi telefon ve faks kullandıklarını belirtmiştir. Ayrıca bu toptancı ve komisyoncuların % 14'ü ise, hem telefon ve faksı hem de kurye yöntemini kullanarak haberleşme ve ürün tedarikine gitmektedir.

421. Ticari Faaliyetler

Araştırma sonucunda Trabzon toptancı haline getirilen yaş meyve ve sebze türleri; elma, portakal, mandalina, armut, şeftali, erik, kiraz, kayısı, nar, malta eriği, çilek, üzüm, muz, kavun, karpuz, kivi gibi meyveler ve domates, salatalık, limon, sarımsak, biber, patlıcan, pırasa, soğan, havuç, beyaz lahana, kırmızı lahana, fasulye, marul, maydanoz, kabak, bezelye, bamya, turp, patates gibi sebzelerdir.

Bu yaş meyve ve sebzelerin getirildiği iller; Antalya, Mersin, Adana, Kastamonu, Nevşehir, Isparta, Samsun, Ankara, Konya, Diyarbakır, Ş.Urfa, Niğde, Iğdır, Van, Artvin, Tokat, Balıkesir ve Rize illeridir.

Komisyoncu ve toptancılar yaş meyve ve sebzeleri getirme dönemlerini; mevsime, ürün fiyatlarına, arz ve talep miktarlarına göre ayarlamaktadırlar. Komisyoncu ve toptancılar yaş meyve ve sebzeleri getirdikleri bölgeleri; özellikle ulaşım imkanları (mesafe, araç v.b.) açısından daha elverişli olan ve düşük fiyatla ürün sağlayabildikleri yerlere göre belirlemektedir.

Tablo : 13

Ürün Tedarik Yöntemleri

Tedarik Yöntemi	Üreticiden	Üretim Bölgesi Toptancı Halinden	Simsarlardan	Toplam
Komisyoncu				
Komisyoncu Sayısı	34	20	14	68
Nisbi Frekans	% 50	% 30	% 20	% 100

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

- Komisyoncu ve toptancılar, ürün tedariklerini % 50'si üreticiden, % 30'u üretim bölgesindeki toptancı hallerden, % 20'si simsarlar aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Bunun yanında, kendi elemanlarından bir şahsı üretim bölgesine, hasat zamanı göndermek ve üreticiden (bahçede) doğrudan satın alma yoluna da gidilmektedir. Bu yöntemi daha çok ihracat yapanlar ve yüksek hacimli işyeri kapasitesine sahip toptancılar uygulamaktadır.
- Ürünleri taşımada bu komisyoncu ve toptancıların % 97'si karayolunu, % 3'ü deniz yolunu kullanmaktadır. Havayolu ve demiryolu kullanılmamaktadır.

Yaş meyve ve sebzelerin belirtilen bölgelerden karayolu ile ve genellikle kamyonla getirildiği belirlenmiştir.

- Taşıma sırasında ürün kaybı, (bozulma, çürüme v.b.) % 60'ına göre nadiren meydana gelmekte, % 32'sine göre ürün kaybı olmamakta, % 8'i ise ürün kaybının sürekli olduğunu belirtmektedir. Yapılan araştırmada yaş meyve ve sebzelerin üstü açık ve teknik hiçbir donanıma (frigofirik) sahip olmayan kamyonlar ile getirildiği ve Trabzon ilinin üretim bölgelerine olan uzaklığı da gözönüne alındığında, bu ürünlerde bozulma riskinin yüksek olduğu saptanmıştır.
- Ürünlerin, halde ayrı bir ambalajlamaya gerek kalmaksızın, ambalajlı geldiği belirtilmektedir.
- Bu ilde paketleme evi mevcut değildir.
- Toptancı halde gerçekleşen satışlardan yapılan yasal kesintiler;
 - Belediye rüsumu % 2
 - K.D.V. % 1
 - Stopaj % 2'dir.

Komisyoncu ve toptancıların % 98'i bu kesintileri orta düzeyde (normal) bulmakta, % 9'u ise yüksek bulmaktadır.

Haldeki toptancı ve komisyoncuların alıcı (müşteri) gruplarını;

- Perakendeci manav ve süpermarketler
- Oteller
- Lokantalar
- Askeri kuruluşlar ve
- Diğer kamu kuruluşları oluşturmaktadır.

Tablo : 14**Satışlar**

Satış Türü Komisyoncu	Vadeli	Peşin	Her ikisi	Toplam
Komisyoncu Sayısı	12	7	49	68
Nisbi Frekans	% 17	% 9	% 74	% 100

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

Tablo : 15**Vadeli Satış Süreleri**

Vade Komisyoncu	Haftalık	Aylık	Yıllık	Toplam
Komisyoncu Sayısı	23	40	5	68
Nisbi Frekans	% 33	% 58	% 9	% 100

Kaynak : Elde Edilen Verilerden derlenmiştir.

- Tablo 14'te görüldüğü gibi; satışlarını yalnızca vadeli yapanların oranı % 17, yalnız peşin yapanlar % 9 ve hem peşin hem de vadeli satış yapanların oranı ise % 74'tür.
- Vadeli satışlar haftalık, aylık ve nadiren de yıllık yapılmaktadır.

Vadeli satışlarda dahi, KDV'nin devlet tarafından komisyoncu ve toptancılardan peşin tahsil edilmesinin kendilerini zarara uğrattığı belirtilmiştir.

- Araştırma neticesinde toptancı hali dışında, hem il içerisinde ve hem de ilçelerde kaçak (korsan) satışların yüksek oranda olduğu belirlenmiştir.

Halden geçirildiğinde, düşük miktarlarda mal satışı yapıldığında bile, yasalar gereği fatura düzenlemek ve dolayısı ile vergi ödemek zorunluluğundan kaçınmak için kaçak satışlara gidilmektedir.

Denetim mekanizmasına yeterince işlerlik kazandırılmadığı için bu haldışı kaçak satışların kolayca yapılmakta olduğu gözlemlenmiştir.

Belediyenin hal içi denetimleri kadar, hal dışında da denetim mekanizmasını daha etkin bir hale getirmesi gerekmektedir.

Kaçak satıcılar, yasal yükümlülüklerini yerine getirmediğinden dolayı, fiyatlarını daha alt düzeylerde belirleyebilmektedirler.

- Toptancıların % 15'i ihracat yapmaktadır. Bunlar daha çok portakal, limon, elma, salatalık, domates, soğan, karpuz ve üzüm gibi ürünlerin ihracatını yapmaktadır.

İhracat yapılan ülkelerin başlıcaları; Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Ermenistan'dır.

- İhracat yapanların % 75'i denizyolunu, % 25'i ise karayolunu taşımada

- Araştırma sonucunda ihracatta sadece devlet teşviki (DİFİF) verildiği belirlenmiştir. Bu teşviğin yıl içinde sadece narenciye ürünlerine verildiği ancak yeterli görülmediği belirlenmiştir.
- Komisyoncu ve toptancılar, Trabzon Toptancı ve Komisyoncular Derneğinde örgütlenmiştir.
- Örgütlenme konusunda belirtilmesi gereken en önemli hususlardan biri ise; (ilin) bölgenin konumu itibarı ile Rusya Federasyonu ve Türk Cumhuriyetlerine olan coğrafik yakınlığı ve ulaşım olanakları gözönüne alındığında yaş meyve ve sebze ticareti açısından önemli bir merkez olabileceğidir. Bu nedenle, bu ülkelerle yaş meyve ve sebze ticaretini geliştirmek, Pazar oluşturmak, ilin ve ülke ekonomisinin gelişimine katkıda bulunmak için, bu ticari faaliyetleri organize edecek, Pazar ve talepleri saptayacak, özel veya kamu girişimli bir pazarlama organizasyonuna ihtiyaç olduğu gözlemlenmiştir.

422. Trabzon Toptancı Halindeki Yaş meyve ve Sebze Ticari Faaliyetlerinin Değerlendirmesi

Trabzon ili ve çevresinde ekonomik yönden çok büyük hacimlerde yaş meyve ve sebze üretimi, gerek coğrafik konumundan ve iklim şartlarından dolayı, gerekse hızlı yapılaşmadan dolayı yapılamamakta ve mevcut üretim ise çok az olduğundan pazara sunulmadan tüketilmektedir.

Bunlardan dolayı, Trabzon yaş meyve-sebze toptancı haline, yaş meyve ve sebzelerin tamamına yakını değişik illerden getirilerek tüketime sunulmaktadır.

1998 yılı itibarı ile hale getirilip, satılan meyve ve sebzeler ile bunların getirildiği üretim bölgeleri şöyledir.

Tablo : 16

**Trabzon Toptancı Hale Getirilen Yaş Meyve,
Sebzeler ve Üretim Bölgeleri**

GETİRİLEN YAŞ MEYVE VE SEBZELER	MİKTAR (KG)	GELDİĞİ YER (ÜRETİM BÖLGESİ)
Soğan	2.500.000	Tokat-Amasya-Kastamonu
Domates	2.350.000	Antalya-Mersin-Adana-Tokat
Patates	1.500.000	Niğde-Nevşehir-Mersin
Biber (Dolmalık, Carliston)	1.000.000	Adana-Antalya-Mersin-Samsun
Salatalık	600.000	Antalya-Adana-Mersin-Samsun
Elma	1.800.000	Isparta-Amasya-Burdur-Niğde-Nevşehir
Portakal	700.000	Antalya-Mersin-Hatay
Mandalina	600.000	Antalya-Mersin-İzmir
Kavun	500.000	Adana-Mersin-Hatay-Ankara
Karpuz	1.100.000	Adana-Mersin-Tokat-Samsun

Kaynak : Trabzon Hal Müdürlüğü.

Trabzon toptancı halindeki komisyoncular yaş meyve sebzeleri Tablo 16'da belirtilen illerden iki şekilde satın alarak hale getirmektedirler;

1. Bazı toptancılar, üretici bölgesindeki hallerden, telefon, faks, mektup v.b. bağlantılar ile yaş sebze ve meyve getirmektedirler.
2. Bir kısmı ise, kendi elemanlarından bir şahsı üretim bölgesine göndermek ve üreticiden (bahçeden) doğrudan satın alma yoluna gitmektedirler. Bu yöntemi daha çok ihracat yapanlar ve yüksek hacimli iş yeri kapasitesine sahip komisyoncular, toptancılar uygulamaktadır. Bu yöntem ile üreticiden doğrudan ürünün satın alınması, toptancının kâr oranını arttırmaktadır. Halde yapılan görüşmeler sonucunda şunlar tespit edilmiştir; ürünlerin üreticiden doğrudan satın alınışına örnek olarak patatesin şöyle satın alınıp toptancı hale getirilmektedir;

Patatesin üretim yeri olan Nevşehir ve Ürgüp civarından, Trabzon'daki toptancının kendisi veya temsilcisi patates satın alacağı zaman, Nevşehir veya Ürgüp'e gitmekte bu civarlarda bulunan doğal soğuk depolarda dökme olarak korunan ürünü

ambalajlamak için maliyeti kendisine ait olan delikli çuvallarla gitmekte, ve ürünü seçerek bu çuvallara koymakta ve satın alıp Toptancı haline yüksek miktarda patates getirmektedir. Soğan ise yine delikli torbalarda fakat ambalajlanmış olarak satın alınmaktadır. Patetes, soğan gibi bu sebzelerde bozulma rme gibi ürün zayıyatı genellikle olmamaktadır. Delikli bir çuvalın toptancıya maliyetinin ortalama 30 bin TL olduğu belirtilmektedir.

Belirtilen illerden toptancı haline domates tekli kasalarda ambalajlanmış olarak satın alınarak getirilmektedir. Yalnız domates gibi bozulma oranı yüksek olan yağ sebzeler hale daha kk miktarlarda satın alınarak getirilmektedir. Bunun sebebi dğk miktarlarda ürünün satılması daha kısa sürede sağlanmış olacak ve böylece ürün kaybına yol amadan perakendecilere satığ gerekleğtirilmiğ olacaktır. Burada belirtilmesi gereken; toptancı halinin depolama sorununun dğk miktarda ürün getirmeye neden olan asıl etkenlerden biri olduğudur. Yapılan arağtırma neticesinde Trabzon ilinde yağ meyve ve sebze depolaması için hal bitiğiğinde bulunan soğuk hava deposunun 1994 yılında belediye mülkiyetinde özel sektöre iğletilmek üzere kiralandığı ve amacı dığında kullanıldığı (peynir, et, balık gibi türlerin korunmasında) tespit edilmiğtir. Böylece toptancı halinin yakın civarında yağ sebze ve meyve depolaması için yararlanılacak soğuk hava deposu olanağı bulunmadığı grlmğtir. Sadece Trabzon organize sanayisinde özel sektöre ait (Gürsoy Soğuk Hava Deposu) bir deponun bu amaçla kullanıldığı belirlenmiğtir.

Trabzon yağ meyve-sebze halinde yapılan bir gözlem sonucunda; yağ meyve-sebze ürünlerinin ambalajlama faaliyetlerinin ağağıdaki şekilde olduğu saptanmığtır:

- Tahta sandıklara ambalajlanan yağ meyve ve sebzeler; elma, ayva, portakal, limondur.
- Tahta kasalara ambalajlanan yağ meyve ve sebzeler; mandalina, üzüm, seftali, armut, erik, kayısı, kiraz, viğne, ilek, domates, bamya, incir, greyfurt, portakal, ayva, kabak, patlıcan, biber, salatalık (hıyar)'dır.

- uvallarda ambalajlanan yaş meyve ve sebzeler; fasulye, limon, havuç, patlıcan, turp, biber ve salatalıktır.

Çuvallar delikli olup farklı boyutlardadırlar. Darbelere karşı oldukça dayanıksızdırlar. Fakat maliyetleri tahta kasa ve sandıklara göre daha düşüktür.

Tahta sandık ve kasalar ise farklı hacim, ağırlık, biçim ve kalitededirler. Genellikle bir defadan çok kullanılmaktadır. Bunların % 50'si güney illerinde yapılmaktadır. Güney illerinde yapılan sandıkların % 80'i turunçgiller içindir. Şeftali, üzüm meyveleri için Sakarya ve Bursa'da yapılmış sandık ve kasalarda kullanılmaktadır. Konya ve Niğde'de yapılmış sandıklar ise üstü kapalı olup, % 90'ı elmada kullanılmaktadır. Tahta sandıkların ağırlıkları 3-6 kg. Arasında değişmektedir (ÖZDOĞAN, a.g.e., 1997, ss.1-17).

Perakendecilerin (özellikle büyük marketlerin) ambalaj hususunda seçici olduğu tespit edilmiştir. Şöyle ki;

Perakendecilerin halden yaş meyve ve sebzeyi kasa veya sandıkta satın alırken, ürünün kasına özen gösterdikleri, kararmış olan yani, daha önce kullanıldığı anlaşılan, kasa ve sandıkları satınalmaktan kaçındıkları görölmüştür. Bunun nedeni olarak ta ambalajı eski olan ürünün, bozulmuş veya çürümüş olma riskine karşı kendilerini güvenceye almak olduğunu belirtmektedirler.

Yaş meyve ve sebze toptancı halindeki toptancılar yaş meyve ve sebzenin taşıma faaliyetlerini şu şekilde gerçekleştirmektedirler;

Yaş meyve ve sebzeler hale tablo (16)'da belirtilen bölgelerden ve buralardaki hallerden karayolu ile ve genellikle kamyon ile getirilmektedir. Bir kamyonun taşıma kapasitesi; küçük kasalarda 1200-1250 adet arası, büyük kasalarda ise 700-750 adet arasındır.

Trabzon toptancı yaş meyve ve sebze hali 25-28 saatlik bir mesafede ve üretim bölgelerine uzak bulunmaktadır. Bundan dolayı, ürünlerin taşıma süresi içerisindeki bozulma, çürüme v.b. şekilde zayıyatını minimum düzeyde tutabilmek için, ürünlerden kalite düzeyleri yüksek olanlar, toptancılarca satın alınmakta ve hale getirilip, satışa sunulmaktadır. Böylece hem ürün kaybının engellendiği, hemde tüketiciye kaliteli ürünün sunulduğu belirtilmektedir.

Burada, taşıma sorununda belirtilmesi gereken, üretim bölgelerine olan bu uzaklığın, nakliye ücretlerinde artmasına neden olduğudur ve nakliye ücretleri ürünü satın alan toptancıya aittir.

Toptancı halde yaş meyve ve sebze fiyatları serbest rekabet şartlarına uygun olarak arz ve talep dengesine bağlı olarak oluşmaktadır. Yaş meyve ve sebzelerin çabuk bozulabilen ürünler olması, mevsime göre üretim miktarının gerçekleşmesi ve üretimin yıllık değişebilmesinden dolayı arz da değişebilmektedir.

Böylece yaş meyve ve sebzelerin arzının yüksek olduğu dönemlerde fiyat düşük, arzın az olduğu dönemlerde ise fiyatların genellikle yüksek olduğu tespit edilmektedir.

Toptancıların yaş meyve ve sebze ürünlerini, üretimde bir daralma olmadığı halde, fiyatları yüksek tutmak amacı ile hale çok düşük miktarlarda getirmeleri durumunda, hal idaresince müdahale edildiği belirtilmektedir. Bunun yanında, fiyatlarda aşırı derecede yükselmeler olmadıkça müdahale sözkonusu olmamaktadır.

Ürünlerin, üretim bölgelerindeki haller ile yapılan telefon görüşmeleri sonucunda (ki, bu görüşmeler her gün yapılmamakta) fiyatları öğrenilmekte, nakliye, ambalaj, hamaliye v.b. masraflar ile kâr oranı ilave edilmekte (bu oran % 7-8 civarında) böylece ürünün fiyatı tespit edilerek satışa sunulmaktadır. Burada, toptancı hale getirilen tüm yaş meyve ve sebzeler için azami satış fiyatı tespit edilmekte, fiyatların bunun altında arz ve talebe göre şekillendiği belirtilmektedir.

Trabzon yaş meyve-sebze toptancı haline, şehrin ihtiyacı kadar, hatta bunun biraz daha üzerinde bir miktarda ürün getirildiğinden, arza bağlı olarak fiyatlarda anormal bir yükselme görülmemektedir. Yani, fiyatların yüksek olmasında arz kaynaklı bir neden yoktur. Fakat, bunun yanında, yaş meyve ve sebze ürünlerinin ülke genelindeki fiyatlarında olduğu gibi, aracı sayısının fazlalığı, dağıtım kanalının uzunluğundan dolayı, bu ilde de fiyatlar, üretim bölgelerine göre yüksek olmaktadır. Toptancı halinin, yaş meyve ve sebze alımındaki dağıtım kanalının işleyişi şu şekilde gerçekleşmektedir;

(ÖZDOĞAN, a.g.e., 1997, ss.1-30).

Aracı sayısının fazla olması, ürün fiyatlarına ve dolayısı ile de tüketiciye olumsuz yansımaktadır.

İlde semt pazarlarında, halden geçirilmeden doğrudan üretim bölgelerinden getirilip, perakende satışa sunulan yaş meyve ve sebze miktarının da yüksek olduğu gözlemler sonucu tespit edilmiştir, yine bu pazarlarda yaş meyve ve sebze satışı yapan pazarcıların aşırı kâr oranları elde ettikleri gözlemlenmiştir.

Toptancı halde yaş meyve ve sebzeler için vergi ve diğer kesinti oranları aşağıdaki şekilde gerçekleşmektedir.

- Belediye İşletme payı (Rüsum) % 2 oranında alınmaktadır. 1994 yılında % 3 olan rüsum oranı belediye meclisi kararıyla mevzuat dahilinde % 2'ye indirilmiştir.
- K.D.V. oranı satılan ürünün toplam tutarı üzerinden % 1 olarak uygulanmaktadır.

- Üreticiye ait ürünün komisyoncu tarafından satışı halinde % 4 stopaj uygulanmaktadır.
- Toptancı, komisyoncular ortalama % 7-8 oranlarında komisyon payı satılan üründen kesmektedirler.
- Ayrıca satışlar sonunda elde edilen kazançtan vergi usul kanununa göre gelir vergisi ödemektedirler.

Toptancı halde kesintiler hususunda yapılan görüşmeler sonucunda; komisyoncuların çoğu zaman perakendecilere vadeli yaş meyve ve sebze satışı (borç) yaptığı, fakat yasal olarak her ayın 25'inde vadeli yaptığı bu satışlar üzerinden peşin olarak % 1 K.D.V. oranı ödemek zorunda oldukları ve bu nedenle de alınmamış bir paranın, K.D.V'sini peşin ödemelerinden dolayı, enflasyon karşısında kayıpları olduğu belirlenmiştir.

Toptancı halde mal giriş çıkışları kayda tabidir. Toptancı halde perakende satışlar yasaktır. Halde faturasız mal satışı yine hal mevzuatına göre yasaklanmıştır. Halde komisyoncuların, yaptıkları satışlarda fatura düzenlememeleri veya eksik fatura düzenlemeleri halinde mal bedelinin % 25'i oranında belediye payı tahsil edilmektedir.

Toptancı halde komisyoncular aynı kap içerisine değişik nitelikte, kalitede ve üzerinde yazılı olan miktardan az konulmasını engellemek amacıyla hal müdürlüğünün denetimine tabidirler. Yine, yaş sebze ve meyve piyasasında darlık yaratmak, fiyatların yükselmesine sebebiyet vermek veya fiyatların düşmesine engel olmak için malların belli ellerde toplanması, satışından kaçınılması, stok edilmesi, yok edilmesi v.b. davranışlarda bulunulması suretiyle serbest rekabetin engellenmesi yasaklanmış ve bunlar hal denetimine alınmıştır.

4220. İhracat Durumunun Değerlendirmesi

Trabzon ilinde yaş meyve-sebze üretimi olmadığından, ihracat ancak diğer üretim bölgelerinden getirilen yaş meyve ve sebzelerin ihraç edilmesi yolu ile gerçekleştirilmektedir.

İhracat genellikle, Azerbaycan, Rusya Federasyonu, Gürcistan gibi ülkelere yapılmaktadır. Azerbaycan ve Gürcistan'a yaş meyve-sebze ihracatı karayolu ile yapılmakta, Rusya Federasyonuna ise denizyolu ile yapılmaktadır. Her gün Trabzon Limanından, 2 gemi (Feribot) Rusya Federasyonuna taşımacılık yapmaktadır.

1998 yılı Ağustos-aralık ayları arasındaki verilere göre 40 firma ihracat gerçekleştirmiştir. Bu aylar arasında 19.065.962 kg. Yaş meyve ve sebze ihraç edilmiş bunun getirisi 12.055.020 Dolar olarak gerçekleşmiştir. Firmaların bu aylar arasında ihraç ettiği yaş meyve ve sebzeler; Domates, patates, limon, greyfurt, taze üzüm, şeftali, kayısı ve nar'dır. Yine 1999 yılı mart ayı itibari ile 38 firma yaş meyve ve sebze ihracatı yapmıştır. İhraç edilen miktar, 32.654 ton'dur ve getirisi 19.506.966 Dolar'dır. Bu dönemde ihraç edilen ürünler; Domates, kurusoğan, salatalık, hurma, portakal, mandalina, greyfurt ve limon'dan oluşmaktadır.

Rusya federasyonuna yapılan ihracatta, ihracatçı sanki ithalatı yapar konumunda muamele görmekte ve Rusya'ya gümrük vergisi v.b. karşı tarafın ödemesi gerekirken kendisi ödemek zorunda bırakılmaktadır. Bu ihracat konusundaki olumsuz noktalardan en önemlisini teşkil etmektedir. Bunun yanında belirtilmesi gereken bir diğer hususta, ihracatçının malı kendisinin ithalatçıya götürmesidir (Trabzon İhracatçılar Birliği).

İhracatçı durumundaki firmalar (toptancılar), yaş meyve ve sebzenin üretim bölgelerindeki bahçelerden ürünleri direkt ve yüksek miktarda satın almakta ve ihracata hazırladıktan sonra, ihracatı yapmaktadır. Toptancı firmaların, daha çok teşvik alabilecekleri ürünleri ihraç etmeye yönelmiş oldukları gözlemlenmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya üzerindeki 140 adet yaş meyve ve sebze türünden 85'inin yetiştirilebildiği ülkemizde, sebze üretimi 20 milyon ton ve meyve üretimi ise 11 milyon tonu bulmaktadır.

Üretim, gerek coğrafik yapının uygunluğu ve gerekse iklimin uygun olmasından dolayı Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinde daha yoğun olarak gerçekleştirilmektedir. Yaş meyve-sebze üretimi, yıllık 30 milyon tonu bulan ülkemiz, bunun ancak 1 milyon ton'luk miktarını ihraç edebilmektedir.

Günümüzde bilinçli ve çağdaş tekniklerin gereği yerine getirilmeden yapılan üretimin amacına ulaşması kuşkuludur. Bu nedenle özellikle yaş meyve-sebzenin üretiminden pazarlamasına kadar tam bir bütünlük içinde organize edilmesi ve yönlendirilmesi başarıyı yakalamanın ön koşulu olmaktadır.

Yaş meyve ve sebze üretimindeki mevcut potansiyel ve yetiştirme olanaklarımız diğer bir çok ülkeden elverişli olmasına rağmen, gerek iç satım ve gerekse dış satımda (ihracatta) istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Bunun nedeninin teşkilatsızlık olduğu ve bununla kendini depolamadan, taşımaya, ambalajlama ve paketlemeye kadar bir çok konuda olumsuz şekilde gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Ürünlerin ilk aşamasını oluşturan üretim safhasında çiftçilerin çoğu modern girdileri ve teknolojiyi yeterli düzeylerde uygulayamamakta, üretim planlaması yapılmamaktadır. Ayrıca bunların sağlanabilmesi için gereken parasal olanaklardan (Kredi ve teşviklerden) üreticiler yeterince yararlandırılmamaktadır. Dolayısıyla, bölgelerin kendi koşullarına uygun çeşit standartlarının üretimi teşvik edilmeli, bu çeşitlerin üretimini doğrudan etkileyen kaliteli tohum ve diğer teknolojik olanaklar zamanında, yeterli miktarda ve ucuz maliyetlerle sağlanmalıdır. Yine, ülkemizde yaş

meyve-sebzenin toplanmasına ve bununla ilgili ayrıntılara uyulmadığından hasat sırasında önemli kayıplar meydana gelmektedir. Bu konuda, üreticinin ve işçilerin eğitilmesi gerekmektedir.

Yaş meyve ve sebzeler pazarlama yönünden en hassas olan ve dağıtım kanalı sayısının en çok olduğu tarımsal ürünlerdir. Bu ürünlerin pazarlamasında 6 tür dağıtım kanalı belirlenmiştir. Bu (6) altı kanaldan (4) dördü yaş meyve-sebze pazarlamasında daha çok yer almaktadır. Bunlardan 1. Şık daha çok üretim bölgelerinde, 2. Şık üretim alanından semt pazarlarına, 3. Ve 4. Şıklar ise en geniş şekilde çalışan pazarlama kanallarıdır.

Birincisinde, ilk toplayıcı, üreticiden ürünü almakta, nakliyecisi firma vasıtasıyla semt pazarlarına ve tüketiciye ulaştırılmaktadır.

İkincisi, sevkiyatçı, tüccar-bölge hali komisyoncusu-nakliyecisi firma-hal komisyoncusu-perakendeci-manav-tüketici şeklindedir.

Üçüncüsü, Üretim ve tüketim bölgesinde bir kooperatifin zincire girmesi.

Dördüncüsü de üretim bölgesi hal komisyoncusu-nakliyecisi-hal komisyoncusu ve semt pazarı ile oluşan kanallardır. Üretim bölgesindeki başlıca araçlar; simsarlar, komisyoncular, tüccarlar, tüccar komisyoncular, sevkiyatçı tüccarlar, üreticiler ve kooperatiflerdir.

Yaş meyve-sebze pazarlamasında dikkati en çok çeken hususlardan biri (ki bu fiyata da yansımakta) çok sayıda aracının pazarlama safhasında bulunmasıdır.

Aracı sayısının fazla olmasının sonucunda da, tüketicinin yaş meyve ve sebzelerin bir birimi için ödediği yüksek fiyata rağmen, üreticinin eline bu fiyatın çok az bir kısmı geçmektedir. Pazarlama kanalının uzaması üreticinin gelirinin % 10-20 arasında

azalmasına sebep olmaktadır. Pazarlama masraflarının azaltılması için aracı sayısı azaltılmalı, kurumlaşmaya ve örgütlenmeye teşvik edilmelidir.

Tüketicinin ödediği paradan üreticinin eline geçen oranın arttırılmasında, ya kooperatifler bir defa pazarlama kanalında yer almalı, ya da ürünler ilk aracı nakliyecisi ve perakendeciden oluşan üç aşamada tüketiciye ulaşmalıdır. Bununla birlikte, üreticinin ürününü kendi adına yada kendisinin de içinde bulunduğu bir pazarlama kuruluşunca satabileceği bir pazarlama sisteminin varlığı üreticinin olduğu kadar tüketicinin de yararına olacaktır.

Yaş meyve ve sebzelerin çabuk bozulabilir nitelikte olmalarından dolayı, depolama, ambalajlama, paketleme ve taşıma faaliyetlerinde, diğer tarımsal ürünlere göre daha çok özen, dikkat, bilgi ve teknik gerektireceği açıktır.

Depolama olanakları ve sayısı bakımından ülkemizde ihtiyaca cevap verecek nitelikte ve miktarda depo çok azdır. Doğal depolardan olduğu kadar, teknik donanıma sahip soğuk hava depolarından da yeterince yararlanılabilmemesi için, bu nitelikteki depo sayısının ülke genelinde yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Yaş meyve ve sebzeler canlı maddeler olup ambalaj içinde de yaşama devam etmektedirler. Bu nedenle ısı, ışık, havalandırma, nem, basınç gibi faktörlerden kolaylıkla etkilenmelerini önleyecek şekilde ambalajlanmalarına önem verilmelidir. Yine, ürün tasnif ve paketlemesinde yararlanılan paketleme evlerinin sayısı 50 adettir. Yaş meyve ve sebzelerin tasnif ve ambalajlanmasında yararlanmak için modern teknoloji ile donatılmış paketleme evlerinin sayısının çoğaltılması gereklidir.

Ülkemizde yaş meyve-sebzelerin taşınması genellikle karayolu ile yapılmaktadır. Çabuk bozulabilen bu ürünlerin taşınmasında ulaşım araçlarının nitelikleri ürün kaybını minimum kılma yönünden büyük önem taşımaktadır. Gerek muhafaza da gerekse taşımada istenilen özellikleri taşıyan yeterli taşıt bulunmamaktadır. Özellikle ihracatta yararlanılan taşıt filomuz yaşlıdır.

Yaş meyve ve sebzelerin ticaretinde toptancı halleri odak noktayı oluşturmaktadır. Yaş meyve ve sebzelerin toptan satışının yapıldığı toptancı halleri, bu ürünlerin pazarlamasında, yurt içi dağıtımında ve fiyat oluşumunda önemli etkiye sahiptir. Mersin toptancı hali ülkemizdeki yaş meyve-sebze fiyatlarının oluşumunda önemli role sahip bulunmaktadır.

Toptancı hallerinde ortaya çıkan masraflar; komisyoncu ücretleri, hamaliye ücretleri, Belediye rüsumu, KDV, zirai stopaj vergisi ve iç taşıma v.b. dir. Toptancı hallerini Üretim bölgesi ve Tüketim bölgesi toptancı halleri diye iki genel sınıfa ayırmak mümkündür.

Yaş meyve ve sebzeler üretim bölgelerindeki toptancı hallerden, tüketim bölgesindeki toptancı hale getirilerek perakendeciye ve tüketiciye ulaştırılmaktadır. Ancak üretici bölgesi halinden, tüketim bölgesindeki hale gelinceye kadar ürünler iki kez halden geçmiş olmaktadır. Bunun sonucunda da iki kez belediye rüsumu, 2 kez komisyon ücreti, 2 kez nakliye, yeniden ambalajlama ve haldeki yükleme boşaltma için ücretler ödenmektedir. Dolayısı ile bunlar da ürün fiyatına yansıtılmaktadır. Bu nedenle üretim bölgesi halleri ile tüketim bölgesindekiler arasında ürün fiyat farkları önemli boyutlara ulaşmaktadır. Böylece hem üretici hemde tüketici fiyat yönünden olumsuz etkilenmektedir.

Belirtilen giderlerden ve kesintilerden kaçınmak amacıyla hal dışı korsan satış oranları artmaktadır. Bu kaçak satışların önlenmesinde, yeterli kamu disiplini ve denetim mekanizmasının sağlanması yararlı olacaktır.

Ülkemizde 17 il merkezin yaş meyve-sebze toptancı hali bulunmamaktadır. Belediyelerin bütün illerde toptancı hallerini kurması ve geliştirmesi gerekmektedir. Mevcut toptancı hallerinde ise alt yapı olanaklarının yeterli düzeye çıkarılması gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a) Kitaplar

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ : Batı Akdeniz Bölgesi I. Tarım Kongresi, A.Ü.Ziraat Fakültesi, Antalya, 1992.

ULUSOY, Neslihan

KATAR, Ayper

AKAN, İ.Ayşegül : Türkiye’de Turfanda Sebze Pazarlaması, Bitirme Tezi, AÜ-Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Ankara, 1994.

ARPACI, Tamer : Tarımsal Pazar Koordinasyonu ve Ekonomik Gelişme, A.İ.T.İ.A., Ankara, 1982.

COP, Ruziye : Türkiye İhracatında Yaş Meyve ve Sebze İhracat Potansiyeli ve Taşınması, Bir Uygulama, Gazi Üniv. SBE, Y.Lisans Tezi, Ankara, 1982.

D.İ.E. : Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, DİE Yayını, Trabzon, 1996.

_____ : Tarımsal Yapı, DİE Yayını, Ankara, 1996.

_____ : Tarımsal Yapı, DİE Yayını, Ankara, 1997.

_____ : Tarımsal Yapı, DİE Yayını, Ankara, 1998

_____ : İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi (İGEME), Tarım, Sayı:1, Ankara, 1993.

- DURA, Cem : Tarımın Türk Ekonomisinin Gelişmesine Katkısı Bugün ve Yarın, Enka Vakfı Yayını, İstanbul, 1987.
- ECEVİT, Fevzi Mustafa : Bahçe Bitkileri, Selçuk Üniv. Ziraat Fak. Yayınları, 20/1, Konya, 1986.
- İTO : Türkiye’de Tarımsal Destekleme ve Taban Fiyatları Politikası, Yayın Nr. 1999-62, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1999.
- İZMİRTİCARET BORSASI : Tarımsal ürünlerde Fiyatlar ve Destekleme Politikası Semineri, Yayın Nr.10, İzmir, 1973.
- M.P.M. : Yaş Meyve ve Sebze İle Baklagiller İhracatı ve Sorunları Semineri, MPM Yayınları, Nr.265, Ankara, 1982.
- _____ : Avrupa Topluluğu Karşısında Türkiye Meyve ve Sebze Alt Sektörünün Durumu ve rekabet Şansı, M.P.M. Yayınları, Nr.421, Ankara, 1990.
- _____ : Türkiye’de Yaş Meyve ve Sebzelerin İç ve Dış Pazarlaması İle İlgili Alt Yapının İyileştirilmesi, MPM Yayınları, NR.388, Ankara, 1989.
- _____ : Türkiye’de Tarımsal Ürünler Pazarlaması Üzerine Bir İnceleme, MPM Yayınları, Nr.547, Ankara, 1995.
- MUCUK, İsmet : Modern İşletmecilik, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 1998.
- ÖZDOĞAN, Aydın : Yaş Meyve Sebze İhracatı, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü-SBE, Trabzon, 1997.

- TEK, Ömer Baybars : Pazarlama İlkeleri ve Uygulamalar, İzmir, 1991.
- TİMUR, Necdet : Tarımsal Ürünlerin Pazarlamasında Soğuk Depo İşletmelerinin Rolü ve Marmara Bölgesi Uygulaması, Anadolu Üniv. Yayınları, Nr.131, Eskişehir, 1985.
- TÜRK, Rahmi : Bahçe Ürünlerinin Derim Sonrası ve Taşınması Raporu, FAO Teknik İşbirliği Programı, Türkiye Bahçe Bitkileri Alt Sektörünü Belirleme Projesi, Bursa, 1993.
- ÜRPER, Yılmaz : Türkiye’de Tarımsal Kooperatiflerin Toplumsal Değişmeye Etkileri, Anadolu Üniv. Yayınları, Nr.94, İ.İ.B.F. Yayın Nr.24, Eskişehir, 1985.
- T.Z.O.B. : Yaş Meyve ve Sebze Pazarlama Sempozyumu, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları, Nr.171, Ankara, 1992.

b) Makale ve Bildiriler

- ATSO : Yaş Meyve Sebzeler, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi, Antalya, (Ocak 1999).
- BEDESTENCİ, Ali Kemal : “AT ve Türkiye’de Yaş Meyve ve Sebze Pazarlama Kanalları”, Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığı Dergisi, Sayı:52, (Haziran 1990).
- GÜMÜŞ, Sefer : “Yaş Meyve ve Sebzelerin Dış Pazarlama Sisteminde Fiziksel Dağıtımda Taşımacılık Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Pazarlama Dünyası Dergisi, Sayı:58, (Temmuz-Ağustos 1996), ss.18-20.

- _____ : Yaş Meyve ve Sebzenin Dış Pazarlama Sisteminde Fiziksel Dağıtımda Taşımacılık Sorunları ve Çözüm Önerileri, Pazarlama Dünyası Dergisi, Sayı:58, İstanbul, (Temmuz-Ağustos 1996).
- GÜNDÜZ, Meral : T.Z.O.B. Yaş Meyve ve Sebze Pazarlama Sempozyumu, Yayın Nr.171, Ankara, 1992.
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI : Toptancı Halleri Yönetimi, Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği Yayını, Yerel Yönetim Dergisi, Sayı:12, Cilt:4, Ankara, 1999.
- KAR.GİD. : Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Raporu, Trabzon, 1996, ss.15-17.
- OLUÇ, Mehmet : Dağıtım Kanalları, Pazarlama Dünyası Dergisi, Sayı:14, İstanbul, (Mart-Nisan 1989).
- _____ : Dağıtım IV-Toptancılık, Pazarlama Dünyası Dergisi, Sayı:16, İstanbul, 1989.
- T.Z.O. Birliği : Yaş Meyve ve Sebze Pazarlama Sempozyumu, T.Z.O. Birliği Yayınları, Nr.171, Ankara, 1992.

c) Kanun, Tebliğ ve Diğerleri

- RESMİ GAZETE, : Yaş Meyve ve Sebze Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında 552 Sayılı K.H.K., (24 Haziran 1999).
- _____ : 23214 (28 Aralık 1997)
- _____ : 23445 Değişik 5. Madde (26 Ağustos 1998).

- SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI, : Yaş Meyve ve Sebze Ticaretinin Düzenlenmesi İle İlgili Mevzuat, İç Ticaret Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1998.
- M.E.B. : Yaş Sebze ve Meyve İhracatı, Milli Eğitim Bakanlığı, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Dış Ticaret Kursu Ders Notları, Ankara, 1992.
- D.İ.E. : Haber Bülteni, Tarım, Sayı : B.02.1. DİE. 0.10.00.07. 904/23, (OCAK-2000).
- _____ : Devlet İstatistik Enstitüsünden Sayı : B.02.1. DİE. 0.16.00.03. 907/KŞL, a-2178 İle Sağlan İstatistiksel Veriler.
- DİNÇER, Asena : 2. Türkiye İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliğleri, İzmir, 1991.
- _____ : Trabzon 1997 Yıllığı, ss.144-145.
- _____ : Yaş Sebze Meyve İhracatı, MEB. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Dış ticaret Kursuna Ait Ders Notları, Ankara, 1992.
- _____ : “Narenciyede Dış Pazar Problemi”, (Zaman Gazetesi, 10.12.1993).
- TRABZON BELEDİYESİ, : 1997 Trabzon Yıllığı.
- STAR GAZETESİ, : (14.04.2000), S.7.
- _____ : (9.04.2000), S.7.
- ZAMAN GAZETESİ, : (10.12.1993), S.7.
- <http://www.İgeme.Org.tr/tur/Faylor/tarim>.

EKLER

EK - 1

TARIM VE ORMAN ALANLARI, 1979-1998

1. Tarım ve orman alanları, 1979-1998 - Agricultural land and forest area, 1979-1998

Bin hektar - Thousand hectare

Yıl Year	İşlenen tarla alanı Cultivated field area		Sebze bahçeleri Vegetable gardens	Bağlar Vineyards	Meyve ağaçlarının kapladığı alan Area of fruit trees	Zeytin ağaçlarının kapladığı alan Area of olive trees	Ormanlar Forests
	Ekilen Area sown	Nadas Fallow land					
1979	16 607	8 388	616	850	1 352	812	20 155
1980	16 372	8 188	596	820	1 386	813	20 199
1981	16 711	8 204	568	800	1 397	833	20 199
1982	16 967	6 614	618	655	1 426	811	20 199
1983	17 164	5 854	678	655	1 453	814	20 199
1984	17 453	6 421	628	625	1 470	816	20 199
1985	17 908	6 025	662	625	1 489	821	20 199
1986	18 149	5 771	638	600	1 490	835	20 199
1987	18 781	5 574	609	590	1 517	856	20 199
1988	18 995	5 179	612	590	1 531	856	20 199
1989	19 036	5 234	610	597	1 563	857	20 199
1990	18 868	5 324	635	580	1 583	866	20 199
1991	18 776	5 203	652	586	1 560	877	20 199
1992	18 811	5 089	663	576	1 565	871	20 199
1993	18 940	4 887	654	567	1 615	872	20 199
1994	18 641	5 255	709	567	1 618	881	20 199
1995 ⁽¹⁾	18 464	5 124	785	565	1 340	556	20 199
1996	18 635	5 094	785	560	1 344	568	20 199
1997	18 605	4 917	775	545	1 364	658	20 703
1998	* 18 748	* 4 890	783	541	1 389	600	20 703

(1) 1995 yılından itibaren sadece meyve ve zeytin kapalı alanları verilmiş olup dağınık ağaçların kapladığı alan dahil edilmemiştir.

(1) Since 1995, only the closed area of fruit and olive trees was given, the area of scattered trees was not included.

EK - 2

İL BAZINDA TARIM ALANLARI, 1997

Tarım alanları, 1997
Agricultural land, 1997
Hektar-Hectare

İl - Province	Toplam alan Total land	İşlenen tarla alanı Cultivated field area		Sebze bahçeleri Vegetable gardens	Meyve, zeytin ağaçlarının ve bağ alanları area of fruit trees, olive trees and vineyards
		Ekilen Area sown	Nadas Fallow land		
Toplam - Total	26 863 506	18 605 317	4 916 998	774 563	2 566 628
Adana	601 272	522 443	10 100	31 449	37 280
Adıyaman	286 591	232 589	10 682	6 613	36 707
Afyonkarahisar	625 737	453 581	154 546	7 403	10 207
Ağrı	332 539	246 791	85 074	606	68
Amasya	237 476	204 310	21 308	6 646	5 212
Ankara	1 290 453	911 513	316 512	45 269	17 159
Antalya	417 509	279 941	58 380	32 545	46 643
Artvin	38 517	19 887	30	1 695	16 905
Aydın	427 843	163 108	3 874	17 548	243 313
Balıkesir	454 529	321 977	9 517	35 611	87 424
Bilecik	108 525	78 090	9 530	9 701	11 204
Bingöl	39 629	21 854	16 900	492	383
Bitlis	127 934	77 375	48 255	792	1 512
Bolu	230 487	139 054	23 135	3 360	64 938
Burdur	193 440	166 587	14 814	6 090	5 949
Bursa	374 302	224 835	25 513	56 451	67 503
Çanakkale	283 104	220 610	7 186	16 154	39 154
Çankırı	218 192	143 342	63 978	8 668	2 204
Çorum	619 096	481 910	116 660	7 488	13 038
Denizli	360 439	278 709	16 849	14 686	50 195
Diyarbakır	739 951	642 713	47 424	23 243	26 571
Edirne	364 540	353 810	100	7 720	2 904
Elazığ	158 252	92 047	43 435	4 106	18 604
Erzincan	174 805	116 848	49 853	3 740	4 364
Erzurum	290 852	219 910	68 021	1 847	1 074
Eskişehir	570 359	365 314	196 144	6 194	2 707
Gaziantep	357 941	207 175	5 550	5 362	139 854
Giresun	156 557	53 294	4 424	4 179	94 660
Gümüşhane	86 181	69 813	14 100	863	1 405
Hakkari	7 356	6 485	95	528	248
Hatay	273 611	185 770	2 900	38 463	46 478
Isparta	183 124	131 795	20 813	3 806	26 710
İçel	398 500	258 486	42 447	32 928	64 639
İstanbul	105 482	93 709	90	8 508	3 175
İzmir	359 935	184 558	737	40 036	134 604
Kars	220 301	219 446	-	188	667
Kastamonu	289 475	227 324	51 611	3 529	7 011
Kayseri	852 891	405 051	435 505	1 873	10 462
Kırklareli	257 223	252 600	-	3 566	1 057
Kırşehir	444 846	261 058	173 338	2 841	7 609
Kocaeli	143 431	115 554	11 170	3 602	13 105
Konya	2 588 670	1 536 370	975 340	14 663	62 297

EK - 2'NİN DEVAMI

Tarım alanları, 1997 (devam)
Agricultural land, 1997 (continued)
Hektar-Hectare

İller - Provinces	Toplam alan Total land	İşlenen tarla alanı Cultivated field area		Sebze bahçeleri kapladığı alan Vegetable gardens	Meyve, Zeytin ağaçlarının ve bağ alanı area of fruit trees, olive trees and vineyards
		Ekilen Area sown	Nadas Fallow land		
Kütahya	398 893	307 971	77 934	6 018	6 970
Malatya	401 653	182 267	150 934	3 404	65 048
Manisa	446 486	293 342	9 262	24 803	-119 079
Kahramanmaraş	446 623	353 034	45 357	7 143	41 089
Mardin	374 453	321 987	13 216	15 606	23 644
Muğla	251 947	127 851	2 188	23 439	98 469
Muş	268 413	213 115	53 230	1 831	237
Nevşehir	352 108	256 968	67 033	3 129	24 978
Niğde	276 427	150 336	97 265	3 594	25 232
Ordu	256 639	85 893	100	1 654	168 992
Rize	54 340	1 269	-	919	52 152
Sakarya	203 074	120 154	872	4 426	77 622
Samsun	405 612	287 846	18 474	37 653	61 639
Silirt	79 994	52 702	14 900	1 755	10 637
Sinop	117 322	80 110	31 684	4 126	1 402
Sivas	771 883	425 816	339 531	1 711	4 825
Tekirdağ	393 006	380 179	32	4 420	8 375
Tokat	323 149	273 236	22 582	16 869	10 462
Trabzon	109 280	42 220	-	1 794	65 266
Tunceli	80 284	42 953	33 459	1 654	2 218
Şanlıurfa	1 191 828	986 087	86 410	17 990	101 341
Uşak	226 748	196 801	16 365	6 525	7 057
Van	265 145	181 605	81 240	1 287	1 013
Yozgat	845 246	641 028	190 498	5 790	7 930
Zonguldak	100 906	81 669	520	4 028	14 689
Aksaray	415 677	273 860	128 607	3 232	9 978
Bayburt	58 792	38 297	19 616	824	55
Karaman	330 182	224 984	64 369	4 532	36 297
Kırıkkale	298 130	187 524	98 878	7 683	4 045
Batman	113 091	102 215	2 574	3 938	4 364
Şırnak	114 520	95 857	14 640	3 491	532
Bartın	58 796	46 979	7 875	1 233	2 709
Ardahan	85 500	75 870	8 983	61	586
Iğdır	76 232	51 350	20 571	2 250	2 061
Yalova	52 607	11 104	7 418	1 513	32 572
Karabük	76 186	44 249	29 236	1 778	923
Kilis	117 990	60 034	5 205	12 531	40 220
Osmaniye	132 447	118 919	-	8 811	4 717

EK - 3

ÜRÜN BAZINDA EKİLEN ALAN, ÜRETİM, VERİM

Yumru bitkiler; ekilen alan, üretim ve verim, 1979-1998

Tuber crops; area sown, production, and yield, 1979-1998

Yıl Year	Toplam Total	Kuru sarımsak Dry garlic	Kuru soğan Dry onions	Patates Potatoes	Hayvan pancarı Beets for fodder
Ekilen alan (Hektar) - Area sown (Hectare)					
1979	251 700	12 000	69 000	169 000	1 700
1980	267 700	13 000	70 000	183 000	1 700
1981	269 120	12 250	75 000	180 000	1 870
1982	266 035	13 335	71 000	180 000	1 700
1983	269 800	13 000	70 000	185 000	1 800
1984	278 900	12 300	75 000	190 000	1 600
1985	304 100	11 000	84 500	207 000	1 600
1986	280 400	10 200	73 000	196 000	1 200
1987	278 100	9 500	73 000	194 000	1 600
1988	282 300	9 600	75 000	196 000	1 700
1989	277 100	9 200	79 000	187 500	1 400
1990	286 050	9 500	83 000	192 000	1 550
1991	300 800	9 200	89 600	200 400	1 600
1992	297 300	9 200	91 350	195 000	1 750
1993	289 050	9 000	86 000	192 000	2 050
1994	293 300	9 200	92 000	190 000	2 100
1995	355 300	10 000	143 000	200 000	2 300
1996	321 400	11 000	98 000	210 000	2 400
1997	330 000	11 500	105 000	211 000	2 500
1998	321 600	11 000	105 000	203 000	2 600
Üretim (Ton) - Production (Tons)					
1979	4 008 500	75 000	1 000 000	2 870 000	63 500
1980	4 110 000	80 000	960 000	3 000 000	70 000
1981	4 242 500	75 000	1 090 000	3 000 000	77 500
1982	4 179 000	84 000	1 025 000	3 000 000	70 000
1983	4 205 000	81 000	1 000 000	3 050 000	74 000
1984	4 442 000	77 000	1 100 000	3 200 000	65 000
1985	5 510 000	75 000	1 270 000	4 100 000	65 000
1986	5 415 000	62 000	1 300 000	4 000 000	53 000
1987	5 732 000	67 000	1 300 000	4 300 000	65 000
1988	5 832 000	69 000	1 345 000	4 350 000	68 000
1989	5 543 000	64 000	1 360 000	4 060 000	59 000
1990	5 990 000	70 000	1 550 000	4 300 000	70 000
1991	6 348 000	70 000	1 600 000	4 600 000	78 000
1992	6 452 000	67 000	1 700 000	4 600 000	85 000
1993	6 465 000	65 000	1 650 000	4 650 000	100 000
1994	6 315 000	65 000	1 800 000	4 350 000	100 000
1995	7 785 000	75 000	2 850 000	4 750 000	110 000
1996	7 040 000	80 000	1 900 000	4 950 000	110 000
1997	7 400 000	85 000	2 190 000	5 100 000	115 000
1998	7 720 000	80 000	2 270 000	5 250 000	120 000
Verim (Kg./Hektar) - Yield (Kg./Hectare)					
1979	.	6 250	14 493	16 982	37 353
1980	.	6 154	13 714	16 393	41 176
1981	.	6 122	14 533	16 667	41 444
1982	.	6 299	14 437	16 667	41 176
1983	.	6 231	14 286	16 486	41 111
1984	.	6 260	14 667	16 842	40 625
1985	.	6 818	15 030	19 807	40 625
1986	.	6 078	17 808	20 408	44 167
1987	.	7 053	17 808	22 165	40 625
1988	.	7 188	17 933	22 194	40 000
1989	.	6 957	17 215	21 653	42 143
1990	.	7 368	18 675	22 396	45 161
1991	.	7 609	17 857	22 954	48 750
1992	.	7 283	18 610	23 590	48 571
1993	.	7 222	19 186	24 219	48 780
1994	.	7 065	19 565	22 895	47 619
1995	.	7 500	19 930	23 750	47 826
1996	.	7 273	19 388	23 571	45 833
1997	.	7 391	20 000	24 171	46 000
1998	.	7 273	21 619	25 862	46 154

EK - 3'ÜN DEVAMI

Yaprağı yenen sebzelerin üretimi, 1979-1998
Ton

Yıl Year	Toplam Total	Lahana (baş) Cabbages	Lahana (K.yaprak) Black cabbages	Enginar Artichokes	Kereviz Celery	Marul (kıvırcık) Leaf lettuce
1979	1 090 610	450 000	136 000	6 000	14 000	21 000
1980	1 094 250	430 000	138 000	7 000	17 000	20 000
1981	1 090 500	435 000	130 000	7 000	13 000	21 000
1982	1 135 385	470 000	140 000	7 500	14 000	20 000
1983	1 146 837	468 000	160 000	7 500	15 000	15 000
1984	1 208 950	500 000	160 000	7 500	16 000	20 000
1985	1 288 980	550 000	171 000	10 000	17 000	23 500
1986	1 259 750	550 000	160 000	12 000	15 000	20 000
1987	1 235 250	500 000	155 000	13 000	14 000	35 000
1988	1 279 000	510 000	145 000	11 000	15 000	45 000
1989	1 287 740	510 000	130 000	9 240	12 000	55 000
1990	1 419 700	575 000	124 000	10 000	12 000	60 000
1991	1 394 000	560 000	124 000	11 000	11 000	75 000
1992	1 419 638	585 000	117 000	10 000	9 000	85 000
1993	1 433 670	580 000	117 000	11 500	10 000	76 000
1994	1 451 350	595 000	104 000	11 600	11 000	65 000
1995	1 491 930	573 000	102 000	18 000	12 000	84 000
1996	1 506 080	575 000	103 000	20 000	18 000	85 000
1997	1 527 400	577 000	102 000	24 500	20 000	97 000
1998	1 598 750	612 000	100 000	26 500	16 000	105 000

Meyvesi yenen sebzelerin üretimi, 1979-1998
Ton

Yıl Year	Toplam Total	Kavun-Karpuz Melons-water melons	Balkabağı Pumpkins	Kabak (sakız) Squash	Hiyar Cucumbers
1979	10 765 000	5 220 000	50 000	300 000	500 000
1980	10 111 000	4 450 000	60 000	300 000	500 000
1981	10 292 000	4 500 000	60 000	300 000	510 000
1982	10 443 000	4 500 000	60 000	310 000	550 000
1983	10 628 500	4 610 000	70 000	320 000	600 000
1984	11 190 000	4 800 000	55 000	300 000	675 000
1985	12 989 000	5 500 000	70 000	310 000	780 000
1986	12 629 000	5 000 000	70 000	300 000	750 000
1987	13 013 000	5 350 000	80 000	300 000	800 000
1988	13 151 000	5 250 000	70 000	300 000	800 000
1989	12 986 000	4 500 000	57 000	285 000	800 000
1990	13 958 000	4 950 000	57 000	294 000	1 000 000
1991	14 931 000	5 700 000	60 000	270 000	1 010 000
1992	14 864 000	5 300 000	64 000	276 000	1 050 000
1993	14 160 000	4 900 000	68 000	255 000	1 050 000
1994	15 080 000	5 400 000	61 500	285 000	1 140 000
1995	16 101 000	5 400 000	58 000	290 000	1 250 000
1996	17 321 000	5 800 000	65 000	330 000	1 300 000
1997	15 933 000	5 550 000	64 000	317 000	1 400 000
1998	18 246 500	5 815 000	65 000	262 000	1 475 000

EK - 3'ÜN DEVAMI

Baklagil sebzelerin üretimi, 1979-1998
Leguminous vegetables production, 1979-1998
Ton - Tons

Yıl Year	Toplam Total	Fasulye Green beans	Bezelye Green peas	Bakla Green broad beans	Barbunya fasulye Calavence	Börülce Cow pea (1)
1979	418 000	284 000	33 000	45 000	58 000	-
1980	443 000	300 000	33 000	45 000	65 000	-
1981	449 000	300 000	32 000	47 000	70 000	-
1982	475 000	320 000	40 000	50 000	65 000	-
1983	503 000	350 000	41 000	47 000	65 000	-
1984	537 000	400 000	35 000	47 000	55 000	-
1985	542 000	400 000	36 000	56 000	50 000	-
1986	519 000	400 000	34 000	50 000	35 000	-
1987	535 000	400 000	40 000	60 000	35 000	-
1988	555 000	410 000	40 000	70 000	35 000	-
1989	510 000	383 000	30 000	67 000	30 000	-
1990	560 000	430 000	37 000	62 000	31 000	-
1991	566 000	436 000	38 000	59 000	33 000	-
1992	583 132	452 000	37 000	54 000	35 000	5 132
1993	573 330	440 000	44 000	51 000	33 000	5 330
1994	567 700	435 000	38 000	51 000	38 000	5 700
1995	601 900	460 000	49 000	50 000	36 000	6 900
1996	607 750	455 000	43 000	55 000	45 000	9 750
1997	595 500	450 000	50 000	47 000	38 500	10 000
1998	603 000	455 000	52 000	47 000	39 000	10 000

(1) Bilgiler 1992 yılından itibaren derlenmeye başlanmıştır.
(1) Data is compiling since 1992.

Soğans, yumru ve kök sebzelerin üretimi, 1979-1998
Root, bulb and tuberous vegetables production, 1979-1998
Ton - Tons

Yıl Year	Toplam Total	Sarmısak (taze) Green garlic	Soğan (taze) Green onions	Havuç Carrots	Turp (bayır) Horse radish	Turp (kırmızı) Red radish	Yerelması Jerusalem artichokes	Şalgam Turnip
1979	247 000	15 000	140 000	50 000	25 000	15 000	2 000	-
1980	277 000	17 500	140 000	80 000	20 000	18 000	1 500	-
1981	281 750	20 000	140 000	85 000	21 000	14 000	1 750	-
1982	297 500	22 000	140 000	90 000	18 500	25 000	2 000	-
1983	309 000	21 000	140 000	100 000	20 000	26 000	2 000	-
1984	364 600	21 000	150 000	140 000	25 000	26 000	2 600	-
1985	380 450	20 000	150 000	150 000	25 000	35 000	450	-
1986	370 300	18 000	142 000	160 000	25 000	25 000	300	-
1987	375 200	25 000	150 000	150 000	25 000	25 000	200	-
1988	394 230	25 000	165 000	157 000	22 000	25 000	230	-
1989	433 080	24 000	170 000	178 000	20 000	40 000	1 080	-
1990	451 000	25 000	186 000	168 000	21 000	50 000	1 000	-
1991	478 900	25 000	200 000	171 000	23 000	59 000	900	-
1992	531 630	27 000	212 000	190 000	24 000	77 000	900	730
1993	576 620	27 000	210 000	210 000	18 000	110 000	910	710
1994	602 400	27 500	215 000	225 000	19 000	115 000	150	750
1995	669 500	29 500	235 000	250 000	22 500	131 000	600	900
1996	696 450	25 000	230 000	270 000	20 000	150 000	700	750
1997	643 750	26 500	235 000	240 000	20 000	120 000	650	1 600
1998	620 830	26 000	210 000	232 000	21 000	130 000	630	1 200

EK - 3'ÜN DEVAMI

Leafy or edible stem vegetables production, 1979-1998
Tons

Marul (göbekli) Head lettuce	Ispanak Spinach	Pirasa Leek	Pazı Garden orache	Seml Zotu Purslane	Dereotu Dill (1)	Maydanoz Parsley (1)	Nane Mint (1)	Roka Rocket (1)	Tere Cress (1)	Yıl Year
41 000	130 000	290 000	2 000	610	-	-	-	-	-	1979
50 000	130 000	300 000	1 750	500	-	-	-	-	-	1980
52 000	130 000	300 000	2 000	500	-	-	-	-	-	1981
55 000	125 000	300 000	3 500	385	-	-	-	-	-	1982
57 000	120 000	300 000	4 000	337	-	-	-	-	-	1983
60 000	135 000	305 000	5 000	450	-	-	-	-	-	1984
66 000	136 000	310 000	4 800	680	-	-	-	-	-	1985
70 000	130 000	296 000	6 000	750	-	-	-	-	-	1986
77 000	130 000	300 000	7 500	3 750	-	-	-	-	-	1987
90 000	140 000	310 000	9 000	4 000	-	-	-	-	-	1988
110 000	140 000	310 000	7 500	4 000	-	-	-	-	-	1989
126 000	160 000	340 000	8 700	4 000	-	-	-	-	-	1990
120 000	160 000	320 000	8 000	5 000	-	-	-	-	-	1991
110 000	153 000	310 000	11 500	5 000	268	20 000	2 200	170	1 500	1992
130 000	157 000	315 000	9 000	4 000	180	20 000	2 500	190	1 300	1993
145 000	170 000	310 000	8 000	2 500	500	24 000	2 800	600	1 350	1994
165 000	180 000	315 000	8 500	1 400	430	27 000	3 000	1 100	1 500	1995
165 000	180 000	316 000	9 000	1 650	430	27 500	3 100	900	1 500	1996
165 000	181 000	312 000	8 500	1 750	550	32 000	3 000	1 100	2 000	1997
195 000	191 000	302 000	8 000	1 850	1 500	33 000	4 600	1 000	1 300	1998

(1) Bilgiler 1992 yılından itibaren derlenmeye başlanmıştır.
(1) Data are compiling since 1992.

Fruit bearing vegetables production, 1979-1998
Tons

Patlıcan Eggplants	Bamya Okra	Domates Tomatoes	Biber (dolmalık) Stuffing pepper	Biber (sivri) Green pepper	Yıl Year
630 000	20 000	3 500 000	315 000	230 000	1979
650 000	21 000	3 550 000	360 000	220 000	1980
700 000	22 000	3 600 000	375 000	225 000	1981
700 000	23 000	3 700 000	360 000	240 000	1982
665 000	23 500	3 700 000	400 000	240 000	1983
670 000	25 000	4 000 000	450 000	215 000	1984
680 000	24 000	4 900 000	490 000	235 000	1985
750 000	21 000	5 000 000	500 000	238 000	1986
710 000	23 000	5 000 000	500 000	250 000	1987
730 000	21 000	5 250 000	470 000	260 000	1988
720 000	21 000	5 750 000	525 000	328 000	1989
735 000	22 000	6 000 000	320 000	580 000	1990
750 000	21 000	6 200 000	350 000	570 000	1991
750 000	20 000	6 450 000	380 000	574 000	1992
750 000	22 000	6 150 000	385 000	580 000	1993
810 000	25 500	6 350 000	368 000	640 000	1994
750 000	23 000	7 250 000	330 000	750 000	1995
850 000	26 000	7 800 000	350 000	800 000	1996
847 000	25 000	6 600 000	330 000	800 000	1997
915 000	24 500	8 290 000	390 000	1 010 000	1998

EK - 3'ÜN DEVAMI

Diğer sebzelerin üretimi, 1979-1998
Other vegetables production, 1979-1998
Ton - Tons

Yıl Year	Toplam Total	Karnabahar Cauliflower	Kuşkonmaz Asparagus
1979	55 020	55 000	20
1980	64 520	64 500	20
1981	60 020	60 000	20
1982	60 023	60 000	23
1983	52 523	52 500	23
1984	60 025	60 000	25
1985	58 025	58 000	25
1986	60 025	60 000	25
1987	64 015	64 000	15
1988	67 015	67 000	15
1989	65 010	65 000	10
1990	68 020	68 000	20
1991	68 020	68 000	20
1992	69 520	69 500	20
1993	75 016	75 000	16
1994	77 515	77 500	15
1995	80 015	80 000	15
1996	85 015	85 000	15
1997	85 012	85 000	12
1998	82 512	82 500	12

EK - 3'ÜN DEVAMI

Taş çekirdekli meyveler; ağaç sayısı ve meyve üretimi, 1979-1998

Yıl Year	Erik - Plums (1)			Kayısı - Apricots		
	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)
	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	
1979	6 800	1 140	140 000	4 450	1 030	110 000
1980	6 575	1 170	156 500	4 500	1 260	100 000
1981	6 525	1 130	158 000	4 650	1 300	105 000
1982	6 435	1 190	168 000	4 750	1 400	140 000
1983	6 410	1 213	170 600	5 500	2 000	170 000
1984	6 460	1 264	165 000	6 000	2 300	200 000
1985	6 614	1 313	164 000	6 450	2 550	170 000
1986	6 484	1 297	172 000	6 400	2 600	300 000
1987	6 514	1 364	135 000	6 620	2 475	210 000
1988	6 935	1 456	175 000	6 860	2 415	284 000
1989	6 939	1 325	176 000	7 154	2 422	370 000
1990	7 032	1 290	188 000	7 343	2 435	240 000
1991	7 068	1 285	186 000	7 728	2 460	276 000
1992	7 140	1 300	190 000	7 940	2 480	320 000
1993	7 236	1 267	200 000	8 270	2 612	230 000
1994	7 267	1 212	204 000	8 680	2 590	400 000
1995	7 375	1 213	187 000	9 115	2 625	250 000
1996	7 320	1 217	195 000	9 350	2 528	206 000
1997	7 340	1 150	200 000	9 935	2 465	270 000
1998	7 350	1 115	200 000	10 070	2 640	490 000

(1) Tüm çeşitler dahildir.

Taş çekirdekli meyveler; ağaç sayısı ve meyve üretimi, 1979-1998 (devam)

Yıl	Kiraz - Cherries			Şeftali - Peaches		
	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)
	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	
1979	4 050	850	92 000	7 600	1 340	220 000
1980	4 123	900	96 000	7 850	1 430	240 000
1981	4 105	1 027	95 000	7 960	1 475	265 000
1982	4 125	1 035	105 000	8 035	1 500	265 000
1983	4 200	1 100	110 000	8 500	1 750	270 000
1984	4 300	1 150	105 000	8 600	1 800	235 000
1985	4 325	1 280	130 000	8 730	1 800	200 000
1986	4 450	1 290	140 000	8 750	2 000	275 000
1987	4 570	1 328	120 000	9 320	2 140	235 000
1988	4 693	1 305	135 000	10 308	1 880	328 000
1989	4 786	1 300	134 000	10 315	1 737	317 000
1990	4 924	1 370	143 000	10 524	1 535	350 000
1991	5 000	1 391	150 000	10 700	1 434	350 000
1992	5 160	1 550	155 000	10 350	1 530	370 000
1993	5 337	1 507	155 000	10 370	1 570	370 000
1994	5 545	1 735	160 000	10 435	1 653	375 000
1995	6 050	2 100	188 000	10 655	1 920	340 000
1996	6 230	2 090	200 000	10 748	1 928	380 000
1997	6 368	1 965	215 000	10 970	2 035	355 000
1998	6 850	2 460	195 000	11 930	1 990	410 000

EK - 3'ÜN DEVAMI

Sert kabuklu meyveler; ağaç sayısı ve meyve üretimi, 1979-1998

Yıl Year	Antep fıstığı - Pistachios			Badem - Almonds			Ceviz - Walnuts		
	Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000		
	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)
1979	15 108	11 600	20 000	3 850	900	26 500	3 300	800	150 000
1980	16 150	12 000	7 500	3 850	900	32 000	3 230	890	122 000
1981	17 400	11 500	25 000	3 825	850	32 000	3 180	870	122 000
1982	17 400	12 930	13 000	3 800	800	38 000	3 180	900	120 000
1983	17 400	12 830	25 000	3 900	810	41 000	3 200	900	125 000
1984	17 600	13 000	23 000	3 900	810	33 000	3 225	1 000	112 000
1985	18 100	13 395	35 000	3 950	800	38 000	3 275	1 000	110 000
1986	18 640	12 670	30 000	4 040	840	40 000	3 240	945	110 000
1987	18 977	13 715	30 000	4 054	761	33 000	3 255	956	110 000
1988	19 343	14 034	15 000	4 034	735	42 000	3 278	944	110 000
1989	20 067	16 940	40 000	4 040	752	46 000	3 275	965	113 000
1990	20 385	17 033	14 000	4 040	775	46 000	3 248	1 128	115 000
1991	21 080	15 793	64 000	4 019	755	46 000	3 338	1 134	122 000
1992	22 000	16 600	29 000	3 980	747	47 000	3 380	1 120	120 000
1993	22 948	17 883	50 000	3 965	730	48 000	3 419	1 103	115 000
1994	23 340	18 349	40 000	3 906	723	47 000	3 446	1 060	120 000
1995	23 850	18 910	36 000	3 865	700	37 000	3 453	1 067	110 000
1996	24 480	19 600	60 000	3 825	677	43 000	3 447	1 047	115 000
1997	25 340	19 200	70 000	3 775	640	33 000	3 445	1 050	115 000
1998	26 050	17 500	35 000	3 680	608	36 000	3 490	1 155	120 000

Not. Fındık için ocak sayısıdır.

Yumuşak çekirdekli meyveler; ağaç sayısı ve meyve üretimi, 1979-1998

Yıl Year	Armut - Pears			Ayva - Quinces			Elma - Apples		
	Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000		
	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)
1979	10 800	3 000	280 000	2 530	445	45 000	26 000	9 000	1 350 000
1980	11 200	3 630	330 000	2 750	460	50 000	27 850	9 200	1 430 000
1981	11 300	3 650	320 000	2 750	480	56 000	28 000	9 500	1 450 000
1982	11 600	3 500	330 000	2 650	480	62 000	28 500	9 700	1 600 000
1983	11 600	3 600	384 000	2 650	475	63 000	29 000	9 700	1 750 000
1984	11 400	3 600	360 000	2 700	470	59 000	29 650	9 880	1 900 000
1985	11 545	3 460	370 000	2 720	479	68 000	30 175	9 450	1 900 000
1986	11 530	3 550	380 000	2 700	500	75 000	30 200	9 230	1 865 000
1987	11 597	3 468	370 000	2 680	500	71 000	30 852	9 083	1 680 000
1988	11 654	3 368	410 000	2 689	510	78 000	31 200	8 580	1 950 000
1989	11 797	2 884	430 000	2 680	500	75 000	31 200	8 800	1 850 000
1990	11 900	2 850	413 000	2 700	515	79 000	31 500	8 150	1 900 000
1991	11 894	2 830	403 000	2 720	516	78 000	31 840	7 611	1 900 000
1992	11 870	2 730	420 000	2 710	530	80 000	31 470	7 115	2 100 000
1993	11 798	2 696	420 000	2 860	515	78 000	31 700	6 605	2 080 000
1994	11 656	2 534	410 000	2 840	547	82 000	31 587	6 471	2 095 000
1995	11 720	2 760	410 000	2 880	630	71 000	32 530	6 080	2 100 000
1996	11 585	2 320	415 000	2 940	616	85 000	32 135	6 085	2 200 000
1997	11 280	2 145	400 000	3 000	600	95 000	32 125	5 900	2 550 000
1998	11 000	2 072	360 000	3 328	500	95 000	31 970	6 030	2 450 000

EK - 3'ÜN DEVAMI

Stone fruits; number of trees and fruit production, 1979-1998

Kızılcık - Cornel			İçde - Jujube			Yıl Year
Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		
1 450	260	15 000	700	220	10 000	1979
1 480	330	15 300	710	225	10 000	1980
1 460	340	15 500	686	214	10 000	1981
1 400	350	15 500	670	180	10 500	1982
1 370	400	15 000	670	180	10 500	1983
1 375	400	15 000	650	175	10 000	1984
1 380	376	16 000	650	150	8 500	1985
1 360	375	16 000	655	130	8 500	1986
1 340	342	16 000	600	125	8 000	1987
1 297	337	18 000	596	124	8 000	1988
1 243	312	17 000	579	113	7 000	1989
1 223	309	17 000	547	118	5 500	1990
1 363	405	17 000	503	107	6 000	1991
1 230	373	14 000	490	95	5 700	1992
1 218	367	14 000	480	93	5 500	1993
1 213	363	14 000	474	93	5 700	1994
1 218	283	13 500	474	90	5 900	1995
1 171	344	13 500	472	87	5 900	1996
1 135	335	12 900	430	75	5 500	1997
1 092	330	14 000	415	71	5 600	1998

(1) All varieties are included.

Stone fruits; number of trees and fruit production, 1979-1998 (continued)

Vişne - Sour cherries			Zerdall - Wild apricots			Year
Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		
2 500	950	50 000	4 265	900	55 000	1979
2 815	1 100	60 000	4 315	879	60 000	1980
3 000	1 100	60 000	4 150	876	47 000	1981
3 000	1 200	62 000	4 000	850	65 000	1982
3 065	1 225	66 000	4 400	650	75 000	1983
3 200	1 200	65 000	4 000	650	50 000	1984
3 385	1 172	85 000	3 000	420	32 000	1985
3 350	1 100	80 000	2 820	383	50 000	1986
3 344	1 072	75 000	2 727	385	40 000	1987
3 386	994	80 000	2 613	416	79 000	1988
3 378	956	80 000	2 580	369	79 000	1989
3 371	943	90 000	2 576	455	60 000	1990
3 380	983	96 000	2 511	456	67 000	1991
3 447	1 030	96 000	2 445	455	65 000	1992
3 487	1 038	90 000	2 403	460	50 000	1993
3 540	1 000	90 000	2 395	450	59 000	1994
3 610	1 115	92 000	2 356	426	31 000	1995
3 700	1 240	110 000	2 322	411	35 000	1996
3 690	1 210	120 000	2 300	385	36 000	1997
3 785	1 500	95 000	2 130	407	50 000	1998

EK - 3'ÜN DEVAMI

Nuts; number of trees and fruit production, 1979-1998

Fındık - Hazelnuts			Kestane - Chestnuts			Yıl Year
Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		
245 000	23 000	300 000	2 160	410	46 000	1979
247 000	23 000	250 000	1 620	403	58 500	1980
245 300	23 200	350 000	1 600	400	59 000	1981
246 000	22 350	220 000	1 475	520	55 000	1982
248 000	23 000	395 000	1 500	540	55 000	1983
248 000	23 500	300 000	1 650	545	57 000	1984
250 000	27 000	180 000	1 405	548	59 000	1985
251 000	23 500	300 000	1 830	600	70 000	1986
256 690	19 420	280 000	1 836	618	90 000	1987
260 840	16 586	402 500	1 845	628	90 000	1988
257 400	17 250	550 000	1 867	583	73 000	1989
264 650	17 840	375 000	1 907	590	80 000	1990
245 574	20 389	315 000	1 958	558	81 000	1991
240 000	21 000	520 000	1 954	574	85 000	1992
255 271	25 046	305 000	1 960	569	80 000	1993
259 200	20 200	490 000	1 969	580	76 000	1994
271 150	21 500	455 000	1 987	562	77 000	1995
270 295	20 390	446 000	1 962	492	65 000	1996
271 730	23 200	410 000	2 015	455	61 000	1997
273 980	17 450	580 000	1 900	553	55 000	1998

Note. Number of ocak including more than one hazel.

Pome fruits; number of trees and fruit production, 1979-1998

Muşmula - Medlar			Yenidünya - Loquats			Yıl Year
Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		
400	49	7 000	175	24	3 000	1979
370	49	6 400	136	23	3 000	1980
400	50	8 500	160	20	4 000	1981
400	60	7 500	195	23	4 500	1982
400	63	7 500	185	30	4 500	1983
432	67	7 500	187	34	6 500	1984
410	64	7 500	165	30	6 500	1985
395	55	7 000	140	30	5 300	1986
390	54	6 200	150	50	6 500	1987
394	50	6 000	188	51	8 000	1988
388	55	6 000	194	48	8 000	1989
390	58	6 300	220	41	9 000	1990
388	49	6 400	238	78	9 800	1991
391	54	6 000	231	80	10 000	1992
360	46	5 400	242	57	11 000	1993
345	44	5 400	257	66	12 000	1994
347	49	5 000	263	63	12 500	1995
340	50	5 300	260	61	12 600	1996
327	54	5 100	260	61	10 000	1997
308	51	5 000	250	40	11 500	1998

EK - 3'ÜN DEVAMI

. Üzüm ve üzüksü meyveler; ağaç sayısı ve meyve üretimi, 1979-1998

Yıl Year	Üzüm - Grapes		Çilek - Strawberries		Muz - Bananas	
	Alan (Hektar) Area (Hectare)	Üretim (Ton) Production (Tons)	Alan (Hektar) Area (Hectare)	Üretim (Ton) Production (Tons)	Alan (Hektar) Area (Hectare)	Üretim (Ton) Production (Tons)
1979	850 000	3 500 000	5 000	22 000	1 500	23 300
1980	820 000	3 600 000	5 000	23 000	1 600	30 000
1981	800 000	3 700 000	5 000	23 000	1 600	30 000
1982	655 000	3 650 000	4 000	22 000	1 600	30 000
1983	655 000	3 400 000	4 500	22 000	1 500	24 000
1984	625 000	3 300 000	5 300	25 000	1 400	35 000
1985	625 000	3 300 000	5 000	33 500	1 456	36 000
1986	600 000	3 000 000	5 000	35 000	1 450	35 000
1987	590 000	3 300 000	4 620	40 000	1 272	35 000
1988	590 000	3 350 000	4 660	42 000	1 338	35 000
1989	597 000	3 430 000	5 200	50 000	1 344	28 000
1990	580 000	3 500 000	5 380	51 000	1 372	36 000
1991	586 000	3 600 000	5 566	51 000	1 309	35 000
1992	576 000	3 450 000	5 935	50 000	1 132	20 000
1993	567 000	3 700 000	6 270	60 000	1 080	18 000
1994	567 000	3 450 000	6 990	65 000	1 200	30 000
1995	565 000	3 550 000	7 150	76 000	1 150	31 000
1996	560 000	3 700 000	8 570	107 000	1 165	32 600
1997	545 000	3 700 000	9 050	110 000	1 190	28 000
1998	541 000	3 600 000	9 200	120 000	1 193	32 000

. Üzüm ve üzüksü meyveler; ağaç sayısı ve meyve üretimi, 1979-1998 (devam)

Yıl Year	Dut - Mulberry			İncir- Figs		
	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Meyve veren Fruit bearing		Meyve vermeyen Non-fruit bearing		
1979	3 770	775	93 000	5 700	432	200 000
1980	3 350	800	95 000	5 900	500	205 000
1981	3 385	750	90 000	5 600	480	250 000
1982	3 500	1 000	90 000	6 400	500	280 000
1983	3 500	900	97 000	7 110	1 100	330 000
1984	3 400	850	85 000	7 500	1 175	330 000
1985	3 300	840	90 000	8 120	1 260	340 000
1986	3 150	790	85 000	8 680	1 340	370 000
1987	3 130	773	85 000	8 990	1 485	355 000
1988	3 052	751	90 000	9 150	1 276	350 000
1989	2 960	704	85 000	9 236	1 270	279 000
1990	2 870	684	80 000	9 654	1 189	300 000
1991	2 845	656	82 000	9 665	1 235	314 000
1992	2 780	630	80 000	9 580	1 124	250 000
1993	2 770	610	76 000	9 530	1 072	270 000
1994	2 740	620	78 000	9 525	1 112	279 000
1995	2 713	564	75 000	9 690	1 018	300 000
1996	2 650	553	74 000	9 700	1 078	290 000
1997	2 590	525	73 000	9 135	1 085	243 000
1998	2 475	510	65 000	8 970	870	255 000

EK - 3'ÜN DEVAMI

Grape and grape - like fruits; number of trees and fruit production, 1979-1998

Trabzon hurması - Persimmons			Nar - Pomegranates			Yıl Year
Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000			
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	
92	16	3 500	1 350	340	32 000	1979
93	18	3 800	1 375	320	36 000	1980
90	18	3 500	1 400	340	35 000	1981
95	15	3 500	1 440	350	33 500	1982
105	22	3 500	1 500	360	34 000	1983
110	25	4 000	1 500	380	36 000	1984
120	32	4 700	1 550	365	33 000	1985
152	38	5 000	1 705	540	35 000	1986
160	60	5 000	1 790	528	44 000	1987
260	81	8 000	1 989	509	45 000	1988
271	87	8 000	2 028	500	48 000	1989
284	86	10 000	2 110	456	50 000	1990
294	91	10 000	2 194	504	53 000	1991
305	95	10 000	2 200	485	50 000	1992
307	104	10 000	2 245	484	55 000	1993
333	102	9 300	2 258	476	58 000	1994
344	114	9 200	2 304	495	53 000	1995
357	129	9 400	2 350	520	56 000	1996
375	120	10 000	2 420	570	56 000	1997
400	116	10 500	2 320	500	55 000	1998

Grape and grape-like fruits; number of trees and fruit production, 1979-1998 (continued)

Keçiboynuzu - Carobs			Kivi - Kiwi			Yıl Year
Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000			
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	
428	39	15 000	-	-	-	1979
412	50	17 000	-	-	-	1980
395	37	12 500	-	-	-	1981
400	35	14 000	-	-	-	1982
417	33	14 000	-	-	-	1983
416	31	13 000	-	-	-	1984
412	31	12 725	-	-	-	1985
380	33	15 000	-	-	-	1986
304	45	13 000	-	-	-	1987
302	61	13 500	-	-	-	1988
301	51	12 000	-	-	-	1989
316	48	15 000	-	-	-	1990
311	46	15 000	-	-	-	1991
316	47	15 000	-	-	-	1992
317	45	15 000	-	-	-	1993
319	47	15 000	1	4	7	1994
314	46	13 000	4	7	72	1995
312	43	14 400	6	14	85	1996
314	42	14 400	12	32	190	1997
310	42	13 700	26	54	700	1998

EK - 3'ÜN DEVAMI

Citrus fruit; number of trees and fruit production, 1979-1998

Portakal - Oranges			Turunç - Sour oranges			Yıl Year
Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	Ağaç sayısı Number of trees '000		Üretim (Ton) Production (Tons)	
Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		
8 500	500	680 000	400	200	12 000	1979
8 654	774	679 000	305	210	12 000	1980
9 000	765	675 000	305	199	12 000	1981
8 500	1 420	656 000	272	200	12 000	1982
9 100	1 200	730 000	275	41	14 000	1983
9 200	1 250	761 000	275	35	15 400	1984
9 240	1 210	505 000	192	30	8 500	1985
9 050	1 500	750 000	132	30	6 000	1986
9 270	1 640	700 000	136	27	6 000	1987
9 563	1 567	740 000	127	30	5 000	1988
9 654	1 416	740 000	95	14	4 000	1989
9 816	1 395	735 000	110	11	4 000	1990
9 999	1 901	830 000	108	17	4 500	1991
10 350	1 740	820 000	105	15	4 000	1992
10 532	1 319	840 000	102	12	4 100	1993
10 910	1 123	920 000	90	325	3 900	1994
11 065	1 220	842 000	89	326	3 650	1995
11 260	940	890 000	92	323	3 790	1996
11 235	960	740 000	37	15	3 000	1997
11 300	920	970 000	88	13	3 475	1998

EK - 3'ÜN DEVAMI

Turunçgil meyveler; ağaç sayısı ve meyve üretimi, 1979-1998

Yıl Year	Altıntop - Grapefruit			Limon - Lemons			Mandalina - Mandarins		
	Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000			Ağaç sayısı Number of trees '000		
	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing	Üretim (Ton) Production (Tons)
1979	240	30	20 000	3 185	400	280 000	4 050	650	155 000
1980	170	18	17 000	3 230	300	283 000	3 720	825	167 000
1981	175	15	18 000	3 360	320	290 000	4 300	870	175 000
1982	250	10	26 000	3 430	400	311 000	4 800	1 000	198 000
1983	260	9	25 000	3 525	430	300 000	5 100	960	230 000
1984	260	8	21 000	3 555	425	317 500	5 115	890	219 400
1985	250	7	24 000	3 298	562	188 000	5 337	890	257 000
1986	256	5	30 000	3 500	700	310 000	5 700	1 100	300 000
1987	235	20	27 000	3 840	777	340 000	6 125	1 130	270 000
1988	246	14	30 000	4 182	674	360 000	6 478	972	310 000
1989	242	64	28 000	4 240	664	335 000	6 616	984	336 000
1990	278	80	33 000	4 490	490	357 000	6 858	986	345 000
1991	304	103	42 000	4 596	513	429 000	7 021	849	390 000
1992	340	119	40 000	4 650	485	420 000	7 150	800	390 000
1993	386	152	48 000	4 713	493	440 000	7 200	888	405 000
1994	419	180	54 000	4 823	508	470 000	7 540	874	430 000
1995	510	228	65 000	4 926	455	418 000	7 825	793	453 000
1996	580	262	75 000	5 000	440	401 000	7 605	810	450 000
1997	670	280	55 000	5 060	535	270 000	7 620	895	365 000
1998	780	215	100 000	5 070	465	390 000	7 940	910	480 000

: Zeytin ağaç sayısı ve zeytin üretimi, 1979-1998

Number of olive trees, and olive production, 1979-1998

Yıl Year	Ağaç sayısı Number of trees '000		Toplam Total	Zeytin üretimi (Ton) Olive production (Tons)	
	Meyve veren Fruit bearing	Meyve vermeyen Non-fruit bearing		Yemeklik Olives for table use	Yağlık Olives for pressing
1979	73 500	7 650	430 000	80 000	350 000
1980	73 750	7 500	1 350 000	290 000	1 060 000
1981	76 000	7 300	400 000	115 000	285 000
1982	74 600	6 500	1 320 000	305 000	1 015 000
1983	74 985	6 400	400 000	126 000	274 000
1984	75 000	6 600	800 000	245 000	555 000
1985	75 850	6 210	600 000	150 000	450 000
1986	77 000	6 500	1 010 000	202 000	808 000
1987	79 000	6 585	600 000	173 080	426 920
1988	79 319	6 327	1 100 000	218 000	882 000
1989	79 460	6 250	500 000	162 000	338 000
1990	80 600	5 960	1 100 000	337 000	763 000
1991	81 520	6 185	640 000	181 000	459 000
1992	81 260	5 828	750 000	231 000	519 000
1993	81 703	5 460	550 000	200 000	350 000
1994	82 192	5 955	1 400 000	350 000	1 050 000
1995	81 437	6 144	515 000	206 000	309 000
1996	83 200	6 540	1 800 000	435 000	1 365 000
1997	85 700	10 000	520 000	200 000	320 000
1998	85 850	7 600	1 650 000	430 000	1 220 000

1998 YILI İTİBARIYLA TÜRKİYE'DE BULUNAN TOPTANCI HALLER

Sıra No	Beldiyeye Adı	Telefon-Faks	Dükkan Sayısı	Komisyoner Sayısı	Üretici Sayısı	Bilgi Sayısı	Soğuk Mevs Deposu	Fiyat Parası
1	Adana Büyükşehir Bel.	428 44 44	271	271	1	1	Yok	Yok
2	Adıyaman Bel.	218 30 00	41	41	1	1	Yok	Yok
3	Kahire Bel.	7265 100-7151828	12	12	1	1	Yok	DİĞER
4	Bartın Bel.	3182282-3181211	21	21	1	1	Yok	Yok
5	Gölcük Bel.	7818100-7816083	16	8	1	1	Yok	Yok
6	Afyon Bel.	212 08 70	35	28	1	1	Yok	Yok
7	Manisa Büyükşehir Bel.	218 80 22	53	53	1	1	Yok	Yok
8	Ankara Büyükşehir Bel.	341 11 89-34115381	184	184	1	1	Yok	Yok
9	Sakarya Bel.	3380101-3380102	681	144	1	1	Yok	Yok
10	Antalya Büyükşehir Bel.	3721 01 8	31	31	1	1	Yok	Yok
11	Gaziantep Bel.	843 683	30	30	1	1	Yok	Yok
12	Sivas Büyükşehir Bel.	8837 800-8837488	30	30	1	1	Yok	Yok
13	Yozgat Büyükşehir Bel.	822883-8228851	30	30	1	1	Yok	Yok
14	Burdur Büyükşehir Bel.	3101942-3101181	20	20	1	1	Yok	Yok
15	Denizli Büyükşehir Bel.	8844 114-8844683	48	48	1	1	Yok	Yok
16	Samsun Büyükşehir Bel.	722 1870	59	59	1	1	Yok	Yok
17	Sarıyer Bel.	7022702	22	22	1	1	Yok	Yok
18	Trabzon Büyükşehir Bel.	4054113	44	44	1	1	Yok	Yok
19	Manisa Büyükşehir Bel.	5827548-5827565	22	22	1	1	Yok	Yok
20	Adıyaman Bel.	3131244-3128228	62	62	1	1	Yok	Yok
21	Yozgat Bel.	852 28 23	21	21	1	1	Yok	Yok
22	Fıncık-Ünvanlı Kar. Bel.	8433240-8433243	7	7	1	1	Yok	Yok
23	Konya Bel.						Yok	Yok
24	Arıcık Bel.	2125855	26	18	1	1	Yok	Yok
25	Aydın Bel.	313 04 8	30	20	1	1	Yok	Yok
26	Niğde Bel.	5182311	14	14	1	1	Yok	Yok
27	Sokak Bel.	8147157	4	4	1	1	Yok	Yok
28	Karabük Bel.	3513802	8	8	1	1	Yok	Yok
29	Erzurum Bel.	8837081	17	16	1	1	Yok	Yok
30	Sarıyer Bel.	3565285	10	7	1	1	Yok	Yok
31	İstanbul Bel.	2513102	15	10	1	1	Yok	Yok
32	Alpa Bel.	2412721-2412721	80	77	1	1	Yok	Yok
33	Bandırma Bel.	7142910	15	15	1	1	Yok	Yok
34	Edremit Bel.	3741945	18	18	1	1	Yok	Yok
35	Burhanlı Bel.	422 1824	11	11	1	1	Yok	Yok
36	Bilecik Bel.	3653428-3653007	8	8	1	1	Yok	Yok
37	İzmit Bel.	2131215	11	11	1	1	Yok	Yok
38	Bigadiç Bel.	2265814-2265812	28	12	1	1	Yok	Yok
39	Tekirman Bel.	2124788	28	19	1	1	Yok	Yok
40	Bolu Bel.	5142683	20	10	1	1	Yok	Yok
41	Özsu Bel.						Yok	Yok
42	Burur Bel.	2718578-2534551	60	60	1	1	Yok	Yok
43	Bursa Büyükşehir Bel.	7571805-7571808	71	50	1	1	Yok	Yok
44	İzmit Bel.	7152395-7151481	32	15	1	1	Yok	Yok
45	İnegöl Bel.	2123781	21	15	1	1	Yok	Yok
46	Bozüyük Bel.						Yok	Yok
47	Çankaya Bel.						Yok	Yok
48	Çorum Bel.	2138445	19	18	1	1	Yok	Yok
49	Denizli Bel.	2410423-2410827	39	39	1	1	Yok	Yok
50	Diyarbakır Büyükşehir Bel.	2213061	52	67	1	1	Yok	Yok
51	Sivas Bel.						Yok	Yok
52	Sivas Bel.						Yok	Yok
53	Ergani Bel.	6115895	20	11	1	1	Yok	Yok
54	Cemlik Bel.						Yok	Yok
55	Edirne Bel.						Yok	Yok
56	İstanbul Bel.						Yok	Yok
57	İstanbul Bel.						Yok	Yok
58	İstanbul Bel.	2122784	81	81	1	1	Yok	Yok
59	İstanbul Bel.	6512884	5	2	1	1	Yok	Yok
60	İstanbul Bel.	7112442-7113154	4	4	1	1	Yok	Yok
61	Karabük Bel.	6113418-6113414	10	3	1	1	Yok	Yok
62	İstanbul Büyükşehir Bel.	3353356	59	59	1	1	Yok	Yok
63	Erzurum Bel.	2142069	51	51	1	1	Yok	Yok
64	Üzümlü Bel.	4112003-4112003	5	5	1	1	Yok	Yok
65	Erzurum Büyükşehir Bel.	218 1878	86	84	1	1	Yok	Yok
66	G. Anapla Büyükşehir Bel.	2380085-2380085	128	128	1	1	Yok	Yok
67	Niğde Bel.	5173800-5172138	48	48	1	1	Yok	Yok
68	Giresun Bel.						Yok	Yok
69	Gölmarmarke Bel.						Yok	Yok
70	Hakkari Bel.						Yok	Yok
71	Artvin Bel.	2148789	80	80	1	1	Yok	Yok
72	İstanbul Bel.	6141875	84	88	1	1	Yok	Yok
73	Kırşehir Bel.	3441889	38	28	1	1	Yok	Yok
74	Kırşehir Bel.	4131840-4134342	28	28	1	1	Yok	Yok
75	İstanbul Bel.	2181824	18	15	1	1	Yok	Yok
76	İstanbul Bel.	2341152-2343817	414	408	1	1	Yok	Yok
77	İstanbul Bel.	6181780	82	82	1	1	Yok	Yok
78	İstanbul Bel.	7141334	48	19	1	1	Yok	Yok
79	İstanbul Bel.	8413125	9	4	1	1	Yok	Yok
80	İstanbul Bel.	8141252	57	40	1	1	Yok	Yok
81	İstanbul Bel.	8822004	6	5	1	1	Yok	Yok
82	İstanbul Bel.	6741845	150	150	1	1	Yok	Yok
83	İstanbul Bel.	3587887	100	95	1	1	Yok	Yok
84	İstanbul Bel.	7120723-7124155	34	34	1	1	Yok	Yok
85	İstanbul Büyükşehir Bel.	3618821	183	109	1	1	Yok	Yok
86	İstanbul Büyükşehir Bel.	4430001	114	112	1	1	Yok	Yok
87	İstanbul Büyükşehir Bel.	5123323	13	10	1	1	Yok	Yok
88	Sakarya Bel.	8818884	13	4	1	1	Yok	Yok
89	Osmaniye Bel.	5451414	37	37	1	1	Yok	Yok
90	Manisa Bel.	8321685-8320008	4	3	1	1	Yok	Yok
91	Manisa Bel.						Yok	Yok
92	Karabük Bel.	2004388-2404388	118	117	1	1	Yok	Yok
93	Kayseri Büyükşehir Bel.						Yok	Yok
94	Kocaeli Büyükşehir Bel.	3350878	56	56	1	1	Yok	Yok
95	Gaziantep Bel.	6417605	28	28	1	1	Yok	Yok
96	Konya Büyükşehir Bel.	2154848	71	71	1	1	Yok	Yok
97	Erzincan Bel.	2131518	46	46	1	1	Yok	Yok
98	Karabük Bel.	3577831	44	41	1	1	Yok	Yok
99	Karabük Bel.						Yok	Yok
100	Kütahya Bel.	2111053	28	28	1	1	Yok	Yok
101	Malatya Bel.	3230022	50	61	1	1	Yok	Yok
102	Malatya Bel.	2114560	28	25	1	1	Yok	Yok
103	Samsun Bel.	7141718-7143322	43	41	1	1	Yok	Yok
104	Aksaray Bel.	4120778	14	1	1	1	Yok	Yok
105	Tunceli Bel.	3133144-3131073	14	1	1	1	Yok	Yok
106	Samsun Bel.	6192418	8	8	1	1	Yok	Yok
107	Kırşehir Bel.	2148775	88	132	1	1	Yok	Yok
108	Manisa Bel.	2123316	67	31	1	1	Yok	Yok
109	Manisa Bel.	3127078-3127084	87	23	1	1	Yok	Yok
110	Manisa Bel.	2141878	9	6	1	1	Yok	Yok
111	Manisa Bel.	6149009-6146792	48	51	1	1	Yok	Yok
112	Karagözü Karababa Bel.	6484182	80	80	1	1	Yok	Yok
113	Malatya Bel.	5121025	5	5	1	1	Yok	Yok
114	Ordu Bel.	2822738	34	31	1	1	Yok	Yok
115	Ordu Bel.		130	12	1	1	Yok	Yok
116	Niğde Bel.	3233562	32	6	1	1	Yok	Yok
117	Ordu Bel.	2250135-2250115	12	12	1	1	Yok	Yok
118	Ordu Bel.						Yok	Yok
119	Sakarya Bel.	2751862-2751862	60	60	1	1	Yok	Yok
120	Samsun Büyükşehir Bel.	2182069	50	50	1	1	Yok	Yok
121	Karabük Bel.	8341981	42	42	1	1	Yok	Yok
122	Çayırbaşı Bel.	5434300	48	39	1	1	Yok	Yok

EK - 4'ÜN DEVAMI

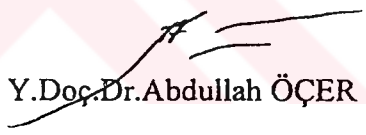
13	Sinop Bel.	2261711-2211042	63	53	Yok	Yok	Yok	Diger
14	Sivas Bel.							
14	Tekirdağ Bel.							
125	Tokat Bel.	2143928	80	51	Yok	Yok	Yok	Diger
126	Niğazi Bel.	6271056	20	18	Yok	Yok	Mevcut	Diger
127	Pazar Bel.	2612015-2612023	10	13	Yok	Yok	Yok	Yok
128	Ufuközü Karabük Bel.	2669249	35	20	Yok	Yok	Yok	Yok
129	Turhal Bel.	2751031	18	13	Yok	Yok	Yok	Yok
130	Erzincan Bel.	7151055	13	13	Yok	Yok	Yok	Diger
131	Zile Bel.	3175084	20	20	Yok	Yok	Yok	Yok
132	Trebisyon Bel.	2233077	69	68	Yok	Yok	Yok	Diger
133	Tunceli Bel.		15	1	Yok	Yok	Yok	Yok
134	S. Urfa Bel.	3132868	190	190	Yok	Yok	Yok	Yok
135	Birecik Bel.	6522775-6521392	43	43	Yok	Yok	Yok	Diger
136	Samsat Bel.	6112776	31	20	Yok	Yok	Yok	Diger
137	Urmanköy Bel.	6115541	30	18	Yok	Yok	Yok	Diger
138	Harput Bel.	6412097	40	40	Yok	Yok	Mevcut	Diger
139	Ceylanpinar Bel.	4714368	24	12	Yok	Yok	Yok	Yok
140	Siverek Bel.	5522831-5521027	31	20	Yok	Yok	Yok	Diger
141	Diyar Bel.	2121982	15	11	Yok	Yok	Yok	Yok
142	Yozgat Bel.							
143	Zonguldak Bel.	2513726	12	0	Yok	Yok	Yok	Diger
144	Köle Ereğli Bel.	3122472-3123049	16	4	Yok	Yok	Yok	Yok
145	Aksaray Bel.	2136085	19	19	Yok	Yok	Yok	Yok
146	Büyükdüz Bel.		24	18	Yok	Yok	Yok	Yok
147	Karaman Bel.							
148	Kırıkkale Bel.	2242492-2242492	42	17	Yok	Yok	Yok	Diger
149	Brman Bel.	2136743	65	65	Yok	Yok	Mevcut	Yok
150	Adana Bel.							
151	Adana Bel.	2113052	14	6	Yok	Yok	Yok	Yok
152	Yalova Bel.	6138774	35	24	Yok	Yok	Yok	Yok
153	Karabük Bel.	4128993-4128435	34	34	Yok	Mevcut	Yok	Diger
154	Kilis Bel.	6131261	30	30	Yok	Yok	Yok	Diger
155	Osmaniye Bel.	6142540	69	65	Yok	Yok	Mevcut	Diger

NOT : 17 İl Merkezinde Toplamı Hal Bulunmaktadır.

ANKET FORMU

Sayın Cevaplayıcı

1. Doğu Karadeniz bölgesinde (DKB) Trabzonda yaş sebze ve meyve ticareti ile toptancı hallerinin işleyişine yönelik olarak hazırlanan bu anket 49 sorudan oluşmaktadır.
2. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümü, Pazarlama dalında, yaş sebze-meyve ticareti ve toptancı hallerine yönelik olarak yapılan çalışmada kullanılmak üzere hazırlanan bu anket sorularına vereceğiniz cevaplar ile yapacağınız katkı, çalışmaya sağlıklı bir yapı kazandıracaktır.
3. Ankete katılım sayısında ne kadar artış sağlanırsa, çalışmanın o derecede verimli olacağı açık olduğundan dolayı, katılımınız için sözlere teşekkür ederiz.
4. ÖNELİ NOT: Bu çalışmada verdiğiniz tüm bilgilerden ve elde edilen tüm veri bulgularından yalnızca bilimsel amaçla yararlanılacak ve amacı dışında, yasal hiçbir hususta değerlendirilmeye alınmayacaktır.

Y.Doç.Dr. Abdullah ÖÇER

EK - 5'İN DEVAMI

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE (DKB) TRABZON DA YAŞ SEBZE VE MEYVE
TİCARETİNİN DÜZENLENMESİ:

1- Anket Uygulanan Firmalara Ait Genel Bilgiler

- Firmanın adı, hukuki şekli , adresi
- Firmanın kuruluş tarihi
- Firmada çalışan personel sayısı
- Firmanın mağaza genişliği (m2)

2- KAPASİTE ile ilgili Bilgiler

1 - Haldeki komisyoncu sayısı pazarda ihtiyaç duyulan gerekli miktarda ürünü sunmada ;
- Yeterlidir () - Fazladır () - Noksandır ()

2 - Haldeki komisyoncu sayısının potansiyeli fiyatları ne yönde etkiler;

- Ucuzlatır () - Pahalılaştırır ()

3 - Haldeki yaklaşma, yükleme, boşaltma peronları ihtiyacı karşılamada;

- Yeterlidir () - Yetersizdir ()

4 - Halde yükleme ve boşaltma işlemlerinde kullanılan teknik donanım;

- Mevcuttur () - Yoktur ()

5 - Yaş meyve ve sebzeleri muhafaza ettiğiniz depolarınız;

- Mevcuttur () - Yoktur ()

6 - Eğer depolarınız mevcut ise;

- Mağaza içindedir () - Üretim bölgesinde ()

- Satış bölgesinde () - Mağaza dışında ()

7 - Eğer depolarınız mevcut değilse ücret karşılığında yararlanabileceğiniz depolar

ilinizde;

- Mevcuttur () - Yoktur ()

8 - Ürünleri muhafazada yararlandığınız depolar;

- Soğutma sistemli () - Doğal ()

9 - Depoladığınız yaş meyve ve sebze türleri nelerdir;

.....

10 - Yaş meyve ve sebze muhafazada yararlandığınız depoların kapasiteleri ;

- Yeterlidir () - Yetersizdir ()

11 - Üretim bölgesindeki hal' ler ve diğer toptancı hal' leri ile haberleşme olanaklarınız ;

- Yeterlidir () - Yetersizdir ()

12 - Üretim bölgesinde hal' ler ve diğer toptancı hal' leri ile haberleşmede kullandığımız

vasıtalar;

- Bilgisayar () - Telefon v.b. () - Kurye ()

- Diğer (varsa belirtiniz)

13 - Hal içerisindeki sağlık koşulları;

- Yeterlidir () - Yetersizdir ()

14 - Hal yerleşim düzeni ve mevcut donanım olanakları bakımından olumsuz bulduğunuz yönleri tespit ederek, varsa gerekli tavsiyelerinizi belirtiniz?

3- Toptancı Hallerindeki Yaş Meyve ve Sebze Ticareti'ne ilişkin Sorunlar

1- Toptancı Hal' ine getirdiğiniz yaş meyve ve sebze türleri nelerdir?

.....

2- Yaş meyve ve sebzeleri nerelerden getiriyorsunuz?

.....

3- Yaş meyve ve sebzeleri getirme dönemlerinizi aşağıdaki faktörlerin hangilerine göre ayarlıyorsunuz ?

- Mevsim () - Fiyat () - Talep ()

- Hepsi () - Diğer (varsa belirtiniz)

4- Yaş meyve ve sebzeleri getirdiğiniz bölgelerde yoğunlaşma sebepleriniz;

EK - 5'İN DEVAMI

- Üretim sadece o bölgelerde yapılıyor olması ()
- Ulaşım imkanları açısından elverişli olması ()
- Ürünlerin daha ucuz elde edilmesi ()
- Diğer nedenler (.....)
- 5- Yaş meyve ve sebzeleri tedarik şekliniz;
 - Üretim bölgelerindeki toptancı hal' leri ()
 - Üretici ()
 - Üretici ile toptancı hal' leri arasındaki simsarlar ()
- 6- Yaş meyve ve sebze satış hacminiz;
 - Miktar olarak
 - Tutar olarak
- 7- Yaş meyve ve sebze satış miktarının dönemsel dağılımı;
 - Yıllık
 - Aylık
 - Haftalık
 - Günlük
- 8- Yaş meyve ve sebze ürünlerini sağlamada kullandığınız ulaşım şekilleri;
 - Karayolu () - Deniz yolu () - Hava yolu () - Demir yolu ()
- 9- Taşıma giderleri ;
 - Kendinize ait () - Satıcıya ait ()
 - Taşıma giderleri ;
 - 100 milyon + () 50 milyon üzeri () 25 milyon üzeri () 25 milyon altı ()
- 10- Yaş meyve ve sebze taşınması sırasında ürün kaybınız (bozulma, çürüme vb) ;
 - Sürekli olmakta ()
 - Bazen olmakta ()
 - Ürün kaybı yok denecek kadar az ()
- 11- Yaş meyve ve sebzeler;
 - Ambalajlı olarak gelmekte ()
 - Ambalajı kendim yapıyorum ()
- 12- Eğer Ambalajlamayı kendiniz yapıyorsanız kullandığınız ambalajlama malzemeleri ;
 - Tahta kasa () - Tahta sandık () - Üstü kapalı sandık ()
 - Çuval () - Mukavva () - Diğer (Varsa belirtiniz)

Not: Birkaç şık birden işaretlenebilir.
- 13- Ambalaj maliyetleriniz;
 - ___ Tekli kasa..... TL
 - Tahta kasa ___ Çiftli kasa..... TL
 - Tahta kapalı sandık TL
 - Üstü kapalı sandık TL
 - Çuval TL
 - Varsa diğerleri ve fiyatları
- 14- Toptancı Hal' ine getirdiğiniz ürünlerin taşıma ücreti birim başına (kg , ton v.s) ne kadardır ?
.....
- 15- Ambalajlama konusunda yararlandığımız paketleme evleri :
 - Mevcuttur () - Yoktur ()
- 16- Üretim bölgesindeki yaş meyve ve sebze fiyatları ile Toptancı Halinde yaş meyve ve sebze fiyatları arasındaki ortalama fark ne kadardır ?
- 17- Toptancı hal' inde fiyat panosu
 - Mevcuttur () - Yoktur ()
- 18- Hal' de yapılan yasal kesintilerin (Belediye Rusunu, KDV, Stopaj, v.b) oranları;
 - Çok yüksek () - Yüksek () - Orta düzeyde ()

EK - 5'İN DEVAMI

- 19- Toptancı Hal' i dışında (korsan – kaçak) yaş meyve ve sebze satışı varmı ;
- Var () - Yok ()
- 20- Eğer hal dışı satışlar varsa bunun haldeki fiyatları etkisi nasıldır ? Yorumlayınız ?.....
- 21- Hal dışı satışların sebepleri sizce neler olabilir ?
- Denetim Yetersizliği ()
- Yasal kesintilerden kaçınma ()
- Alıcıların hal dışı fiyatları daha ucuz bulması ()
-Diğer (varsa belirtiniz)
- 22- Yaş meyve ve sebze ihracatı;
- Yapıyorum () - Yapmıyorum ()
- 23- Yaş meyve ve sebze ihracatı yapıyorsanız hangi ülkelere ve ne tür ürünleri ihraç ediyorsunuz ?
- 24- Yaş meyve ve sebze ihracatınız;
-Miktar
- Tutar
- 25- Yaş meyve ve sebze yaptığınız ihracatın miktarı;
-Haftalık
- Aylık
- Yıllık
- 26- Yaş meyve ve sebze ihracatında ulaşım;sağlanır;
-Kara yolu ()
-Demir yolu ()
-Deniz yolu ()
-Hava yolu ()
- 26- Yaş meyve ve sebze ithalatı;
- Yapıyorum () - Yapmıyorum ()
- 27- Eğer yaş meyve ve sebze ithal ediyorsanız türlerini belirtiniz ?
- 28- Yaş meyve ve sebze ihracatında Kredi ve Teşviklerinden yararlanıyormusunuz ? Eğer yararlanıyorsanız hangi kuruluşlardan destek alıyorsunuz ? Bu destek yeterli mi değil mi ? Kredinin sizlere maliyeti nasıl ? Aldığımız kredilerin vadesi nasıl ?

EKLENECEK SORULAR

- 1- Yaş meyve ve sebze alıcılarınız kimlerdir ?
- Parekendeciler ()
- Lokantalar ()
- Oteller ()
- Askeri Kuruluşlar ()
- Diğer kamu kuruluşlar ()
-Diğer (Varsa belirtiniz)
- 2- Satışlarınız;
- Vadeli () -Peşin ()
- 3- Vadeli satışların süresi;
- Aylık ()
- Yıllık ()
- Haftalık ()
- 4- Yaş meyve ve sebze ticaretinde size yardımcı olan kuruluşlar (kooperatifler) var mı ?
Eğer varsa hangi tür konularda hizmet alıyorsunuz ?
- 5- Yaş meyve ve sebze ticaretini organize eden kuruluşlar var mı ? Yoksa gereklimi ?
- 6- Size göre yaş meyve ve sebze dış ticaretini organize edecek (Rusya Federasyonu – Türk Cumhuriyetleri) özel veya kamu yönetimli bir pazarlama organizasyonu ; gereklidir ()
- 7- Yaş meyve ve sebze ticareti konusunda öneri ve şikayetlerinizi belirtirmisiniz ?

ÖZGEÇMİŞ

1970 Yılında Şanlı Urfa'da doğdu. 1981 yılında Şehitlik İlkokulunu, 1984 yılında Merkez Ortaokulunu, 1987 yılında Ş.Urfa Lisesini, 1991 yılında Gazi Üniversitesi Bolu İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü bitirdi. 1994 yılında askerliğini yaptı. 1996 yılında Ş.Urfa Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 1997 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Halen aynı Enstitüde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

BAYUK, evli ve iki çocuk babası olup, İngilizce bilmektedir.